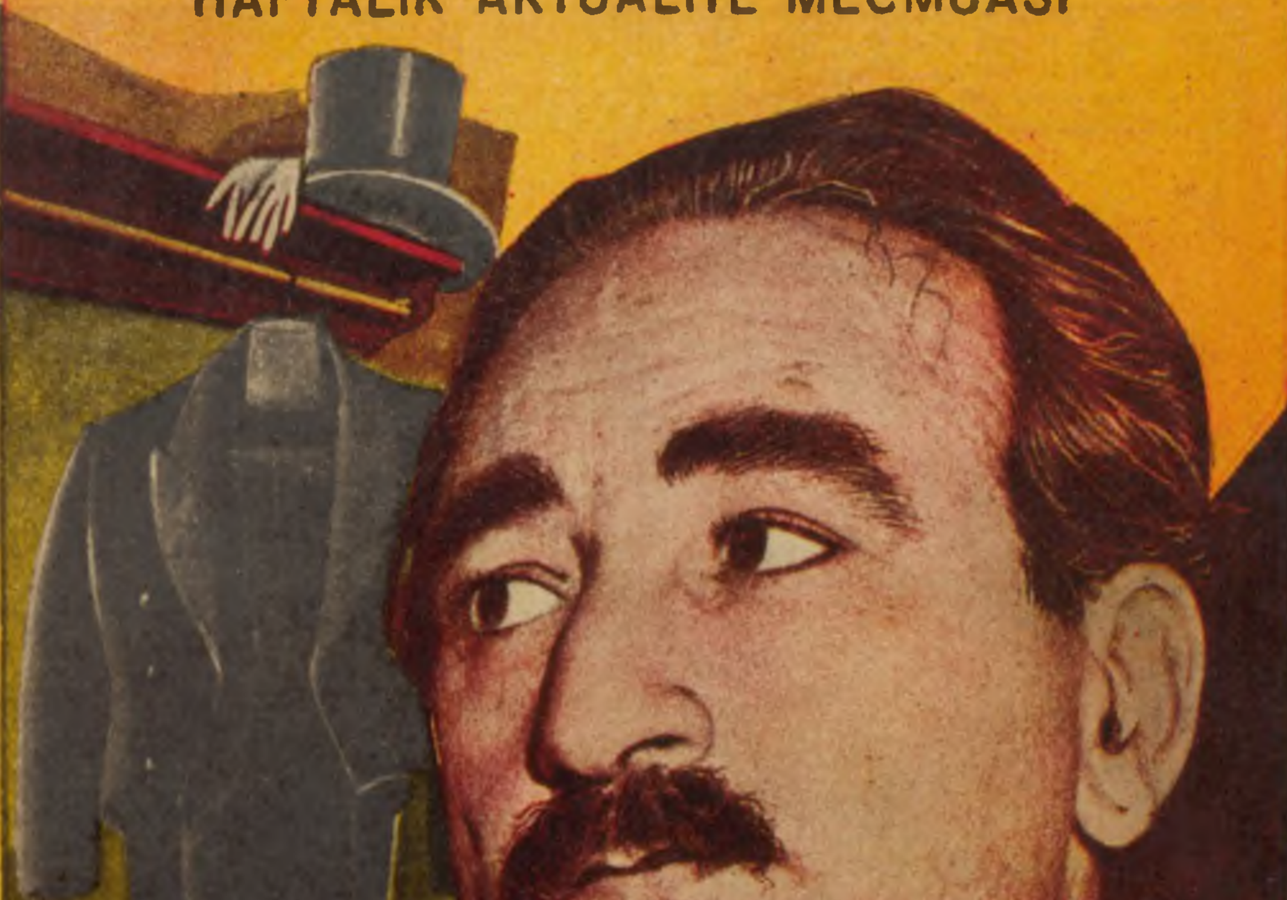
20 EKİM 1959

SAYI : 273

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

B.M.M. de Seçimler

MAHMUT GOLOĞLU

FİYATI : 125 KURUŞ

AKŞAM *Gazetesinde*

İSLAM TARİHİNDE

YALANCI

PEYGAMBERLER

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl 6, Cilt : XVI, Sayı : 278

Yazı işleri :
Rüzgârlı Sokak Ovehan Kat 3 Daire 7
Tel : 18992 P. K. 582 - Ankara

İdare :
Denizciler Caddesi 23/B
Rüzgârlı Matbaa Tel : 15221

Fiyatı 125 Kuruş

★

Müessisi
Metin Toker

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına imtiyaz sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden mes'ul müdür
Kurtul ALTUĞ

★

Karikatür :
TURHAN

★

Fotoğraf :
Hüseyin EZER
Ege AJANSI
Associated Press
Türk Haberler Ajansı

★

Klişe :
Doğan Klişe

★

Müessese Müdürü :
Mübin TOKER

★

Abone şartları :

3 aylık	(12 nüsha)	: 12,50 lira
6 aylık	(25 nüsha)	:25.00 lira
1 senelik	(52 nüsha)	: 52.00 lira

★

İlân şartları :
Santimi : 8 lira
3 renkli arka kapak : 750 lira
(İlân münderecatından mes'uliyet kabul edilmez)

★

İlân işleri :
Tel : 15221

★

Dizildiği ve Basıldığı yer :
Rüzgârlı Matbaa — ANKARA
Tel : 15221

Basıldığı tarih : 18. 10. 1959

Kapak resmimiz
Mahmut Goloğlu
Hafıza kuvveti

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS okuyucuları

Büyük Meclisin açılmasına pek az gün kaldığı şu sırada, siyasi çevreleri en çok meşgul eden hâdise, B .M. M. Başkanlığı için D. P. Grubunun kimi aday seçeceği meselesidir. Şimdiye kadar Başkanlık mevkiinin tabii adayı olarak kabul edilen D. P. kurucularından Refik Koraltan, bu yıl ilk defa ciddi bir rakip bulacaktır. Bu rakip, Balıkesir milletvekili Sıtkı Yırcalıdır. Sıtkı Yırcalının geçen haftanın ortasında "aday adayı" olduğunu açıklayıvermesi, meseleye büyük bir câzibe kazandırmış ve bu teşebbüsün D. P. yüksek çevrelerince, bilhassa Amerikadan dönen Menderes tarafından nasıl karşılanacağı merakını uyandırmıştır. Yırcalının teşebbüsü, basına intikal ettiği sırada Çankayadan da duyulmuş ve Sayın Cumhurbaşkanı, Yırcalıyı köşke dâvet ederek yemeğe alıkoymuş ve bu mevzuda kendisi ile uzun uzun görüşmüştür. Yırcalı, Menderesi karşılamak için İstanbula gitmiş ve D. P. Genel Başkanını "kulağı başkaları tarafından doldurulmadan önce" görerek işin aslını bizzat anlatmayı tercih etmiştir. Bütün bu hâdiseleri AKİS, adım adım takip etmiş ve bu sayıdaki D. P. başlıklı yazısında şimdiye kadar hiç bir yerde çıkmamış teferruatı ile okuyucularının dikkatine sunmuştur.

★

Geçen haftanın sonunda Pazar günü, Adnan Menderesin iki haftalık Amerika seyahati sona ermiş ve Başbakan Air France'ın bir Caravelle uçağı ile yurda dönmüştür. Seyahatler başlıklı yazımızda, Menderesin Amerikada geçirdiği son hafta zarfında yaptığı temasların, görüşmelerin ve dönüşünde Yeşilköyde karşılanışının hikâyesini bulacaksınız.

★

C. H. P. Genel Sekreteri İsmail Rüştü Aksal, yeni vazifesine geçtikten sonraki ilk gezisini, geçen hafta İstanbula giderek yaptı. Bu haftanın sonunda Aksal İzmire hareket edecek ve C. H. P. nin Ege bölgesindeki işleriyle meşgul olacaktır. Aksalın İstanbuldaki çalışma haftasının hâdiseleri, Politikacılar başlıklı yazımızda aksettirilmektedir.

★

Geçen hafta milletlerarası sahada iki ehemmiyetli temasımız oldu. Bunlardan birincisi diplomatik, diğeri ise sportif idi. Diplomatik temas, Birleşmiş Milletlerdeki Güvenlik Konseyi üyeliği seçimleriydi. Bu üyelik için Türkiye ve Polonya adaylıklarını koymuş bulunuyorlardı. AKİS'in geçen hafta yaptığı tahmini, hâdiseler maalesef teyid etti ve bâzı NATO üyeleri de dahil olmak üzere bir çok Batılı ve Asya - Afrika memleketleri Türkiye dururken komünist Polonyaya rey verdiler. Bu, hiç şüphe yok, şimdiye kadar Asya ve Afrika memleketlerine karşı takip ettiğimiz politikanın bir meyvasıydı. Ayni politikanın bir başka meyvası da Beyrutta devam etmekte olan Üçüncü Akdeniz Olimpiyadlarında toplanmıştır: Lübnanlı seyircilerin ısrarla Birleşik Arap Cumhuriyeti sporcularına lehte tezahürat yaparken, Türk sporcularını "yuha"lamaları, Arap memleketleriyle olan siyasi münasebetlerimizin üzücü bir neticesidir. Bu sayımızın ilk sayfalarındaki Dış Politika başlıklı yazıda Güvenlik Konseyindeki oylamanın, son sayfalarındaki Olimpiyatlar başlıklı yazıda da Beyruttaki hâdiselerin hikâyesi yer almaktadır.

★

Doğu ve Batı Soğuk harpte bir "mütareke" devresine girilmesine rağmen, "korkulu rüya görmektense uyanık yatmayı" tercih eden Amerika, İngiltereden ve İtalyadan sonra Türkiye ile de füze rampalarının kurulması hususunda bir anlaşmaya varmıştır. Amerikan Savunma Bakanının bildirdiğine göre, Türk Hükümetinin Büyük Mecliste yapacağı bir açıklamadan sonra bu husustaki anlaşmanın tatbikine geçilecektir. DÜNYADA OLUP BİTENLER'e ayrılan sayfalarımızdaki NATO başlıklı yazıda, füze rampaları kurulması hakkındaki haberin tâfsilâtını okuyacak ve harita servisimiz tarafından hazırlanan mükemmel bir haritada da Batı üslerinden icabında fırlatılacak füzelerin Sovyet Rusyanın hangi bölgelerine kadar müessir olabileceğini en açık şekilde göreceksiniz.

★

Öteden beri memleketimizin yabancılara iyi tanıtılmadığından şikâyet edilir ve turizm hazinelerimizin bize bu yüzden beklenen geliri bir türlü veremediği belirtilir. Ama dışarda, memleketimizi tanıtma bahanesiyle nerelere kadar gidildiği noktasına pek ehemmiyet verilmez. Bu sayımızda Musiki sayfasında, Amerikada doldurulan plâklarla memleketimizin Amerikalı dostlarımıza ne şekilde tanıtıldığının acı hikâyesini ve resmi vazifelilerin bu gibi işlerde nasıl rol oynadıklarının eğlenceli tâfsilâtını bulacaksınız.

Saygılarımızla
AKİS

Dış Politika

Fedai!

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu bu haftanın başında toplandığı zaman, geçen hafta Salı günü saplanıp kaldığı çıkmazdan kurtulmağa çalışacaktır. Genel Kurulun son yıllarda karşılaştığı en ehemmiyetli meselelerden biri olan bu çıkmaz, Güvenlik Konseyindeki münhallerden birinin doldurulması için girişilen seçimlerin bir neticesiydi. İlk iki celsede Türkiye, Komünist blokun sâdece 9 reye sahip bulunduğu 82 üyeli Birleşmiş Milletlerde komünist Polonya karşısında ağır bir mağlubiyete uğradı. Atatürk Türkiyesini örnek alan birçok Asya ve Afrika memleketi, hatta NATO üyesi Kanada, Hollanda, Norveç ve Danimarka komünist Polonyayı tercih ettiler!..

Bu yılın sonunda boşalacak üç yer için seçimlere, Genel Kurulun geçen Pazartesi sabahı yaptığı toplantıda başlandı. 15 dakikalık bir gecikmeyle, saat 10.45 te celse açıldığı zaman Birleşmiş Milletler üyesi 82 devletten 81 inin delegasyonları salonda hazır bulunuyordu. Musevilerin Yom Kippur günü olduğu için İsrailliler o günkü toplantıya gelmemişlerdi. Böylece Türkiyenin alabileceği muhtemel reylerden biri eksilmiş oluyordu. Fakat Türk delegasyonuna bakılırsa, bunun pek ehemmiyeti yoktu. Çünkü Türkiye gerekli üçte iki çoğunluğu çoktan çantada keklik saymaktaydı.

Birleşmiş Milletlerdeki Türk Daimî Delegesi Seyfullah Esin, geçen ayın sonunda "Kazanacağız. Türkiye, lehte oy için Asya, Afrika, batı Avrupa ve Latin Amerika devletlerinden söz almıştır" diyordu. Esin, 8 Ekimde yaptığı bir basın toplantısında da, makul ölçülerle izahı gayri mümkün bir iyimserlikle "Kazanma şansımız üstün. Kazanmaya yetecek kadar reyimiz var" açıklamasını yapıyordu. O günlerde AKİS, kazanma şansının zayıf olduğunu, son derece rizikolu bir işe girişildiğini bildiriyordu.

Tarafsız müşahitler, hatta Amerikan basını dahi, Seyfullah Esin kadar iyimser olamıyordu. Polonyalılar, Güvenlik Konseyine seçilebilmek için aylardan beri çalışmışlar, tereddüt içinde bulunan delegasyonları vaktinde kendi taraflarına çelmişlerdi. Meşhur Dışişleri Bakanı Adam Rapacki sırf bu iş için Varşovadan New York'a gelmiş, hatta seçim günü daimî delegeyle birlikte oturmak suretiyle bu işi ne derece ciddiye aldığını göstermişti. O sırada Türk Dışişleri Bakanı Zorlu Amerikada yüklü bir konferans turu yapıyordu. Sovyet bloku ve hemen hemen bütün Asya - Afrika grubu, Arjantin, Brezilya, Küba ve Venezüella başta olmak üzere 8 Güney Amerika memleketi Polonyalıların gerisindeydi. Doğulular için bu defaki Güvenlik Konseyi seçimleri bir prensip meselesi hâline gelmişti. Gösterilen öbür adaylardan Ekvator ile Seylanın seçilmelerine bir itirazları yoktu; fakat Güvenlik Konseyinin geçici üyeliklerinden Avrupaya tahsis edilen yer için Türkiyenin aday gösterilmesini doğru bulmuyorlardı. Bir defa 1946 da Sovyet Rusya ile Birleşik Amerika arasında aktedilen "centilmenlik andlaşması"na göre bu yerin Doğu Avrupa blokuna tahsis edilmesi gerekiyordu. Üstelik Türkiye Güvenlik Konseyine geçen defa bir "Asyalı" devlet olarak seçilmişti; şimdi ise "Avrupalı" olarak ortaya çıkıyordu. Türkiye durumuna göre, Asya, Orta Doğu, Akdeniz, Balkan veya Avrupa devleti olarak sık sık Birleşmiş Milletlerde gözükmüştü. Ama Güvenlik Konseyi gibi ehemmiyetli bir meselede bu politika

Seyfullah Esin
İyimserlik rekoru

coğrafyasının tekrarlanmasına müsaade edilmiyecekti.

Türkiyenin adaylığını ileri sürmenin sakat taraflarını NATO'nun büyük memleketleri de biliyorlardı. Fakat büyük Batılılar, taraftarlarından biri seçilmediği takdirde Güvenlik Konseyinde 7 kişilik ekseriyeti kaçırmaktan korkuyorlardı. 7 rey, Rus vetosuna rağmen Genel Kurulu 24 saat içinde fevkalâde toplantıya çağırmak imkânını veriyordu. Bu sebeple Polonyaya karşı yüzde yüz güvenilir bir aday bulmak lâzımdı. En münasip aday, Asya - Afrika memleketleriyle dost geçinen ve Cezayir işinde anlayışlı davranan Yunanistan idi. Fakat basiret sahibi Yunan delegasyonu, iki haftalık bir tereddütten sonra Polonyanın çok daha kuvvetli durumda olduğunu görmüş ve Güvenlik Konseyi koltuğu adaylığını büyük bir cömertlikle dost Türkiyeye ikram etmişti. Ortada Türk Hükümetinden başka fedaî yoktu. Türkiye bu rizikolu işi tereddütsüz kabullendi. Bu arada da kulis faaliyetlerine ayrılabilecek iki kıymetli hafta kaybedildi.

Şeref yarışı

Birleşmiş Milletlerdeki Türk delegasyonu Pazartesi sabahı tam kadrosuyla Genel Kurul salonunda yer almıştı. Delegasyon Başkanı Seyfullah Esin, yardımcısı Turgut Menemencioğlu ile birlikte, durumdan emin bir edayla oylamanın başlamasını bekliyordu. Delegasyon mensuplarından üç kişi daha, Başdelegenin yanında ve arkasında yer almışlar, bir iki turdan sonra Güvenlik Konseyine seçilmenin zevkini paylaşmaya hazırlanıyorlardı. Salonun soluna düşen diplomatik dâvetlilere mahsus sıralarda New York'taki konsolosluk memurlarından bâzılarının hanımlarıyla birlikte hazır bulundukları ve bir diplomatik zafere şahit olmak için sabırsızlandıkları görülüyordu.

Münhallerden üçü için birlikte yapılan ilk seçimin neticeleri Türkler bakımından bir şok oldu. Sırasıyla 77 ve 72 rey alan ve gerekli çoğunluğu doldurarak Konsey üyeliğine seçilen Ekvator ve Seylandan sonra 46 reyle Polonya geliyordu. Türkiye ancak 33 rey almıştı. Hatta reylerini Türkiyeye vermektense aday olmayan Kanada ile Burmaya birer rey verenler bile olmuştu.

Üçte iki çoğunluğu, yani 54 reyi elde etmek için bu defa yalnız Polonya ile Türkiye arasında bir seçim yapmak gerekiyordu. Türk delegasyonu her şeye rağmen bu ikinci turdan da ümitliydi. Reylerini Türkiye lehinde kullanacaklarını vaadeden, fakat "her nedense" birinci turda Polonyaya rey verenler, şimdi durumun vahametini görüp fikirlerinden cayacaklardı. Fakat ne yazık ki, oylama gizli olarak yapılıyordu ve memleketlerinin ismi okundukça kürsünün yanındaki kutuya kadar gidip reylerini kullanan delegeler, pusulalarını doldururken salon toplantılarındaki vaadlerle kendilerini bağlı hissetmiyorlardı. Nitekim, ikinci turun, sonunda, Polonyaya rey vermekten cayanların sayısının sadece üç olduğu anlaşıldı. Polonya 43, Türkiye ise 38 rey almıştı. Bu 38 rey, Türkiyenin erişebildiği en yüksek rakam oldu. Sonraki turda rakam 36 ya düştü. Dördüncü tur, "tahditsiz" yapıldığı, yani delegeler Türkiye ile Polonyadan başka devletleri de aday göstermekte serbest bırakıldıkları halde, başka hevesli çıkmadı ve bu tur da 46 - 35 Türkiye aleyhine kapandı. Saat 1'e geldiği zaman onikinci tur da tamamlanmıştı. Aradaki ufak tefek dalgalanmalara rağmen kapanış skoru 46 ya karşı 35 idi. Salondaki delegelerin en sâkini ve en ya-

vaş yürüyeni olarak şöhret yapan Seyfullah Esin, celse kapanıp ta kapıdan çıkarken, telâşını ve kırgınlığını gizliyemiyordu. Başbakan Menderesin de Amerikada bulunduğu ve Amerikanın fethinin bahis mevzuu olduğu şu sırada komünist Polonyaya her turda yenilmek bir fiyasko idi.

Faydasız manevralar

Öğleden sonra Batı bloku yeni bir taktikle ortaya çıktı. Arjantin delegesi Mario Amadeo tarafından ileri sürülen ve Sovyet delegesi Kuznetzov'un itirazlarına rağmen kabul edilen bir önergeye göre, Türkiye ile Polonya arasında yapılacak nihai bir oylamadan sonra Ekonomik ve Sosyal Konsey seçimlerine geçilecekti. Maksat Polonyayı bu konseye seçtirmek ve böylece Güvenlik Konseyine seçilebilme şansını azaltmaktı. Nitekim Batılılar görünüşte, bu manevralarının ilk saf hasını başarıyla tatbik ettiler. Bir çekimser reyle 46 - 34 Türkiye aleyhine neticelenen onüçüncü turdan sonra Ekonomi ve Sosyal Konseye İngiltere, Amerika ve Danimarka ile birlikte Polonyanın da seçildiği görüldü. Bu arada Japonya ile Hindistan arasındaki çekişme, Krişna Menon'un feragatı üzerine tatlıya bağlandı. İncecik değneğine yaslanarak kürsüye gelen Hindistan delegesi, bu misalin başkaları tarafından da takip edilmesini temenni ederek Türkiyeye târizde bulundu.

Fakat Türk hariciyesinin bu türlü târizlere kulak asmağa niyeti yoktu. Salı sabahı Genel Kurul tekrar toplandığı zaman. Polonya - Türkiye çekişmesi ayni şiddetle tekrar başladı. O sabah Başbakan Menderes te Türk delegesi Seyfullah Esin ile birlikte Birleşmiş Milletlere geldi. Genel Sekreter Mr. H ile konuştu ve "Amerika fethi"ni unuturacak Güvenlik Konseyi adaylığı meselesiyle -hiç şüphesiz- çok yakından ilgilendi.

Bir gün önceki manevra fayda vermemiş, Polonyanın Ekonomik ve Sosyal Konseye seçilmesi, bu komünist devlet lehindeki oylarda esaslı bir azalma meydana getirmemişti. Komünist Polonyanın daima başta gittiği 25 turun sonuncusunda, Polonya 43 e karşı 36 rey ile gene ilerdeydi.

Müslüman memleketlerden İran ve Pakistan hariç hiç biri Türkiyeye rey vermemiş, komünist Polonyayı tercih etmişlerdi. Çoğu NATO üyesi olan Kanada, Hollanda, Danimarka, İzlanda, Norveç, İsveç gibi Batı memleketleri Türkiye dururken Polonyanın lehine rey kullanmışlardı. Amerikanın hatırını hemen hemen hiç kırmayan Arjantin, Brezilya, Meksika, Panama, Ekvator, Küba ve Venezüella gibi Güney Amerika memleketleri bu sefer komünist Polonyayı seçmekte mahzur görmemişlerdi.

Muvaffakiyetsizlik hiç bir tevilin örtemiyeceği kadar aşikârdı. Nitekim Yeni Sabah, bir başyazıda "Hariciyemiz ektiğini biciyor" demekten kendini alamamıştı. Türk hariciyesinin Asya ve Afrikadaki tarafsız genç memleketlere tepeden bakması, bu neticeyi doğurmuştu. İhtiyatlı ve çok dikkatli Siyasî Tarih Profesörü Ahmet Şükrü Esmer de "memleketimizin prestiji namına teessür uyandıracak bir hâdise" dedi. Hakikaten bir memleket hariciyesinin bu kadar ihtiyatsız hareket etmesi görülmemiş bir hâdiseydi.

Ne olacak?

Güvenlik Konseyi seçimlerine bu haftanın başında tekrar başlanacaktır. Ne Polonya, ne de Türkiye adaylıktan feragata yanaşmamaktadırlar. İki yıl müddetli Konsey üyeliğini birer yıl paylaşma fikri rağbet görmemiştir. Yugoslavya'nın üçüncü bir aday olarak ortaya çıkması fikri, hâlen gerektiği kadar sempati toplayamamıştır. Yugoslavya adaylığı, ancak hem Batı, hem Doğu blokları kendisini müştereken desteklerse kabul edeceğini söylemektedir. Bu takdirde Türkiye ve Polonyanın sahneyi terketmesi icap edecektir.

Bu durumda taraflar Pazartesi günü şanslarını deneyeceklerdir. Hâlen Amerika gerek Türkiyenin, gerek kendisinin prestijini kurtarmak maksadiyle, geniş bir kulis faaliyetine girişmiştir. Geçen hafta Türkiyeye rey vermeyen Batı memleketlerini ve Güney Amerika memleketlerini fikirlerinden caydırmak için Amerika muazzam bir gayret sarfetmektedir. Türkiyenin seçilmesi, 20 memleketin fikir değiştirmesine bağlıdır.

Eğer bu gayretler de neticesiz kalır, çıkmazdan kurtulmak mümkün olmazsa -ki Birleşmiş Milletlerdeki hâkim kanaat budur- Yugoslavyanın seçilmesi fikri kuvvet kazanacaktır.

Başbakana Yardım Ettik.

Başbakan Adnan Menderes, kendisinin de tahmin ettiği gibi, Amerikada Türk Basın rejimiyle alâkalı suallerle karşılaşmış bulunuyor. Başbakan Adnan Menderes bu neviden suallere karşı gayet yerinde bir cevap vermiş ve yazılanlar görüldüğü takdirde meselenin anlaşılacağını söylemiştir. Gerçi bunu söylerken hapisteki Türk gazetecilerini, yabancı bir diyarda, şahsi hakaretler ve iftiralar kaleme almakla suçlandırmasaydı daha iyi ederdi. Ama gene de ziyanı yok! Madem ki Başbakan Adnan Menderes Türk Basın Rejimi hakkında tereddüt sahibi olanların bu rejim altında hangi yazıların suç sayıldığına dair bir bilgi edinmelerini istiyor, kendisine derhal yardımcı olmayı vazifemiz saydık.

Bu düşünceyle Başbakan Adnan Menderesten böyle bir tavsiye alan New York Times gazetesi muhabiri Mr. Dana Adams Schmidt'e yazı işleri müdürümüz Kurtul Altuğ aşağıdaki mektubu göndermiştir. İlişik yazı, meşhur "Şenlenen Sokak"tır. Görüleceği gibi, kendisi de hapis yatmış olan Kurtul Altuğ muhatabı bir ecnebi olduğundan, Sayın Adnan Menderesin aksine, Basın rejimimiz hakkında her hangi bir hüküm vermekten dikkatle kaçınmış ve o işi, Sayın Adnan Menderesin arzusuna uygun şekilde, Amerikalı gazeteciye bırakmıştır.

Sayın Bay

New York Times'dan öğrendiğimize göre Türkiye Başbakanı Adnan Menderes kendisiyle yaptığınız bir görüşmede size Türkiyede Basının hür olduğunu, sâdece iftira ile şeref kırıcı haberler ve makalelerin cezalandırıldığını söylemiş, "Gazetelerimizin yazdıkları bâzı şeyleri görseniz siz de problemi anlarsınız" demiştir.

Başbakan Menderesin tavsiyesine uyarak, problemi anlamanız için ilişikte bir yazının aslı ile tercümesini takdim ediyoruz. Yazı 12 Ocak 1957 tarihli AKİS mecmuasında neşredilmiştir. Bu yazı üzerine Başbakan Menderes Ankara Savcılığı vasıtasıyla dâva açtırmış ve Ankara Toplu Basın Mahkemesi mecmuanın yazı işleri müdürü Yusuf Ziya Ademhan'ı "Adnan Menderesi küçük düşürmüş olmak" suçundan dolayı bir yıl hapse, 3000 Türk lirası para cezasına mahkum etmiştir. Temyiz bu hükmü tasdik ettiğinden Ademhan halen Kemaliye cezaevinde cezasını çekmektedir.

Saygılarımla
AKİS Mecmuası
Yazı İşleri Müdürü
Kurtul Altuğ

Seyahatler

Gidişin dönüşü..

Geride bıraktığımız Pazar günü saat 17.20'de Yeşilköye inen Caravelle uçağı terminal önünde durup kapısı açıldığında, koyu kahverengi bir elbise giymiş olan Menderes, ilk olarak göründü. Hava açık, fakat soğuk ve rüzgârlıydı. Menderes rüzgârın dağıttığı saçlarını eliyle zaptetmeğe ve düzeltmeğe çalışarak, bir adım gerisinde Zorlu olduğu halde uçaktan indi.

Radyolar sabahın erken saatlarından itibaren Menderesin saat 15.45'te yurda döneceğini ve geçeceği yolları ilâna başlamışlardı. O gün İstanbulda mühim bir maç yoktu ve Patrik Athenagoras ta mutlaka Yeşilköye gelecekti. Buna rağmen meydanda

ancak 6 - 7 bin kişilik bir kalabalık vardı ve Parkotele uzanan yollar son derece tenha idi. 6 - 7 bin kişilik kalabalığın mühimce bir kısmı da Trakya ve Kocaeli havalisi gibi İstanbula yakın yerlerden getirilmiş karşılayıcılardı. Bu tarz turizmde mutad olduğu üzere çocuklar ekseriyetteydi. 6 - 7 yaşında, hatta kucaktaki çocukların göğüslerinde D. P. rozetleri vardı. Piyasada bir rozet enflâsyonu olduğu muhakkaktı. Göğüslerdeki birçok rozetin yanına Menderesin resmi de iğnelenmişti.

Uçağın inişi 15.45 olarak ilân edildiği için mutad zevat, çok erken saatte hava meydanında toplandı. Sıtkı Yırcalı 30988 Hususî plâkalı bir Buick ile ve Kalafatla birlikte 15.10'da meydana geldi. İki eski bakan doğruca şeref salonuna geçip oturdular. Kalafat orada, Londra uçak kazasını beraber yaşadıkları güzel yüzlü hostes Nurdan Yelkovana rastladı. Yelkovan mavi bir ceket, koyu gri bir eteklik ve kırmızı ayakkabılar giymişti. O da Kalafat gibi koltuk değneklerine yaslanarak ayakta durabiliyordu. Yelkovan kendisiyle görüşen foto muhabirlerine "keşki o resmi bulsaydınız, onda ayaklarım vardı" dedi. Sonra iki kazazede, Şeref salonundaki bir kanepeye yanyana oturarak uzun uzun dertleştiler.

Patrik Athenagoras saat 15.30'da meydana geldi. Rüzgârın uçurduğu sakallarını tuta tuta Şeref salonuna sığındı.

15.45 te gelmesi beklenen uçağın saat 16.40'ta gelebileceği ilân edildi. Bunun üzerine karşılayıcılar bir saat daha beklediler ve bildirilen saat yaklaşınca huzuru mutad zevat ve ihtiram kıt'ası meydanda kendilerine ayrılan yerleri aldılar. Meydanda herkesin duracağı yeri gösteren levhalar hazırlanmıştı. Fakat biraz sonra, uçağın 16.40'ta da değil 17.19'da geleceği haber verildi. Huzuru mutad zevat, 17.19'da tekrar yerlerini almak üzere soğuktan muhafız yerlere çekildiler.

Caravelle nihayet 17.20'de meydana indi. Plânlı ve levhalı asayişin gecikme ve karşılayıcıların sayısındaki yanılma dolayısile bozulması üzerine meydan hafiften karışmaya başladı. Bu yüzden Caravelle'in manevra yaparak terminalin önüne yanaşması bir hayli güç oldu.

Menderes ineceği sırada, vazifeli 100 kadar sivil polisin uçağın merdivenine doğru hızla ilerlemesi, intizamı iyice bozdu. Rozetli karşılayıcılar, sivil polisleri kendilerinden sanarak kordonun yarıldığı intibaına kapıldılar ve onlar da polis - inzibat zincirlerini kırarak uçağa doğru koşuştular. Karşılama plânı tamamile bozuldu.

Uçaktan inen Menderes sivil polis girdabı arasında merasim kıt'asına doğru ilerlemeye çalıştı. Menderesi gören "Beykoz D. P. Teşkilâtı" flamalı 20 - 25 kişilik bir grup, "ya ya ya şa şa şa, Menderes çok yaşa" diye tezahürata başladıysa da sesleri aksi sada bulmayınca çabucak sustu. Ortalıkta bir an çok tuhaf bir sessizlik oldu. Sonradan patlayan alkışlar ise alışılmamış derecede cılızdı.

Menderes mutadı üzere kalabalığa doğru yöneldi. Fakat sivil polislere rağmen, ilerlemek zordu. Ancak iri cüsseli Patrik Athenagoras ile sivil polislerin başları üzerinden el sıkışmak mümkün oldu. Menderes çaresiz, yanına kadar yaklaşan kapısı açık otomobilin basamağına ayak koyarak yükseldi ve oradan kalabalığa el salladı. Ufak tefek alkışlar işitildi. Bu sırada İçişleri Bakanı Dr. Namık Gedik, refakatteki gazete sahiplerinden Haldun Simavi ile meşguldü. Onu Vilâyet 0001 plâkalı otomobiline aldı. otomobile binmeye hazırlanan Ethem Menderes, 0001 yükünü aldığı için bir başka otomobilde kendisine yer buldu.

Amerika dönüşü, bu kargaşalık içinde şehre hareket edildi. İki hafta evvel Pazar günü başlayan yolculuk bu suretle sona eriyordu.

Fatin Rüştü Zorlu
Organizasyondan kırık not

"Business" gezisi

Başbakan Menderesin Amerika seyahatinin resmî kısmı CENTO toplantısının kapanmasıyla bitti. Seyahatin ondan sonra, iş adamları ve başta Başpiskopos Yakovas olmak üzere Rum Cemaatiyle çevrili "busines - iş" kısmı başladı.

"Business" gezisinin ilk merhalesi, Teksasın Maliye ve Sanayi merkezi olan Dallas'tı. Menderes ve beraberindekiler Dallas'a bir Amerikan askerî uçağı ile 11 Ekim Pazar günü geldiler. Başbakan hava meydanında, eski Ankara Büyük Elçisi, petrolcü ve jeolog Mc ghee ve Rum ortodosk kilisesi temsilcisi Bitnos ve Türk kolonisi tarafından karşılandı. Koyu renk bir elbise giymiş olan ve pardesü taşımayan Menderes, son derece neş'eliydi. Otomobillerle doğru Dallas'taki milletlerarası fuara gidildi. Menderes, fuarda her an fotoğrafçılara poz verdi. Bol bol alkolsüz Amerikan içkilerinden içti. Herkesin elini sıktı ve 8 yaşındaki bir çocuğa imzalı resmini verdi. Menderes fuarda, kendini mutad dinamizmine kaptırarak, âdeta ufak çapta bir dünya turu yaptı ve Kore Pavyonundan başlıyarak bir çok memleket pavyonunu dolaştı. Alman Konsolosuna 1957 deki Almanya seyahatini anlattı. Modern tabloları görünce "modern san'attan anlamam" dedi. Bu yaz Eisenhower de ayni şeyi söylemişti.

Fuar gezisi bir saat sürdü. Sonra otomobille Menderesin kalacağı Sheraton Dallas oteline gidildi. Otelde, Başbakana, başbakanlara mahsus daire ayrılmıştı. Daire, 3 yatak, bir oturma odasından müteşekkildi ve gecelik ücreti 100 dolar -920 lira- idi.

Başbakan o gece, petrolcü ve jeolog Mc Ghee'nin evine dâvetliydi. Menderes, petrolcülerin ve diğer iş adamlarının bulunduğu Mc Ghee'nin evinde geç saatlere kadar kaldı. Ertesi sabah Menderes, Mc Ghee ile birlikte Üniversiteyi ziyaret etti. Sonra büyük bir mağazayı ve bankayı dolaştı.

Öğleyin Dallas Dünya Meseleleri Konseyinde nutuklu yemek vardı. Yemekte, Konsey Başkanı Robert J. Smith, Menderes ve Zorluya kovboy şapkaları verdi. Başbakanın kovboy şapkalarıyla sayısız resimleri çekildi. Başbakan konsey üyelerine petrolcü ve Jeolog Mc Ghee tarafından takdim edildi. Menderesin biyografisini ve icraatını anlatan, Dallas seyahatinin organizatörü Mc Ghee şahsa tapmanın şaheser bir örneğini verdi. Petrolcü Mc Ghee, Menderes için "Dünyanın en gözde siması, modern Türkiyenin mimarı" tâbirlerini ve "Türkiye, Menderesin kendi eli ile diktiği bir âbide olarak modern dünyanın karşısına yükselmiştir. Bugün karşımızda kuvvetli ve dimdik ayakta duran bir Türkiye görüyorsak, bu sâdece Adnan Menderesin eseridir" cümlelerini kullandı. Mc Ghee, bu sözlerdeki Menderes ismini kaldırıp, Washington'un, Lincoln'ün veya Jefferson'un isimlerini koyarak konuşsaydı, onu Amerikada herhalde akıl hastanesine kapatırlardı. Çok şükür, petrolcü Mc Ghee' nin aklı muvazenesi yerindeydi ve Türkiyeyi gâyet iyi tanıyordu. Meselâ Mc Ghee, geçen yıl Amerikada bulunan Fuat Köprülüyü de Dallas'a çağırmış, onu altı defa ziyarete gelmişti. Mc Ghee, bu ziyaretlerinde Köprülüye, Türkiyedeki antidemokratik gidişten iktisadî durumun kötülüğünden acı acı dert yanmıştı. Türkiyenin Amerikadaki prestijinin, bu yüzden çok azaldığını söylemişti!

Mc Ghee'den sonra Menderes konuştu, Rusya ve CENTO hakkındaki

görüşlerini anlattı. Akşam uçakla New York'a dönülürken, beraberindeki zevattan biri gazetecilere, Beyfendinin "yorgun, fakat mes'ut" olduğunu söylüyordu. New York'ta meşhur Waldorf - Astoria oteline yerleşen Menderes Salı sabahı Birleşmiş milletleri ziyaret etti. Genel Sekreter Mr. H ile 15 dakika görüştü ve Dünyaevinin diğer kısımlarını gezdi. O sırada Birleşmiş milletlerde, Türkiyenin Güvenlik Konseyi adaylığı bahis mevzuu ediliyordu ve Komünist Polonya Türkiyeden fazla rey topluyordu.

Öğleyin Menderes, Dış Politika Cemiyetinin, Waldorf - Astoria'daki nutuklu yemeğine davetli idi. Bin kişilik toplantıda Menderesin bir yanında İran Başbakanı İkbal, diğer yanında Başpiskopos Yakovas vardı.

Menderes, burada en ehemmiyetli konuşmasını yaptı ve Soğuk Harbin en şiddetli günlerinde müthiş rağbet görecek fikirleri dile getirdi. Daha evvel bir Amerika turu yapan Zorlu da aynı fikirleri ifâde etmişti. Fakat sözlerine başlarken, her ne hikmetse fikirlerinin "modaya uygun düşmediğini" söylemek lüzumunu duymuştu.

New York günleri

Menderesin New York günleri, 1,5 milyonluk Rum cemaati ve iş adamları arasında paylaşıldı. Devlet adamlarıyla hiç bir temas olmadı. İhtimal bir Onassis Amerikaya gelse, tıpkı o da ayni şekilde hareket edecek, ayni çeşit davetlerde konuşacaktı.

Menderes, Çarşamba sabahı, onunla görüşmek üzere Washingtona gelen Başpiskopos Yakovas'ı Başpiskoposluk binasında Erdelhun ve diğer zevat ile birlikte ziyarete gitti. Amerikalı 1,5 milyon Rumun bu dini merkezinde, papazlar ve Rum cemaati ileri gelenleri hazırdı. Yakovas, "Allah sizi korusun, ilham versin ve sevketsin.." tarzında dualar ihtiva eden Türkçe bir hitabede bulundu. Menderes Yakovas'ın "hikmet eseri" diye vasıflandırdığı sözlerine irticalen Türkçe cevap verdi. Ondan "çok samimi dostu Patrik Athenagoras hazretlerine selâm ve muhabbetleri" ulaştırmasını rica etti. Sonra Menderes ve Başpiskopos Yakovas, hararetle el sıkıştılar. Fotoğrafçılar bu sahneyi çok beğenmiş olacaklar ki hararetli el sıkışma sahnesinin tekrarını istediler. Menderes, çehresini kaplıyan büyük bir tebessümle "fotoğrafçılar, her hür cemiyette diktatördür diyerek" bu arzuya boyun eğdi.

Menderes, o gün çok benimsediği iş adamı rolünde, iş muhiti Wallstreet'i dolaştı. Öğle yemeğini, iş adamı Onassis gibi Chase Manhattan Bankası Umum müdür ve idare meclisi üyeleri ile yedi. Caltex şirketi, ve çelik sanayii ile iştigal eden Coppers firması umum müdürleri ile görüştü. Hilton'un rakibi, Sheraton oteli Umum müdürü ile Taksim gazinosunun bulunduğu yerde Hiltondan büyük bir otel kurulması hususunda prensip anlaşmasına vardı.

Meselâ Vehbi Koç gibi dinamik iş adamlarına çok yakışan ve belki bir Maliye bir Ticaret Bakanı için anlayışla karşılanabilecek olan bu iş faaliyeti, Cuma akşamı Radyo Gazetesinde, Üstad Belge tarafından bir zafer olarak alkışlandı. Üstad Belgenin işareti üzerine, kelimelerin üstüne basa basa konuşmakla şöhret yapan Hikmet Münir, New York mahreçli bir telgrafı okudu. Telgrafta iş adamlarının yatırım yapmak üzere Menderese koştuğu bildiriliyordu. Telgrafa göre "görüşmelerin müsbet tesiri New York Borsasında görülmeye başlamış, serbest borsadaki Türk lirasının değeri birdenbire yükselmişti". Bu haber üzerine, AKİS'in İktisat muhabiri New York borsasındaki Türk Parasının rayicini inceledi ve ay başından beri serbest borsada Türk lirasının 8 santim üzerinde sâbit kaldığını gördü. Yani dolar New Yorkta, haftalardır, primli kurun 3,5 lira üstünde, 12,5 liradan muamele görüyordu. Menderesin gelişi, 1 dolar = 12,5 lira muvazenesini bozmamıştı...

İş adamlarıyla dolan Çarşamba gününün akşamı, Birleşmiş milletlerdeki Türk Delegasyonu Başkanı olarak, Fatin Rüştü Zorlunun, Waldorf Astoria'da verdiği 200 kişilik ziyafet ile geçti. Birleşmiş milletlerdeki Türk Delegasyonu Başkanı, anlaşılan Başbakan Menderes ile birlikte Güvenlik Konseyi seçimlerindeki zaferi kutluyordu. Ziyafette mutad üzere Başpiskopos Yakovas vardı. Mutad dışı zevat arasında Birleşmiş milletlerdeki Rus delegesi Sabolor ve Hint delegasyonu başkanı Savunma Bakanı Krişna Menan göze çarptı.

Çelik şehrinde

Perşembe günü, Menderes, Amerikanın birinci sanayi şehri Pittsburgh'a hareket etti. Koyu mavi bir elbise giymiş olan Menderes hava meydanında, Başpiskopos Polyettos ve Türk Kolonisi tarafından karşılandı. Mutad üzere eller sıkıldıktan sonra, Menderes şehirde bir tur attı. Öğleyin iş adamlarının Duguesne Klubünde öğle yemeği yenildi. Grev yüzünden, Menderes, çelik fabrikalarını maalesef gezemedi. Ama Menderes, bu suretle D. P. programında halâ yer alan grevin ne demek olduğunu görmek fırsatını buldu.

Menderes, yemekten sonra, Üniversiteyi ziyaret etti. Rektör, onun şerefine bir kokteyl verdi. Kokteylde rektör adına muavini ilgi çekici bir konuşma yaptı. Muavin, Türkiye ve Amerikayı ayıran bir çok farklara rağmen, iki memleketin, eğitimin insanların fikir ve hürriyetlerini sağlıyacağı hususunda birleştiğini belirtti. Rektör muavini sonra "adalet ve hürriyet esaslarına yakından bağlanıldığı takdirde, her şeyin en iyi şekilde tecelli edeceğini herkesin bildiğini" söyledi. Jefferson, bir Üniversiteyi kurarken, onun fikirleri müdafaa vâsıtası olmasını istemişti v.s. v.s.

Menderes daha sonra, Pittsburgh Dış Politika Birliğinin Üniversitedeki toplantısında konuştu. Pittsburgh'taki Rum cemaati merasim salonuna, kırmızı beyaz güllerden müteşekkil bir buket göndermişti.

Menderes, dinleyicilere General Ridgeway'in efendice bir konuşmasıyla takdim olundu. Türk Başbakanı, Pittsburgh'ta da, ayni fikirleri tekrarlıyan bir konuşma yaptı.

Başbakan, Cuma sabahı New York'a döndü. Öğle yemeğini, Rum Sinema kralı Skouras'ın dâvetlisi olarak yedi. Başpiskopos yakovas bermutad ziyafette hazırdı. Yemekte, İngilizce, Yunanca ve Türkçe olmak

Başpiskopos Yakovas ile Başbakan Menderes

Hayır duası

üzere üç dilden dua okudu. Yemekte sinema kralı Skouras, tatlı bir konuşma yaptı.

Amerika seyahati bu suretle son buldu.

Erken seçimler

Seyahatin ikinci kısmının organizatörü Zorlu idi ve kabul etmek lâzım ki bir Başbakana, iş adamı programı hazırlıyarak, Zorlu, kötü bir organizasyon yapmıştı.

Seyahatin maddî bilânçosuna gelince, pek bir şey yoktu. Belki bâzı iş adamları -Sheranton otelleri şirketi gibi- Türkiyeye bir miktar hususi sermaye getireceklerdi. Hükümetten hükümete yapılan yardımlarda bir artış yoktu. Bilâkis I. C. A. yardımı 100 milyondan 80 milyona azaltılacaktı. Maamafih, Türkiyede Orta menzilli füze üslerinin kurulması, munzam yardım pazarlıklarına girişmeye imkân veriyordu.

Yardım işi, İnönünün yaz başından beri özlenen tok özlü nutuklarında da, bahis mevzuu edilince, 1960 baharında erken seçimlere gidilmesi ihtimalini akla getirdi. Bu henüz Giresun limanının açılması gibi, bin defa karar değiştirilecek bir mevzu idi. Nitekim İnönünün C. H. P. teşkilâtına "hazır ol" ihtarı bâzı demokratlar ile Radyo Gazetesini telâşlandırdı ve "kim demiş onu, daha seçim yok" demeye başladılar. Onların da, bâriz korkularına rağmen, bildikleri hiç bir şey yoktu. Bilinen tek şey, C. H. P. nin ve milletin biran evvel seçimlere gitmeyi istedikleri idi.

Bu Ne Sadakattır!

Başbakan Menderesin son seyahatinde Amerikaya ayak bastığında New York Times'ın muhabiri Dana Adams Schmidt'e verdiği mülâkat, Anadolu Ajansı tarafından günü gününe bildirildi ve gazetelerimizde yer aldı. Fakat, aradan birkaç gün geçip New York Times'ın Menderesin mülâkatının çıktığı nüshası Türkiyeye gelince, Anadolu Ajansının mülâkatı Türk basınına "sansür" ederek verdiği hayretle görüldü. Hayret, Anadolu Ajansının haberleri sadakatla verdiğine inanılmasından değil, meşhur tahrifçilik itiyadından Başbakanın bir mülâkatı bahis mevzuu olduğu zaman bile vazgeçilememesinden ileri geliyordu.

Meselâ New York Times'te çıkan mülâkattaki şu cümle, Anadolu Ajansının bültenindeki metinde yoktu:

"İzmirdeki Amerikan Koleji mezunlarından olan Menderes 60 yaşındadır. Suallere İngilizce cevap verdi. Sözleri arada sırada Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu tarafından kesildi. Hâlen Türkiyenin *kuvvetli adamı* sayılan ve otoriter karakteri Kemal Atatürkünkini hatırlatan bir rejimin başında bulunan Menderes hususî teşebbüs, basın ve söz hürriyeti vaadeden bir seçim kampanyasından sonra 1950 da iktidara geldi".

Anadolu Ajansı, ihtimal, bu basın ve söz hürriyeti vaadlarının ve şimdiki rejimin müzik ifadesiyle "otoriter" karakterinin hatırlatılmasından ve Amerikan basınının Güney Amerika diktatörleri hakkında kullanmak itiyadında oldukları "strong man = kuvvetli adam" tâbirinin zikredilmesinden başlanmamış olacak ki New York Times'ın yazısının bu kısmını metinden çıkarmayı uygun bulmuştur. Fakat, Anadolu Ajansının mülâkattan çıkardığı ikinci kısım için bir makul sebep bulmaya imkân yoktur. Bu kısımda Menderes, Türk - Amerikan dostluğundan ve İzmirdeki döviz kaçakçılığından yakalanan Amerikalı çavuşlardan bahsetmektedir. New York Times'te neşredilip te Anadolu Ajansı bülteninde yer almayan bu pasaj şudur:

"Menderes, İzmirdeki döviz kaçakçılığından dolayı hâlen muhakeme edilen Amerikan askerleri hâdisesinin komünist propagandası tarafından istismarını üzüntüyle karşıladığını belirtti. Bâzı Amerikalılar, sanıkların polis tarafından döğüldüğünü iddia etmiştir. Amerikan askeri heyetinin tahkikatı kötü muamele iddialarının yanlış olduğunu ortaya çıkarmıştır. Menderes, bu şayiaların devamını Türk - Amerikan dostluğunu bozmak gayesini güden Sovyet gayretlerine atfetmektedir".

D. P.

Köşkte akşam yemeği

(Kapaktaki politikacı)

Geride bıraktığımız Perşembe gecesi, saat 8 e doğru 28488 numaralı telefon çaldı. Telefonu açan orta boylu, efendi çehreli adam "Sıtkı Yırcalı, buyrun" dedi ve devam etti: "Evet, benim efendim... Peki, peki... Hemen geliyorum".

Yırcalılar o gece "Ajans Türk"ün sahibi şair Necdet Evliyagilin -ki Sıtkı Yırcalının şiir kitaplarının tâbi ve nâşiridir- 14 Mayıs mahallesindeki yeni evinde verdiği ziyafete dâvetliydiler. Yırcalılar tam evden çıkmak üzereyken telefon çalmıştı. Telefon Cankaya Köşkünden geliyordu ve Sayın Cumhurbaşkanının o gece Sıtkı Yırcalıyı akşam yemeğine beklediğini bildiriyordu. Yapacak hiç bir şey yoktu. Bir taksiye atlıyan Balıkesir milletvekili ve D. P. Genel İdare Kurulu üyesi, 14 Mayıs mahallesi yerine Çankayanın yolunu tuttu. Bu işe de tabii en çok eğlenceli bir geceden mahrum kalan muhterem Piraye Yırcalı üzüldü.

Çankayada derhal huzura kabul edilen Yırcalı, Sayın Cumhurbaşkanının önünde bir bülten görünce biraz şaşırdı. Bülten o gün Ajans Türkte Yırcalının huzurunda kaleme alınmıştı ve Balıkesir milletvekilinin Meclis Başkanlığına adaylığını koyacağını ve bu yolda propagandaya başladığını bildiriyordu. Gazeteler için hazırlanan bülten demek ki çabucak Köşke ulaşmıştı. Yırcalının şaşkınlığı bu yüzdendi. Aslında ortada şaşılacak bir şey yoktu. Ajans Türk matbaasında yazılan bültenden bir nüsha da İzmirdeki Yeni Asır gazetesinin Ankara muhabiri olan Balıkesir milletvekili Mekki Sait Esene verilmişti. Mekki Sait, görülmemiş bir sür'atle haberi D. P. Grup Başkanı Âtıf Benderlioğluna ulaştırmıştı. Benderlioğlu, bülteni görmek istemiş, bunun üzerine Yeni Asırın Ankara muhabiri, her gazetecinin kolay kolay yapamıyacağı bir fedakârlık ve sadakatle bülteni, partisinin Grup Başkanına vermişti. Benderlioğlu da bülteni dâvet olunduğu Köşke götürmüştü.

O akşam Köşkteki konuşmalar, havadan sudan sohbetlerin büyük yer tutmasına rağmen, tabii ki Yırcalının Meclis Başkanlığına adaylığını koyması mevzuu etrafında döndü. Sayın Cumhurbaşkanı son derece mültefitti ve sureti katiyede Yırcalının teşebbüsüne muhalif olduğunu belli eden bir harekette bulunmadı. Hava mülâyimdi. Nitekim Yırcalı, taksi ile geldiği Köşkten kırmızı plâkalı bir araba ile döndü...

Yırcalının hazırlığı

Yırcalı, Meclisin açılmasının yaklaştığı şu günlerde, Başkanlık için büyük bir mücadelenin yapılacağını tecrübeyle biliyordu. Grup, ekseriyetle Koraltanı değiştirmeye kararlıydı. Meselâ yozgat milletvekili Ömer Lütfi Erzurumluoğlu, daha Ağustos ayı ortalarında, Koraltanın bu yıl seçilemiyeceğini hem de Grup Başkanı Atıf Benderlioğlunun önünde söyliyebiliyordu. Hele Menderese sadakatla övünen Zonguldak milletvekili Suat Başolun kehaneti çok daha enteresandı. Başol, Viscount'ta Ankaradan İstanbula giderken yârenlik ettiği bir gazeteciye şunu diyordu: "Koraltan geçen yıl da başkanlığa seçilemiyecekti. Seçilmesine sebep, Şem'i Ergini destekliyenler arasında grup ekseriyetinin sempatik bulmadığı kimselerin mevcudiyeti idi. Bu sebeple ben bütün gücümle Koraltanın kazanması için çalıştım. Arkadaşlar bana orta reis dedikleri için ne de olsa biraz sözüm geçer... Ama bu sefer durum öyle değil. Koraltan imkânı yok, seçilemiyecektir."

Yırcalı, bu cereyanlardan elbette ki haberdardı. Yalnız Burhanettin Onat ve Şem'i Ergin tecrübelerinden ağzı yanmış grubun bu sefer belli belirsiz bir adama itimat etmiyeceğini biliyordu. Yırcalı, yaylacı olsun olmasın grubun itimat edebileceği bir kimseydi. Grupta mûtedil ve efendice davranışlarıyla sevilen bir adamdı. O-

nun için tek handikap olarak, Menderes III. kabinesinde kopan fırtına sonunda, Döviz Komitesi üyeleri Polatkan ve Zorlu ile birlikte istifaya mecbur edilmesi söylenebilirdi. Yırcalı bu handikapı kaldırmak maksadıyla, Menderes V. kabinesinde Basın - Yayın ve Turizm Bakanlığını kabul etmişti. Yırcalı imkân nisbetinde mutedil bir Basın - Yayın Bakanı oldu ve kâğıt tevzii v.s. gibi şimşek çeken işleri üzerine almaya yanaşmadı. Yırcalı daha sonra Sanayi Bakanlığını tercih etti ve Koordinasyon Bakanı Ataman ile kâğıt fiyatları yüzünden çıkan bir ihtilâfı vesile ederek kabineden ayrıldı. O zamandan beri de mutedil davranışı ile dikkati çekti. Bilhassa bu yaz, Seçim bölgesinde yaptığı ölçülü konuşmalarla Yırcalı büyük bir sempati topladı. "C. H. P. nin bıraktığı yerden biz devam ediyoruz" veya "D. P. de C. H. P. de inancı bütün insanların partisidir" tarzındaki aklı selimin icabı sözler -D. P. ileri gelenlerinin ağzından hiç işitilmediği için olacak- muvafık muhalif herkes tarafından çok beğenildi.

Yarattığı bu sempati havası ile Ankaraya dönen Yırcalı yakın arkadaşlarına, Meclis başkanlığına adaylığını koyacağını açıkladı. Genel İdare Kurulu içinde ve kabinede onu destekliyenler vardı. Yırcalıyı, bu isâbetli kararını, bir an evvel açığa vurması ve mücadeleye girişmesi için teşvik ediyorlardı. Fakat sempatik Balıkesir milletvekili, vaktin henüz erken olduğunu, Başbakan Menderesin Amerikadan dönüşünü beklemek gerektiğini söylüyordu. Kararı açıklama saatine intizaren, hazırlıklar yapılırken, geçen perşembe Yeni İstanbul, Yırcalının Meclis Başkanlığına adaylığını koyacağı haberini verdi. Durum artık belliydi. Yırcalı, ortaya çıkmalı, kararını açıklamalıydı. Balıkesir milletvekili, arkadaşlarına danıştıktan sonra, kararını bildirmek üzere Ajans Türk matbaasında karargâhını kurdu. Yanında tabii Necdet Evliyagil ve Yalçın Uraz olmak üzere iki eski zateci vardı. Evliyagil ile Uraz, derhal bir metin kaleme aldılar. Metinde, Yırcalının Meclis Başkanlığına adaylığını koymaya karar verdiği ve bu yolda propagandaya başladığı bilhassa kaydediliyordu. Hazırlanan metin bâzı gazetelere elden gönderildi; diğerlerine telefonla okundu, böylece gazeteciler Yırcalının karargâhını Ajans Türk matbaasında kurduğunu öğrendiler.

Yırcalının Ajans Türkte bulunduğunu anlıyan Milliyet Gazetesi foto muhabiri resim çekmek üzere gittiyse de önce buna muvaffak olamadı. Bilâhare Yırcalı, gazetecileri darıltmamak hususunda ikna edildiği için, fotoğrafçıya poz verdi ve ertesi gün Milliyette çıkan resim, Yırcalının Ajans Türkte çekilen resmi idi.

Hazin İtiraf

Başbakan Adnan Menderes Amerikada Başpiskopos Yakovas'ı ziyareti sırasında konuşuyor:

"— Fotoğrafçılar bütün hür cemiyetlerde birer diktatördür"

Hım! Hani şu bizde, bâzan bizzat Adnan Menderesin emriyle kovulan, ekseriya da dövülüp ellerinden makineleri alınan, filmleri yakılan fotoğrafçılar...

Allahtan bu sözü bir muhalif söylemedi. Yoksa, Türk cemiyetini dışarıya jurnal etti diye geceler ve geceler yakasını Radyo Gazetesi prodüktörünün elinden kurtaramazdı.

Ertesi sabah, yani Cuma günü Yırcalının ilk işi İstanbuldaki bir arkadaşına telefon ederek gazetelerin adaylığına ait haberleri nasıl koyduğunu öğrenmek oldu. Arkadaşı, gazete başlıklarını okuduğu zaman Yırcalının yüzünde bir memnuniyet ifadesi vardı. Zira basın, bu hareketi benimsemişti. Haber iki gazete müstesna manşete çıkmıştı.

Yırcalı, saat 10 a doğru Adalet Bakanlığında yakın arkadaşı Esat Budakoğlunu görmeye gitti. İki eski arkadaş, makam odasında adaylık meselesini bir müddet halvet olarak görüştüler. Bu sırada Budakoğlu kabinenin Ethem Menderes başkanlığında fevkalâde toplantıya dâvet edildiğini öğrendi. Adalet Bakanı kabine toplantısına giderken, Yırcalı da Anadolu Kulübünün yolunu tuttu. Kulüpte milletvekillerine adaylık işini enine boyuna izah etti. Bir taraftan da İstanbula gelecek olan Menderes ile görüşmek üzere, yataklıda kendine bir yer ayırttı. Yırcalı İstanbula hareket etmeden önce trende kendisi ile konuşan gazetecilere epeyce cessur davrandı. Normal bir seçim yapılacağından emin bir şekilde, "Herşey grupta belli olacaktır" dedi. "Bu seçim geçen seneki seçime benzemiyecektir. Adaylığımı koyacağım ve vazgeçmiyeceğim" sözlerini ilâve etmeyi unutmadı.

Yırcalının İstanbula gidişinin başlıca sebebi, Menderes adaylık meselesi hususunda kimse ile görüşmeden evvel onunla konuşmak arzusuydu. Yırcalı, Menderes ile "kulağı doldurulmadan" önce görüşmek kararındaydı.

İstanbula gelen Yırcalı, yarı Başbakanlık vazifesi gören Park otele yerleşti. Gazeteciler tabii derhal, Park otele koştular. Yırcalı, onlara Ankarada söylediklerini, yanlış tefsirleri önlemeye gayret ederek tekrarladı. Kazanma şansı hakkındaki bir suale "Her yarışa giren kazanmak ister. Tabii yarışlarda finiş en mühimdir" diyerek, yarış tekniğini iyi bildiğini gösterdi. Yırcalı, sonra gazetecilere, yeni yazdığı "Ellerini" ve "Narlı kahvede Deli Divane" şiirlerini okudu Deli Divane şiiri pek beyenildi...

Koraltanın evinde

Yırcalının adaylığı haberi öğrenince gazeteciler, Meclis başkanlığının tabii adayı Koraltanın peşine düştüler. Koraltandan damadı Haluk Timurtaş vâsıtası ile randevu temin etmek kâbil oldu. Gazeteciler Perşembe günü saat 19.30 da Koraltanın yeni Meclis bitişiğindeki köşküne gittikleri zaman, saraylara lâyık eşyalarla döşenmiş bir odaya alındılar. Duvarlarda kırmızı perdeler vardı. Perdeler altın rengi ipliklerle işlenmişti. Duvarda sâdece bir resim vardı ve Adnan Menderes tarafından hediye edilmişti. Profilden çekilmiş mütebessim re-

— KİM DEMİŞ BASINDA HÜRRİYET YOK DİYE...

min altında "çok sevdiğim ağabeyim ve canım kardeşim Koraltana" ithafı vardı.

AKİS muhabiri, muhteşem odanın muhteşem eşyalarını hayran hayran seyrederek, Koraltanı beklerken, bitişik odadan sesler geliyordu. AKİS muhabiri, istemiyerek kulak misafiri oldu. Bâzı sesleri tanımıştı. Nitekim tahmininde yanılmadı. Biraz sonra yan odadan çıkan, Ulaştırma Bakanı Muzaffer Kurbanoğlunun Koraltanın evini terkettiğini gördü. Misafirler çıktıktan sonra, öbür odaya geçildi. Bu odada Irak kraliyet ailesinden Kral Faysal ile amcası Abdülillâhın resimleri ilk bakışta dikkati çekiyordu.

Koraltan gazetecilere kendisinin henüz genç olduğunu, Meclis Başkanlığı yapabileceğini, Meclis açılırken bu tarz haberlerin her zaman çıktığını söyledi. Vatan kurtaran üç arslandan biri olduğu şiirlere geçen Koraltan oldukça heyecanlı idi. Maamafih Milliyet muhabirine, "milliyet mi? İyi, iyi. Ben de milliyetçi Çinden geldim" esprisini yapmaktan kendini alamadı. Koraltan bu tarz esprilere bayılırdı. Nitekim Yugoslav devlet adamı "Piyade"ye de Sen piyade değil, süvarisin" diyerek takılmış ve bu esprisini Halûk Şamana zorla tercüme ettirmişti..

Karadeniz yolcusu

Meclis Başkanı Koraltan seçim derdine düşerken, mevcut şartlar altında Meclis, müzakerelerini idareyi reddeden ve Başkanlık frakını bir daha giymeyi düşünmeyen Meclis Başkan vekillerinden Mahmut Goloğlu, İstanbulda, memleketi Trabzona gitmeye hazırlanıyordu.

Goloğlu, "İyi bir Devlet idaresinin çok partili siyasî hayata dayanmasını şart sayan" hâfızası kuvvetli demokratlardan biriydi. "Ben buna inanmışım, demokrasi de bu zâten. Bunu ideal edindim ve siyasî hayata bu sebepten atıldım" sözleri Goloğlunun ağzından sık sık işitilirdi.. Hakikaten Meclis Başkan Vekili, 1946 da taşıdığı bu fikirlere, bâzı hâfızaların nisyan ile malûl olmadığını ispat ederek, sonuna kadar sâdık kaldı. Bu yüzden bir adamın her ne pahasına olursa olsun izinden gitmeyi şiar edinen hâfızası zayıf demokratların antipatisini kazandı. Bilhassa Meclis tahkikatı önergelerinin gündeme alınması hususundaki ısrarı - yâni vazifesini yapmaktaki ısrarı- Goloğlunu hâfızası zayıf D. P. milletvekillerinden yeniden rey alma şansını sıfıra indirdi.

Goloğlu 16 Şubat 1959 günü, B. M. M. ne "ekseriyet var, inikadı açıyorum" dedikten sonra, Riyaset divanının mâruzatı olduğunu bildirmiş ve şu sözleri söylemişti. "Muhtelif in'ikatlarda muamelesinin biran evvel intacı talep olunan Meclis tahkikatı talepleri hakkında Riyaset divanı karara varmış ve mezkûr takrirlerin bütçe müzakerelerinin intacını müteakip ruznameye alınmalarına karar vermiştir."

Ne çâre ki bütçe müzakereleri sona erdikten sonra, Riyaset divanının kararına rağmen, Meclis üstü kuvvetlerin tesiriyle Meclis tahkikatı önergeleri gündeme alınmadı. Goloğluna bu açıklaması hatırlatılınca, kaçamak yolları aramadı ve 24 Nisan günü "Meclis tahkikatlarının gündeme alınması hususundaki beyanım doğrudur. Bu kararı Yüksek Heyetinize tebliğ etmiştim. Şimdi de Yüksek Heyetimize tebliğ edilmek üzere bildirilen kararın mevkii tatbike konması hususunun lüzumlu olduğunu yine Riyaset Divanına arzedeceğim" dedi. Sonra Uşak hâdiseleri oldu. tahkikat önergelerinin sayısı çoğaldı. C. H. P. milletvekillerinin önergelerin gündeme alınması taleplerine "zorlama" adı takıldı. Meclis üstü kuvvetlerin karşısında, Meclis Başkan Vekili Goloğlu, ısrarlarına rağmen, Riyaset Divanına aldığı kararı tatbik ettirmeye muvaffak olamadı. Bu yüzden Goloğlu, yeniden seçilmeme pahasına başkanlık frakını bir daha sırtına takmadı.

Uzun boylu, esmer, gür bıyıklı ve ince yapılı bir insan olan Goloğlu, 1915 yılında, Trabzonun Polathane kazasında doğdu. Babası Celâl Bey Subaydı ve küçük Mahmudun doğduğu yıl Sarıkamış Cephesinde şehit düştü.

Tarafsızlık

İngiltereden gelen haberler, seçimleri büyük farkla kazanan Muhafazakârların Avam Kamarası Spikerliğine, yani Meclis Başkanlığına bir İşçi milletvekilini seçmeyi düşündüklerini gösteriyor.

Ekseriyetteki bir partinin Meclis Başkanlığı gibi ehemmiyetli bir mevkii ekalliyetteki partiye bırakması inanılmıyacak bir şey gibi görünmektedir ama İngiliz demokrasisinde bunun misali vardır: 1945 te İşçi Partisi büyük farkla seçimleri kazanıp iktidara geçtiğinde, Avam Kamarası Spikerliğini ehliyetle ifa eden Muhafazakâr Clifton Brown'ı makamında bırakmakta hiç bir mahzur görmemiştir ve İşçi iktidar zamanında parlâmento çalışmalarına bir muhalif milletvekili riyaset etmiştir.

Clifton Brown, Muhafazakârdı, ama Meclis Başkanlığı kürsüsüne kadar... Bir defa o kürsüye çıktı mı, şu veya bu taraf bahis mevzuu değildi; çalışmaları mutlak bir tarafsızlık içinde yürütmeye kendini mecbur hissederdi. Bu, Mr. Brown'ın değil, İngiliz demokrasinin bir hususiyetidir. Orada, bir Avam Kamarası Spikerinin mensup olduğu siyasî partinin menfaatlarına göre hareket edebileceğini düşünmeye bile imkân yoktur.

Refik Koraltan

Devlet Bakanlığına ne buyurulur?

Sıtkı Yırcalı

Menderesi de inandırsa...

Doğu - Batı ve Menderes

Sayın Başbakan Menderesin Amerikada yaptığı konuşmalar, Soğuk Harbin en şiddetli günlerinde rağbet bulan fikirlere yeni bir şey ilâve etmemiştir. Menderes, "mütecaviz şer kuvvetleri"nin gayelerinde hiç bir değişme olmadığına inanmaktadır. Eğer Rusya, bugün sulh maskesi takıyor ve sulhten bahsediyorsa, bu, başta NATO olmak üzere Batı dünyasının kollektif savunma sistemlerinin askeri yoldan Rus ilerlemesini durdurduğu içindir. Bu sebeple Rusya, tecavüzkâr emellerini başka yollardan gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Meselâ doğrudan doğruya Avrupada ilerleyemiyen Rusya, Orta Doğudaki tazyiklerini arttırmış, Orta Doğudan Afrikaya atlıyarak Avrupayı yandan kuşatma gayretine düşmüştür.

Rusya, Batının kollektif savunma sistemleri karşısında, bilhassa iktisadi yardım ve propaganda yoluyla tecavüz politikasını devam ettirmektedir. Sulh lâfları, bu politikayı kolaylaştırmaktadır.

O halde Rusyaya karşı nasıl hareket etmek lâzımdır?

Müzakere? Sayın Menderese göre, "devamlı bir sulhün kurulmasına müncer olabilecek herhangi bir işareti tamamile bilmemezlikten gelmemek" lâzımdır. Müzakereler, Batının sulh arzusunu hiç bir tereddüde yer bırakmıyacak şekilde ispat edecektir. Yani Başbakana göre, Komünist Bloku mütecaviz gayeler gütmekten vazgeçmemiştir; onlarla müzakere, Batının sulh arzusunu ispat maksadıyla "taktik icabı" yapılmalıdır. İktisadi yardımda, tarafsız memleketler ile Batı safında olanlar arasında tefrik olmalıdır. Batı safındaki bir az gelişmiş memleket dururken, meselâ Hindistana ya da Birleşik Arap Cumhuriyetine yardım eli uzatılmamalıdır. Manevi cephede propagandaya hız verilmeli, "mütereddit ve tarafsız memleketler halklarına ve hatta muarız cepheye dahil milletlere, hakiki saadet ve refahı temin eden hür müesseselerin hakiki gaye ve mahiyetlerini anlatmak için hiç bir gayret esirgenmemelidir".

Sayın Başbakanın, Krutçefin Amerika ziyaretinden sonra Doğu - Batı münasebetleri hakkındaki görüşü esas itibarile bundan ibarettir. Bu görüş, Amerikanın diğer sadık dostları olan Güney Kore, Milliyetçi Çin gibi memleketlerin fikirleriyle tam bir mutabakat halindedir.

Hür Dünya lideri Amerika da 1947 den itibaren -bilhassa Kore harbinden sonra- bu görüşün şampiyonluğunu yapmıştır. Netice ne olmuştur? Asyada ve hatta Orta Doğuda komünist ilerlemesi durdurulamamıştır. En mühimi, Dünyayı her an harbe sürükliyebilecek anormal durumlar yaratılmıştır. Berlin, Laos, Vietnam, Quemoy ve Matsu adaları, Kore v.s. deki durum, her an bir Dünya harbine sebep olabilir. Bu arada, füze çağına girildiğinden beri askeri bakımdan iki blok eşit kuvvete erişmişlerdir. Her iki taraf ta Dünyayı tahrip edecek kudrete sahiptirler. Bu askeri muvezene, Dünya harbini düşünülemez hâle getirmiştir. Halbuki yeryüzünde mevcut anormal durumlar, her iki blok da harbi düşünmese dahi, Dünya harbini yaratabilecek mahiyettedir. Birkaç subayın aklına esip, Irakta Nuri Said idaresini devirmeleri Dünyayı harbin eşiğine getirmiştir. O halde masa başına oturup bu anormal durumları halletmek ve her iki tarafın da menfaati Dünya harbini önlemek olduğuna göre, Dünya çapında düşünmeyen küçük memleketlerin, mesuliyetsiz liderlerin elinde kürrei arzı kana boyamaları ihtimalini elbirliği ile ortadan kaldırmak lâzımdır. Dünya liderleri hasım durumda olduğu müddetçe, iki tarafı biribirine karşı oynayarak, en ufak memleket dahi, Dünya harbini yaratacak kudret kazanmaktadır. Halbuki sulhü kurtarmakta menfaatleri birleşen iki lider, menfaatleri icabı elbirliği ile hareket edince harp tehlikesi önlenmektedir. Nitekim İngiltere ve Fransa gibi kudretli memleketler dahi Süveyş taarruzu sırasında, Washington ve Moskovadan "dur" ihtarı gelince derhal gerilemişlerdir.

Rusya ve Amerikayı karşı karşıya getiren sebep, harbin imkânsızlığı, iki tarafın da harp yapmakta menfaati olmaması ve harbi ancak iki tarafın müştereken önleyebileceği hakikatlarının anlaşması olmuştur.

Hiç bir Amerikalı liderin, Krutçefin kaşına, gözüne ve tatlı sulh sözlerine kanacak kadar saf olduğu düşünülemez. Eisenhower'in Krutçefi, resmi propagandanın iddia ettiği gibi, "Amerikayı tanısın da yanlış fikirlerini düzeltsin" kanaatıyla dâvet ettiği söylenemez. Dâvet, yukarıda sayılan objektif sebeplerin ve müşterek menfaatlerin icabıdır ve hiç şüphe edilmesin iki blok liderleri arasında bundan sonra sık sık temaslar yapılacaktır.

Bu demek değildir ki, ihtilâflı dünya meseleleri bir kalemde halledilebilecektir. Bu demek değildir ki Amerika Rusyaya itimat edecektir. Bu demek değildir ki Amerika müttefiklerini terkedecektir.

Sayın Menderesin dediği gibi, "söz değil, fiil mühimdir." Nitekim Amerika, Soğuk Harpte bir "mütareke" hüküm sürdüğü şu günlerde dahi, Türkiyede orta menzilli füze üsleri kurma kararını alarak Hür Dünyanın emniyetini kuvvetlendirme yoluna gitmiştir. Amerikanın müttefiklerini bırakmaması da sadece ahlâki bir mecburiyet değil, kendi menfaatleri icabıdır.

Fakat müzakere etmek, anlaşma yolları aramak, ufak memleketlerin harbe sebep olmalarını elbirliği ile önlemek, füze çağında bir zarurettir. Eğer müttefikler, bir zaruret olan bu temasları baltalamaya kalkışırlarsa, Amerika ve Rusya gene masa başına oturacaklardır. Hem de bu sefer, Amerika müttefiklerinin fikirlerini almaya lüzum duymadan Rusya ile başbaşa verebilecektir. Nitekim Krutçefin, İngiltere ve Fransanın da katıldığı, Almanyanın sesini duyurduğu bir Zirve Konferansı yerine başbaşa görüşmek üzere Amerikaya davet edilmesi, biraz da Fransa ve Almanyanın "istemezük" zihniyetinin neticesidir.

O halde Amerikanın müttefiklerine düşen şey, iki blok liderlerinin karşılaşmalarını beyhude yere önlemeye çalışmak ve bu yüzden kenara itilmek tehlikesini göze almak yerine, Doğu - Batının mecburi işbirliğinde yapıcı bir zihniyetle hareket etmektir.

Hiç şüphe yok ki meselelerin müzakere yoluyla ve iki blokun elbirliği ile halli, blokların az gelişmiş memleketlerde olan rekabetini ortadan kaldırmıyacaktır. Her iki taraf ta, 2 milyar insanın yaşadığı az gelişmiş memleketleri, kendi sistemlerine ve hayat anlayışına kazanmaya çalışacaklardır.

Türkiye bu bakımdan büyük bir rol oynayabilir. Eğer Türkiye, hususi teşebbüse yer veren bir sistemle, hürriyet içinde iktisadi ve sosyal kalkınmasını gerçekleştirebilirse, ümitsizlik yüzünden komünizmin kollarına atılan diğer az gelişmiş memleketlere mükemmel bir örnek vererek kendine, Hür Dünyaya ve sulha en büyük hizmeti yapmış olacaktır.

Memleketimizin Hür Dünya lideri Amerikaya getireceği en büyük yardımı Soğuk Harp sözleri yerine, bu "fiili" tavsiye teşkil edecektir. Bunun içinde, herşeyden evvel, Sayın Menderesin tabiriyle "hakiki saadet ve refahı temin eden hür müesseselerin hakiki gâye ve mahiyetlerini" hakikaten anlamak lâzımdır.

Gologlu, ilk, orta ve lise tahsilini Trabzonda yaptı. 1938 yılında İstanbul Hukuk Fakültesini bitirdi. Askerliğini tamamladıktan sonra İstanbulda İnhisarlar Umum Müdürlüğü Muhakemat Şubesinde memuriyete başladı. İnhisar müfettişliği yaptı. Bilâhare memuriyetten ayrılarak avukatlık stajını tamamladı ve 1948 de Trabzonda yazıhanesini açtı. O tarihte 33 yaşındaydı. Bir çok genç idealist gibi D. P. ye kaydını yaptırdı ve demokrasi yolunda imanla çalışmaya koyuldu. Gologlu 1950 de Trabzon milletvekili idi. B. M. M. nde İnhisarlar Encümeni Başkanlığı, Grup İdare Heyeti üyeliği gibi vazifelerde bulundu. Açık kalpliliğiyle ve dürüstlüğüyle Mecliste muvaffık muhalif herkesin sempatisini kazandı.

Trabzon milletvekili muhatabı üzerinde derhal iyi bir insan tesiri yapar. Sesinin tonu kalın, konuşma şekli tok ifadelidir. 44 yaşından fazla gösterir. Okumayı, bilhassa hukuk ve tarih kitaplarını okumayı sever, geceleri çalışır ve dışarı çıkmaz. Mazbut bir hayatı vardır. Ülserli olduğu için az ve itinalı yemek yer, çok az içer. Sinema ve tiyatroya bile ender gider. Bu yıl Ankara Bahçelievler Lisesini bitiren ve Sümerbank hesabına Avrupaya gitmeye hazırlanan, 17 yaşında Ayşe ve henüz ilk okula giden 10 yaşında Zehra adlarında iki kızı vardır.

"Politikada ahlâk şarttır. Samimiyet şarttır. Açıklık ve hüsnüniyet kaidesine sadakat gösterilmelidir. Ben politikayı böyle anlıyorum" diyen Gologlu 1958 de Meclis Başkan Vekilliğine getirildi. Bu mevkide meclis üstü kuvvetler karşısında, istediği gibi vazife yapamamanın aczini duydu. Duyunca da genç yaşında benimsediği demokrasi fikirleri ve davranışları arasında bir uçurum açmamak düşüncesiyle başkanlık kürsüsüne çıkmamayı tercih etti. Bunun içindir ki Gologlu, bugün Meclis çalışmaları ve demokrasi hakkındaki değişmemiş fikirlerini yüzakıyla tekrarlıyabilmektedir. Gologluna göre "Meclis müzakerelerinin selâmeti temin edilmedikçe, siyasi havadaki gerginlik azalmıyacaktır. Münakaşalar, münasip bir dil ve azami serbestlikle Meclis içinde yapılamazsa, memleketin miting havasından kurtulması elbette ki mümkün olmaz. Türk milleti çok olgun bir millet olduğunu ispat etmiş ve ilk defa yaptığı serbest bir seçimle, tek parti iktidarını değiştirmiştir. Bu, siyasi tarihte müstesna bir hâdiseler. Böyle bir başlangıç nasıl ümitsizliğe sürüklenebilir? Ne yapıp yapıp, Meclis müzakerelerini, kâmil bir topluluğun münakaşa yeri hâline getirmek lâzımdır. Bütçe müzakerelerinin anormal şartlarını yaratan husus, milletvekillerinin söylemek ihtiyacından doğuyor. Bütçe bir boşalma, iç dökme fırsatı oluyor. Halbuki normal çalışma şartları temin edilse, Bütçe zamanlarına mahsus bu sinirli hava asla görülmiyecektir".

Gologlu bu meselelerin hallinin güç olmadığı kanaatindedir. Her şeyden evvel "partilerarası münasebetlerde düşmanlık olmıyacağı hakikati" anlaşılmalıdır. "Bir iktidarın, hizmet mevkiinde kalıp millet ve memleket faydasına çalışmak istemesi ne derece tabii ise, muhalefetin de ayni talepte bulunması o derece normaldir ve bu mücadeleyi düşmanlık şeklinde tecelli ettirmek memleket menfaatlerine son derece zararlıdır".

Bir ümit işareti

Meclis Başkanlığına adaylığını koyan Yırcalı da, Balıkesir gezilerinde Gologludan farklı bir dil kullanmadı. O da iki sınıf vatandaş yaratan veya yaratmaya çalışan düşmanlık zihniyetini şiddetle tenkit etti. Bu yüzdendir ki yaylaymış, şuymuş, buymuş şeklindeki hiç bir hizbin adamı olmıyan ve meselenin bir "kazan kaldırma" şeklinde tefsirini aslâ istemiyen Meclis Başkanı aday adayı, vatandaşın kalbinde yeni bir ümit ışığı yaktı. Vatandaş Meclisin yeniden çalışır hâle geldiğini görmek istiyordu.

Şimdi mesele Menderesin bu adaylığı nasıl karşılıyacağı idi. Koraltanın değiştirileceği yolunda bir hazırlık olduğundan Menderesin haberi vardı. Hatta Menderes, ismi yaylacıya çıkan milletvekillerinden birine "Bu yıl Meclis Başkanlığı için kimi düşünüyorsunuz" diye sormuş ve "Hiç bir şey düşünmüyoruz" cevabını almıştı. Bu "Hiç bir şey düşünmüyoruz" cevabında, "Biz ne düşünüyorsak, aksi yapılıyor" sitemi gizliydi...

Menderes, Meclis Başkanının değişmesini lüzumlu sayan kimselerin kulağına lâf götürebilecek bâzı şahıslara "Ben Meclis Başkanlığı seçimlerine karışmıyorum. Ne yaparlarsa yapsınlar" cevabını ulaştırmış ve sonra Amerikaya hareket etmişti. Ama yakın mesai arkadaşlarına kuliste dönen ve dönecek olanları dikkatle takip etmeleri direktifini vermişti.

Gruptaki serbest bir seçimde Koraltanın kaybedeceği aşikârdı, yalnız Menderesin Koraltanı bırakacağına pek çok kişi ihtimal vermiyordu. D. P. Genel Başkanının politikada, taassupla inandığı bâzı fikirler vardı. Bu fikirlerin başında "Grubu adam yemeye alıştırmamalı" düşüncesi vardı. D. P. Genel Başkanına göre, "Grup bir defa adam yemeye alışırsa bunun sonu gelmez" idi. Ama bir kuvvet denemesine girişmek yerine, adaylığını koymaktan vaz geçirerek, Koraltanı meselâ Devlet Bakanı yapmak mümkündü.

Mutedil Yırcalı, asla bir kuvvet denemesine girişmek arzusunda değildi. Fakat Yırcalı sözünden dönen adam da değildi. Bir defa herkesin önünde "adaylığımı koyacağım ve vaz geçmiyeceğim" dedikten sonra, işin sonuna kadar gidecek politikacılardandı. Bu sebeple, Menderesi, Meclis Başkanlığında bir değişiklik yapılmasının lüzumlu olduğu hususunda ikna etmeye çalışacaktı. Yırcalı, bu ümitle Menderesi karşılamaya İstanbula gitti.

Politikacılar

Suyunca gitmek yok!

Geçen haftanın başında Pazartesi sabahı, daha ortalık iyice aydınlanmadan Divan Otelinin "Room Service"inin telefonu çaldı ve 606 numaralı odadan bir kişilik kahvaltı istendi. Garsonlar şimdiye kadar, bu kadar erken saatte kahvaltı isteyen müşteriye rastlamadıkları için 606 numaralı odanın müşterisini merak ettiler. Müşteri, C. H. P. Genel Sekreteri İsmail Rüştü Aksaldı. Bir gün evvel İstanbula gelen Genel Sekreter, ayağının tozuyla Kadıköy İlçe Kongresinin yapıldığı Süreyya sinemasına gitmiş ve akşama kadar orada kalarak konuşmaları takip etmişti. Akşam, Günaltay, Satır, Sancar ve diğer partililerle beraber Divan Oteline gelmiş, yemeğini otelde yemiş ve gece yarısına doğru odasına çekilmişti. Aksal o gece hem yerini yadırgadığından, hem de yorgunluktan iyi uyuyamamış. Fakat buna rağmen mutadı veçhile saat 5 te uyanmış ve yataktan çıkmıştı. Canı bir sigara yakmak isteyince, doktorların tavsiyesini hatırlamış ve kahvaltısını istemişti. Zira Aksal, ülserden mustaripti ve aç karnına sigara içmek kendisine rahatsızlık veriyordu.

Kahvaltıdan sonra, akşama kadar kim bilir kaç tanesini içeceği Yenicelerden ilkini ateşledi. Sonra otelin alt kattaki salonuna indi. Öğleye kadar orada kaldı ve ziyaretçilerini kabul etti. Bu arada aynı otelde kalan Şem'i Erginle de kısa bir konuşma yaptı.

Metodik Aksal, İstanbulda geçireceği 4 gün için bir program hazırladı ve bu program harfiyen tatbik edildi. Pazartesi gününün öğleden sonrası gazetelerin ziyaretine ayrılmıştı. Genel Sekreter, gazete idarehanelerine giderek selâhiyetlilerle görüşmeler yaptı. Vatan gazetesini ziyareti sırasında Genel Sekreter ile Ahmet Emin Yalman arasında geçen konuşma, alâka çekici bir zemin üzerinde ve daha ziyade bir "münazara" havası içinde cereyan etti. Münazarada Yalman, "suyunca gitmek" tezini savundu. Aksala ise, bu tezi çürütmek düştü. Bir hayli uzun süren sohbette Yalman, Muhalefete daha yumuşak davranmasını tavsiye edince, Aksal, "Yani onlar muttasıl sert hareket edecekler, şiddet kullanacaklar, biz de tatlılığı elden bırakmıyacağız. Bunu mu istiyorsunuz?" diye sordu. Yalman, "Millet görür ve onlar haksız mevkie düşerler" diye mukabele etti. Fakat Aksal, bu derece "tatlılık"a taraftar değildi ve Yalmana uzun misallerle Muhalefetin tatlılığı, meşhur tâbirle Bahar Havasını birçok defa denediğini, fakat bunun karşı taraf üzerinde cesaret arttırmaktan başka hiç bir tesir yapmadığını izah etti. Muhalefet, milletin hakkını aramak mecburiyetindeydi ve bu mecburiyet ifa ediliyordu.

Genel Sekreter, İstanbuldaki ikameti sırasında Yalmandan başka yaşlı, genç birçok gazeteciyle görüştü. Bu görüşmeler sırasında Aksal daima günün meseleleriyle alâkalı konuşmalara vesile verecek bahisler açıyor, bu suretle gazetecilerle fikri temas tesisine çalışıyordu. Genel Sekreter, sırası geldikçe kendi fikirlerini de açıkça ve serbestçe söylüyordu. Meselâ Bâbıâlinin genç gazetecileriyle sohbet ederken "Bence, demokratik idareye geçtiğimizden bu yana cereyan eden en mühim hâdiselerden biri de 1955 D. P. Grubu hâdisesidir" dedi. Aksala göre, bu bir dönüm noktasıydı. Aksala göre, Menderes, teker teker düşürülen bakanlarının ortasında tek başına bırakılınca, bu anın acı tecrübesini edinmişti. Bu tarihten sonraki çalışmaları da açıkca gösteriyordu ki, Grubun bir daha böyle bir harekette bulunmasını önlemek, Menderesin başlıca hedeflerinden biri olmuştur. Meclis içinde edindiği uzun tecrübeleri, 1955 Grup hâdisesi ile tamamlamıştır. İnsanların his taraflarını ele geçirmeyi çok iyi öğrenmiştir. Ümitleri ve ihtirasları ayakta tutmayı çok iyi öğrenmiştir. Kabinede daima boş iskemleler bırakması, kendisine karşı girişilecek hareketlere önderlik edebilecek kabiliyette olanların kâh kabineye alınarak zararsız hâle getirilmesine, kâh kabineye girmek ümidini beslemesine faydalı olmaktadır. Bundan başka, Menderes, gerek parti içi, gerek parti dışı meselelerde asla çabuk hal lüzumuna kani değildir. Tehlikeli gördüğü meseleleri kurcalamak istemez, zamana bırakır. Bu görüşünü "yarayı kaşıyıp azdırmamalı" diye ifade eder.

Hesap Sorma

C. H. P. nin, bu görüşün tam aksine, yaralara gereken müdahalelerin yapılmasına taraftar olduğu Genel Sekreterin sohbetleriyle iyice anlaşıldı. Meselâ "hesap sorma" mevzuu kaşınınca azabilecek bir yara şeklinde görülmesine rağmen cesaretle ele alınmıştı ve Aksal bu mevzuda, "en zor muhalefet şartları içinde meşruiyetçi kalmayı prensip edinmiş bir parti, yarın iktidara geçerse, mesuliyetsizlerin maceracı sürükleyişlerine elbette ki en sert şekilde mukavemet edecektir. Bunun için de daha şimdiden bu istidatları görüp onları kendi bünyesi içinden uzaklaştırmayı bilecektir."

Aksalı İstanbulda meşgul eden bir mesele de teşkilâttaki hizipleşmeler oldu. Genel Sekreter, teşkilât ile bütün temaslarında çok ciddi ve kararlı bir şekilde teşkilât meselelerine eğildi ve meseleleri kendisine anlatıldığı şekilde değil, kendi anladığı şekilde tetkik etmesini bildi.

Salı günü C. H. P. İl Merkezinde ilçe başkanlarıyla yapılan toplantıda, Aksal başkanları düşünce ve şikâyetlerini açıklamaya dâvet edince, İl İdare Kurulundan Oğuz Oran "İhtilaflı bir meselemiz yoktur, sadece meşru normal ve meşru hizmet yarışması vardır" demek suretiyle münakaşaları önlemek istedi. Fakat Eyüp İlçe Başkanı "Kravatlı - Kravatsız" çekişmesini ortaya atınca, bu mevzuda herkes fikrini söyledi. Neticede, bu nevi hizip faaliyetlerinin parti için zararlı olduğu prensibinde birleşildi. En fazla hizip faaliyetinde bulunmakla şöhret yapanlar bile, birlikte hareketin lehine konuşmalar yaptılar.

Cuma akşamı trenle Ankaraya hareket eden Genel Sekreter Aksal bu mevzu ile alâkalı bir yığın malzemeyi de Merkez İdare Kurulunun önüne sermek üzere beraberinde getiriyordu. Meselelerin halli için açıklık ve cesaretle harekete ihtiyaç vardı ve Merkez İdare Kurulunun mutlaka bu şekilde davranacağı kanaati İstanbul teşkilâtında uyanmıştı.

İSTİHALE

Muhalefete, gazetelere ve gazetecilerin mesleki teşekküllerine lâf yetiştirmekten İngiliz seçimlerinin bir "tahlil"ini yapmaya fırsat bulamadığından yana yakıla şikâyet eden Radyo Gazetesinin siyasi prodüktörü, nihayet geçen haftanın başında özlediği imkânı buldu ve İngiliz seçimlerinden kana kana söz etti.

Burhan Belgenin "Ah, bir fırsat bulsak ta anlatsak" diye içlenmesinden, üstadın kim bilir ne inciler döktüreceği ümidine kapılanlar, radyolarının başında şu sözleri dinlediler:

"...Demek oluyor ki, iki partili sistemde, zıt görüşleri birbirine yaklaştırmak elzemdir. Aksi takdirde memleket, ifrat ile tefrit arasında, bocalayıp duracaktır. Fransa'da ve kıtanın diğer memleketlerinde tâ 1848 tarihlerinden beri olduğu gibi.

Şu halde İngiliz demokrasisi şöyledir. İngiliz demokrasisi böyledir deyip boş ve romantik hayranlık göstermek yerine, o demokrasinin partileri nasıldır ve nasıl hareket ederler, seçmenleri nasıldır ve nasıl hareket ederler noktaları üzerinde durarak bunları anlamaya çalışmak, muhakkak ki daha faydalıdır. Kaldı ki, demokrasiler, öyle hazırcı dükkânlarından satın alınacak hazır elbiseler değildir. En sathi tetkik dahi gösterir ki, demokratik rejimler, memleketlere göre birçok başkalıklar göstermektedir ve bu milli bünyelerin milli tarihlerin, milli siyasi terbiyeler ile davranışların bir icabıdır.

Bunu böylece kaydederek şimdi son İngiliz seçimlerine gelelim:

Gerçi, dâva bitmiş ve hallolmuş değildir. İki parti arasındaki görüş farkları, gene de mühimdir ve derindir. Fakat, bu son seçimlerde her iki büyük parti aralarında ki fikir ve içtimai görüş farklarını, ortaya koymaktan çekinmişlerdir. Bizce, bu dahi bir olgunluk eseridir. Eğer o farkları şiddetle öne sürmüş olsalardı, şimdiye kadarki mutabakatlar tahrip edilmiş ve milli gövde ikiyi bölünmüş olacaktı. Hemen kaydedelim ki, her iki partide de, bunu isteyenler mevcuttur. Ama liderler, siyasi ve sosyal işlerde de sel sularının tahrip edici, kanallar ile sulamanın ise hayır ve bereket getirici olduğuna kani olgun kimseler olduğundan, bu seferki seçimlerde de, kapitalist görüş ile sosyalist görüşün çırılçıplak karşılaşarak memleketin ve milletin tarihi düzenini bozmalarına müsaade etmemiştir.

Birçok memleketlerde olduğu gibi, İngiltere'de de seçimlerin tarihini tespit etmek, hükümetin hakkıdır. Çünkü seçimler bir nevi bilânçodur. Bilânçoyu en münasip zamanda takdim eylemek de işbaşında olanların salâhiyeti dahilindedir."

İşte Radyo Gazetesinin siyasi prodüktörünün 1959 yılında İngiliz seçimleri münasebetiyle ortaya döktüğü demokrasi hakkındaki fikirleri bunlardır. Şimdi aynı Burhan Belgenin, aynı vesileyle 10 yıl evvel ve kimse dilini ve kalemini istediği gibi kullanmasına karışmadığı 1949 yılında meşhur "Haftalık Siyasi Mektup"larından birindeki şu fikirlere bir bakınız:

"Demokratik rejim, müdafaa ettiği bütün hürriyetler ile hissi, ekseriyet ile aklın emrine vermeye mecburdur. Aksi takdirde ya muhalefet ve itiraz istikametinden demagoji yahut sevküidare istikametinden istismar ve aldatma tehlikeleri başgösterir. İngiliz demokrasisinin bütün muvaffakiyeti ve sırrı, sevkiidare kadrolarını namuslu tutmasıdır. Bu da idare edilecek olanların akıl hamlelerini kırmamak yahut tağşiş etmekle kabildir.

İngilterede, eğer sevkiidare dürüst ve namuslu ve idare edilen aklı ile müteharrik olmasaydı, hiç, harbin en büyük kahramanı Churchill seçimleri kaybeder mi idi?

Churchill belki gene iktidara gelecektir. Fakat gene o sayede yani Lâborcu sevküidarenin namusluluğu ve İngiliz seçmeninin aklı sayesinde!

Kıbrıs

Fetihten fetihe

Geride bıraktığımız haftanın ortasında, Kıbrısta Cumhurbaşkanı ile yardımcısının seçimlerinin Aralık ayı ortasında yapılacağı ilân edildi.

Cumhuriyetin doğuş tarihi olan 1960 Şubatının yaklaşması dolayısıyla bu hususta acele edilmesi normaldi. Yalnız Cumhurbaşkanını seçmeye hazırlanan Ada, henüz bir Anayasaya sahip değildi Anayasa ortada yokken, cumhurbaşkanı seçmek, arabayı öküzlerin önüne koşmak gibi birşeydi.

Adanın başlarının seçileceği tarihin ilânı, Makarios'un ısrarının neticesiydi. Makarios, 2 - 3 ay evvel, uzayıp giden çalışmalardan birşey anlamayan halkın moralini yükseltmek ve komünistlerin kuvvetlenmesine fırsat vermemek esbabı mucibesiyle bir jest yapılmasını istemişti. Halka en tesir edecek jest te, Cumhurbaşkanı ile yardımcısının seçilmelerinin ilânı idi. Teklif, İngiltere, Türkiye ve Yunanistanın tasvibine sunulmuş, onların kararıyla seçim tarihi tesbit edilmişti.

Aslında Makarios'un niyeti Anayasa komisyonu çalışmalarına bir zaman hududu çizmekten ibaretti. Cumhurbaşkanının seçileceği gün belli olduğuna göre, Anayasa Komisyonunun çalışmalarını o tarihten evvel bitirmesi lâzımdı. Usta bir pazarlıkçı olan Makarios, müddet tâyini suretiyle, işlerin daha fazla uzamasını önliyerek, görüşlerini kabul ettireceği kanaatındaydı. Hele Grivas ile de anlaştıktan sonra durumu daha kuvvetlenmiş, pazarlık kudreti artmıştı. "Bence kabul, ama Grivasa bunu dünyada kabul ettiremem" sözü dananın kuyruğunun kopacağı şu günlerde, Makarios'un ağzından sık sık işitilecekti.

Halen Rum basını, Anayasa çıkmazından Türkleri mes'ul tutmaktadır; bilhassa Makarios'un neşir organı olan Eleftheria, bu mevzuda sayısız makaleler yayınlamaktadır. Makariosun neşir organı, Başpiskoposlukta yapılan müteaddit toplantılar sonunda daima muhtelif Anayasa meseleleri üzerinde yeni terakki kaydedildiği ilân ediliyordu ve bu daimi terakki o dereceye varmıştı ki varılan anlaşmanın ilân edileceği gün dahi tâyin edilmişti; bu arada Lefkoşa ve Ankaradaki Resmi Türk çevreleri'ile bütün Türk gazeteleri kesin bir ifade ile bir hal çaresinin elde edildiğinden bahsediyor ve bunu yazarken de hiçbir ihtiyat kaydına lüzum görmüyorlardı. Fakat anlaşmanın tasdik edileceği gün gelince Sayın Küçük her nedense toplantıda hazır bulunmadı. Yalnız bu vak'a bile Türklerin bir kere daha geri döndüklerini tamamen ispat etmektedir. Sayın Küçük'ün toplantıda hazır bulunmayışı, yalnız Türklerin suçlu olduğunu göstermekle kalmamakta fakat aynı zamanda bu suçun itirafını teşkil etmektedir. Türkler şimdiye kadar o kadar çok dönmüşler ve kaçamaklı yollara sapmışlardır ki Türklerin müzakerelerde iyi niyet göstermedikleri neticesine varmakta haklıyız" diyebilmektedir.

Eleftheria, Yunan Hükümetinin, Türkiyeyi yumuşatmak maksadıyla

Vali Foot

Dayanamadı!

geniş bir diplomatik faaliyete giriştiğini, İngiltere ve Amerika nezdinde teşebbüse geçtiğini yazmaktadır Makarios'un neşir organına göre, "Türkler icra selâhiyetleri mevzuunda takındıkları uzlaşmaz tavır karşısında Yunan Hükümeti seyirci kalmamış,

Makarios

Saman altından su yürütüyor

bilâkis muhtelif istikametlerde büyük bir diplomatik faaliyet göstermiştir.

Siyasi çevrelerin kanaatine göre Dışişleri Bakanı Averof'un Atina'daki Türk Sefirini kendisini ziyarete davet etmesi, Yunan Hükümetinin Türk Hükümeti nezdinde sarih teşebbüslerde bulunmak ve hiç bir şantaj karşısında gerilememek hususunda kararlı olduğunu gösteren bir alâmettir.

Bu arada öğrenildiğine göre Yunan Hükümeti, gerek İngiltere gerekse Amerika nezdinde teşebbüse geçerek hiçbir taviz vermiyeceğini açıkça tebarüz ettirmiştir. Bu Yunan diplomatik faaliyetlerinin bir neticesi olarak Türk diplomasisi, geç de olsa, müzakerelerde güçlükler çıkarmakla Yunanlılardan taviz koparılamıyacağını üstelik de Yunan tutumunun sertleşeceğini anlamağa başlamıştır. Bilhassa geciktirme metodlarının Türklere hiçbir fayda sağlamıyacağı idrâk edilmiştir.

Herşeye rağmen Yunan tarafının, Zürih ve Londra anlaşmalarının sadakatle tatbiki üzerinde ısrarla duracağı ve anlaşmaların akamete uğraması ihtimali karşısında bile taviz vermeğe yanaşmıyacağı aşikârdır."

Rumlar her fırsatta, Zürih ve Londra anlaşmalarına sadakatla bağlı kaldıklarını söylemektedirler. Geçen hafta, Lefkoşenin nüfuzlu belediye başkanı Dervis, bu sadakatin nasıl anlaşıldığının güzel bir örneğini verdi. Zürih ve Londra anlaşmalarına sadık Dervis'e göre -ki Makarios'un en güvendiği adamlardan biridir- Türklerin ayrı belediyeler kurması anlaşmaya aykırıydı! Halbuki anlaşma, bu hususu en ufak tereddüde yer bırakmıyacak bir sadakatle belirtiyordu. Nitekim anlaşmalara sadık Dervis'in iddialarına Vali Foot cevap vermek lüzumunu duydu ve Türk belediyeleri hakkında yapılan yeni kanunu protesto eden Dervis'e kanunun anlaşmaların bir icabı olarak hazırlandığını hatırlattı. Vali Foot bu mevzuda "Şuna inanıyorum ki iyice düşündüğünüz takdirde ileri sürdüğünüz iddiaların haksız olduğunu ve bu kadar sert bir dil kullanmanıza sebep olmadığını anlıyacaksınız" demekten kendini alamadı. İşte ağızdan düşürülmiyen sadakat böyle bir sadakatti.

Meselenin daha endişe verici cephesi Makarios'un fikirlerini aksettiren Eleftherianın daha şimdiden, Zürih ve Londra anlaşmalarına karşı sesini yükseltmesiydi. Eleftheria, "Adalet uğruna" adlı bir başmakalede şunları yazabiliyordu:

"Kıbrıs meselesine bulunan hal çaresi ne âdildir, ne de Birleşmiş Milletler Anayasasına uygundur. Bulunan hal çaresi ile Birleşmiş Milletler Anayasasının bazı temel prensipleri çiğnenmekte, adanın Rum halkının iradesi boğulmakta, büyük devletlerin gayri meşru menfaatlerine hizmet edilmekte ve Türkiyenin askeri ihtiyaçları karşılanmaktadır.

Zürih ve Londra anlaşmaları, cefakâr Kıbrıs halkını tatmin etmek ve

büyük devletlerin hürmet ettiklerini söyledikleri yüksek prensiplere uygun olmak şöyle dursun bilâkis tehdit, şantaj ve küfürler ortasında kabul edilmişlerdir. Makarios'un Londrada karşılaştığı amansız muamma yüzünden yaşadığı tarifsiz dramı yakından bilenler, cefakâr Başpiskoposun tam bir vicdan hürriyeti ile hareket ettiğini kabul etmezler. Makarios ya meş'um anlaşmaları imzalamak yahut da sevgili cemaatının İngilizler ve Türkler tarafından imha edildiğini ve Kıbrısın da taksim olduğunu görmek gibi amansız bir muamma ile karşı karşıya getirilmişti. Makarios, sadece, anlaşmaları reddetmenin doğuracağı neticeleri müdrik olarak hareket etmiştir. Başpiskopos, Lancester House'da bazı maddeleri değiştirmek için mücadele ederken sorulan suallere evet veya hayır şeklinde tek bir kelime ile cevap vermeğe davet ediliyordu. Eğer bu vicdan hürriyeti demekse, kelimeler mânasını kaybetmiş demektir.

Anlaşmalar imzalanmıştır ve imzalar geri çekilmiyecektir. Şimdi yapılacak iş, anlaşmaların tatbiki ve düzgün bir şekilde çalışmasıdır. Bu işte de, anlaşmaları akıl edenler ve kaleme alanlar mes'uliyetten kaçamazlar Eğer mucizelerin hakikat olmasını görmek istiyorlarsa, muhtelif komisyonların işine sistemli bir şekilde mâni olan çevreler üzerinde nüfuzlarını kullanmalı ve Kıbrıs halkının muazzam bir çoğunluğunu azınlığın iradesine boyun eğdirmek gayesiyle ileri sürülen kabul edilemiyecek taleplere bir son vermelidirler. Bir Kıbrıslı Türk lideri, anlaşmaları bir otomobile benzetmiş ve bu otomobilde direksiyonun Makarios'un elinde frenlerin ise Dr. Küçükün elinde olacağını söylemişti. Böyle bir şey çoğunluğun azınlığa boyun eğmesi demektir ki buna tahammül edilmiyecektir."

Makarios'un neşir organına göre, Türk azınlığına bazı garantilerin tanınması dahi, azınlığın çoğunluğa galebe çalmasıdır!

İşte Kıbrıs fethi böyle bir fetihtir. ve azınlığın haklarına riayet edilse dahi -ki çok şüphelidir- Kıbrıstaki Türk azınlığı, İngiliz hâkimiyetinden çıkıp, Rum hâkimiyeti altına girmektedir. Bu öyle bir hâkimiyettir ki, Ada Türklerinin Anavatandan doktor ve ebe getirmesine dahi tahammül edememektedir. Fileleftheros bu mevzuda "Türklerin Türkiyeden Kıbrısa doktor ve ebe getirilmesini istemek hususunda almış oldukları karar tamamen siyasi bir mahiyet taşımaktadır. İlim adamlarına ihtiyaç olduğu iddiası bir bahanedir. Hakikî maksat yabancıların Kıbrısa gelip yerleşmesini yasak eden kanunu ihlâl etmektir. Yarın başka bir sahada eksiklikler keşfedilecek ve bu eksikliklerin giderilmesi için başka kimselerin de Adaya gelmesi istenecektir. Her şeyden evvel dikkat edilmesi lâzım gelen şey kanunların ihlâline başlanmamasıdır. Çünkü başladıktan sonra durdurulması zor olur. Tıbbî hizmetlerde bulunmak için doktorların muvakkat bir zaman için Kıbrısa gelmeleri makuldür ve bunun için müsaade verilebilir. Fakat bu doktorların daimî olarak Adaya yerleşmelerine müsade edilemez" diyecek kadar ileri gidebilmektedir.

TAHKİKAT

Başbakan Adnan Menderes, görüşlerini Amerikan halk efkârına duyurmakla meşgul olduğu bir sırada Amerikan Temsilciler Meclisinde Muhalefete ayrılan sıralar da oturan bir temsilci de Türkiyede bulunmaktadır. Yakışıklı, kır saçlı ve gözlüklü Temsilci Richard E. Lankford (Maryland - Demokrat Parti), Türkiyeyi Edirneden Karsa kadar dolaşmış ve Ordu birliklerimizi ziyaret etmiştir. Bu ziyaretlerin sebebi nedir? Ciddî A. P. ajansının bu hususta verdiği bilgi şudur:

"Temsilci Richard E. Lankford (Marlyland - Demokrat) Türkiyeye Amerikan askeri yardımını tek başına **t a h k i k** etmek maksadıyla Pazar günü Trakyaya hareket etti.

Lankford, programa göre, Babaeski ve Edirne civarında Bulgar hududundaki Amerikan teçhizatı kullanan Türk ordu birliklerini ziyaret edecek gece İstanbula dönecektir...

Temsilci Cumartesi günü Des Moines ağır kruvazörü ile Türkiyeye gelmiştir.

Yakışıklı ve gözlüklü Kongre üyesi Pazartesi günü Boğaz sahillerini ve Türk Deniz Akademisi ile Marmarada bir deniz üssünü dolaşacaktır.

Salı günü Ankaraya gidecektir.

14 ve 15 Ekim günleri Rus hududu civarında Kars ve Erzurum bölgelerini ziyaret edecektir.

Erzurum mükemmel Üçüncü Ordunun Karargâhıdır.

Mr. Lankford

19 Ekimde Güney Doğu Avrupa NATO Kara Kuvvetlerinin karargâhı olan İzmire uçmadan evvel, Güney Türkiyede Adana hava üssünü ve Karadeniz sahilinde Samsun ve Trabzon limanlarını dolaşacaktır.

Muhalif Temsilci Mr. Lankford'un Türkiyede Amerikan askerî yardımının iyi kullanılıp kullanılmadığı hususunda etraflı bir **t a h k i k a t** yaptığı âşikârdır. Kongrede bu yardımların iyi kullanılmadığı hususunda cereyan eden münakaşalar üzerine, muhalif milletvekili işin içyüzünü görüp anlamak maksadıyla işi mahallinde "**t a h k i k**"e gelmiştir.

Amerikan Hükümetinin "muhalif milletvekili"ne tahkikatını yapabilmesi için gösterdiği kolaylıklar, sayısızdır. Bir defa Mr. Lankford, Türkiyeye gelirken Amerikan Kuvvetlerinin Des Moines kruvazöründen faydalanmıştır. Türkiyede vazifeli Amerikan generalleri ve diplomatları, muhalif milletvekilinin tahkikatını dilediği gibi yapabilmesi için kendisine bütün kolaylıkları göstermişlerdir. Türk resmî makamları da, dost ve müttefik Amerikanın muhalefete mensup milletvekili Mr. Lankford'a tahkikatını kolayca yürütmesi için yardımcı olmuşlardır. Bu sayede Mr. Lankford, Edirneden Karsa, Adanadan Trabzona kadar bütün yurtta ordu birliklerimizi ziyaret etmek ve ellerindeki Amerikan yardımıyla gelen teçhizat ve silâhları iyi kullanıp kullanmadıklarını gözleriyle görmek fırsatını bulmuştur.

Mr. Lankford, bu ziyaretleri sırasında lüzum gördüğü hususlarda sualler sormuş ve kendisine herşey anlatılmıştır. Hülâsa, M. Lankford'un yaptığı tahkikat dolayısiyle gerek Amerikan gerek Türk resmî makamlarından güçlük gördüğü yolunda hiç bir şikâyeti olmamak lâzım gelir. Hatta Amerikalı muhalif milletvekilinin kendisine gösterilen kolaylıklar için teşekkürlerini bildirmesi beklenmelidir.

Şimdi, Türkiye Büyük Millet Meclisine mensup iki muhalif milletvekilinin bir hâdiseyi mahallinde incelemek için yaptıkları seyahatı hatırlamamak kabil midir? Omay ve Yurdakulun Geyikli hâdiselerini incelemek için Çanakkaleye hareket edecekleri duyulur duyulmaz, Anadolu Ajansı buna memur edilerek neşrolunan muhalif milletvekillerinin tahrik yetkisine sahip olmadıkları yolundaki "hukukî" görüşü ve "hele bir buna teşebbüs etsinler"le başlıyan tehditleri halk efkârı henüz unutmamıştır.

Bir müttefikin muhalif milletvekillerine tahkikatını istediği gibi yürütmesi için her türlü kolaylık gösterilmiştir ve bu memleketin iki muhalif milletvekilinden bu kolaylıklar esirgenmiştir! Kolaylık ne kelime, Türkiye Büyük Millet Meclisinin iki üyesinin canlarını Devletin inzibat kuvvetleri korumamıştır.

Boşuna dememişler: "Biz bize benzeriz..."

Ziraat

Ye kürküm ye!

Baade Raporunun şâyi olmasından beri İktidar gazetelerinde zirai kalkınma haberleri büyük ölçüde yer almaya başladı. Baade değil ihracat yapmak Türk topraklarının artan nüfusu besliyemiyeceğini ve şiddetli erozyon dolayısıyla münbit toprakların çöle döndüğünü yazmış, zirai eğitim, sulama gübre v. s. işlerini hemen hemen tamamiyle ihmal eden hükümetin zirai politikasını tenkit etmişti.

Kalkınma propagandasını kökünden yıkan bu ilmi raporun yarattığı kötü havayı değiştirmek lâzımdı Dışişleri Bakanı Zorlunun "fazla karamsâr" bulduğunu söylediği rapora, doğrudan doğruya çatmak çok güç, hatta imkânsız olduğuna göre, yapılacak iş nurlu istikbalden bahsetmekti. İktidar gazeteleri bu işi ifâya koyuldular, Zaferde 10 yıllık sulama programı, Antalya kalkınması, Konya ovasının sulanması gibi haberler çıkmaya başladı. 10 yıllık ziraat programı bunlardan biri idi ve zafere göre "uzun etüd ve incelemeler" sonunda hazırlanmıştı. Programa göre onuncu yılın sonunda, zirai mahsûl ihracından 2 milyar 26 milyon liralık döviz sağlanmış olacaktır.

Yani 10 yılda nüfusun hızla çoğalmasına rağmen, zirai mahsûl ihracatı 2,5 - 3 misli arttırılacaktır. Bu imkânsız bir şey değildir. Baade raporunda ileri sürülen tavsiyeler yerine getirilir ve muazzam yatırımlar yapılırsa bu mümkündür, yalnız, Baade'nin tavsiyelerinin ziraatte bir "ihtilâl" demek olduğunu unutmamak lâzımdır. Rey düşüncesinden, seçim korkusundan kurtulmak, memleketin uzun vâdeli menfaatlerini düşünmek zaruridir. Meselâ Baade raporunun başlıca tavsiyelerinden biri, köy kahvelerinde harcanan iş gücünü, gerekirse zorla çalışmaya sevketmek, onları sulama şebekelerinin yapılmasında, köy yollarının islâhında v. s. kullanmaktır. Diğer bir tavsiye, Bozkırdaki bâzı köy halkının mecburi muhaceretidir.

Başka bir tavsiye, sulu ziraat metodlarının, geniş ölçüde ve sür'atle öğretilmesidir, ki bu da muvaffak olmak için zorla öğretime başvurmayı gerektirecektir. Yani memleketin, köylülerin uzun vâdeli menfaatı uğruna, kısa vâdede köylü vatandaşların memnuniyetsizlik izharını göze almak lâzımdır. Bu yapılmadığı takdirde diğer bir sürü program gibi, Zaferin bahsettiği yeni program da kâğıt üzerinde kalmaya mahkûmdur. Zâten bu çok câzip, çok göz kamaştırıcı programların en büyük kusuru sâdece parlak gâyeler çizmek, bu gayeleri gerçekleştirmek için zaruri vâsıtalar üzerinde hiç durmamaktır. Her gâyenin tahakkuku, bir fiyatın ödenmesini gerektirmektedir. Bu fiyat ödenmedikçe, çizilen gâyeler elbette ki "züğürdün rüyaları"ndan öteye gidememektedir.

Bu seferde ayni şekilde hareket edildiği anlaşılmaktadır. Zaferin verdiği izahata göre, zirai mahsûl ihracatını 10 yılda 2,5-3 misli arttırmaya mâtuf programın başlıca dayanağı, ihracattaki artışlar dolayısıyla getirilecek olan, makine, âlet ve malzeme ithalıdır. İstihsal, alet ve makine sâyesinde arttırılacaktır.

"Uzun etüd ve incelemeler" sonunda hazırlanan programın hesaplarına göre, önümüzdeki mevsim, 1 milyar 168 milyon liralık ihracat yapılacaktır, bunun 204 milyon lirası ile makina, malzeme ve âlet getirilecektir. Makina, malzeme ve alet ithaliyle zirai istihsal yükselecek, zirai istihsal yükselince daha çok makina, malzeme ve âlet getirilecek ve bu makina, malzeme, âlet zirai istihsali arttıracaktır. Bu suretle 10 yıl sonunda 2 milyar 26 milyon liralık ihracat yapılacak bunun 423 milyon lirası ile makina, malzeme, alet getirilecektir. Program devri daim makinasını kurmuştur. 1980 de, daha fazla, makina, âlet ve malzeme ithal ederek zirai mahsûl ihracatının bu mantıkla 5 milyar liraya çıkmaması için hiç bir sebep yoktur!

Maamafih Con Ahmedin devri daim makinası tekniğiyle hazırlanan program Devlet Bakanı Emin Kalafatın 10 Temmuz 1958 günü, 280 milyon Osmanlı altınının hesabını soran İnönüye cevaben açıkladığı zirai programa nazaran bir hayli mütevazidir. O zamanın Devlet Bakanı Kalafat "meselâ ziraat sahasında girişilen büyük teşebbüslerle 1965 senesinde Türkiye yalnız zirai istihsalindeki gelişme sâyesinde 1 milyar dolarlık ihracat yapabilmek imkânına kavuşacaktır" diyordu.

Kalafat hesabına göre demek ki 1965 yılında o zamanki kura göre, 2,8 milyar liralık ihracat yapılması proglamlaştırılmıştı. Halbuki yeni programa göre, ihracattan kazanılan dövizi Türk parasına dolar 2,80 üzerinden çevrildiği kabul edilse dahi, ihracat geliri 1970 de ancak 2 milyar lirayı bulacaktır.

Kabul etmek lâzım ki hiç değilse hayallerde, ufak bir iskonto vardır.

Tarlada çalışan çiftçiler

Bu usulle gidilirse...

İstikrar

Bu yılın bilânçosu

C. H. P. Kadıköy kongresinde konuşan, İsmail Rüştü Aksal, enflasyon şampiyonluğundan bir solukta istikrar şampiyonluğuna atlıyan D. P. iktidarının, son bir yıllık iktisadi politikasının kısa bir bilânçosunu yaptı. C. H. P. Genel Sekreterine göre, iktisadi ve mali durum nezaketini muhafaza etmekteydi. Fiyat yükselmeleri eski hızını kaybetmekle beraber henüz durdurulamamıştı. Birçok istihsal kollarında duraklama, hatta gerileme vardı. İhracatta bir gelişme yoktu. 1959 un ilk aylarında ihracatta müşahede edilen nisbi artış, 1958 in son beş ayında ihracatın tamamen durmasının neticesiydi. Bu sebeple normal olarak, 1959 de yapılması gereken ihracat 1959 da gerçekleştirilmişti. Aslında ihracatta bir artış yoktu. Nitekim Ağustos 1958 den itibaren geçen bir yıllık devrenin ihracatı ele alınırsa ancak 300 milyon doları, yani 840 milyon lirayı buluyordu ki, bu ihracatta bir gelişme olmadığının açık deliliydi. İthalatta da başlangıçta iddia edilen gelişme vuku bulmamıştı. Maamafih ithalat mevzuunda asıl mühim nokta, gelecek yılların hangi döviz imkânlarıyla karşılanacağı hususunda bugünden haklı şüphelerin belirmesi idi. Önümüzde muazzam dış

borç taksitleri vardı. "Kısmen alınan tedbirlerin mahiyeti icabı, fakat daha çok kararsızlık ve güvensizlik yüzünden" piyasada umumi bir durgunluk hâkimdi yer yer işsizlik baş göstermiş ve göstermekteydi. Devlet idaresinin her kolunda sıkı bir tasarruf yoluna girildiğine dair hiç bir işaret yoktu. "Şahsi kaprisler uğruna" gösterişli yatırımlar her yıl milyonlarca lirayı yutmaktaydı. Kısaca, Hükümet, hâlâ temelli bir istikrar politikasının çok taraflı disiplini içine girememişti ve bu yüzden iktisadi durum 'bütün tehlikeleri ile nezaketini" bugün de muhafaza etmekteydi.

C. H. P. Genel Sekreterinin bir kaç kelimeyle çizdiği bu tablo, 15 inci aya basan istikrar politikasının, bütün zayıf noktalarını ortaya koymaktadır. Hakikaten 15 inci ayın sonunda dahi, fiyat istikrarı ve itimat yaratılamamıştır. İthalâtçı gümrüklerden malını çekmekte çok yavaş davranmaktadır, bulunması güç yedek parçalar derhal karaborsaya intikal etmektedir. Fiyatlar, hâlâ yükselmekten vazgeçmemiştir. Gıda maddeleri fiyatları ve ev kiraları, bunun en bâriz delilidir.

Mal bolluğu yaratılamamıştır. 1958 - 1959 Ağustos ayları arasındaki bir yıllık devrede ithalât ancak 334 milyon doları bulmuştur. Halbuki mal darlığının en fazla hissedildiği 1957 ve 1958 yıllarında aynı 12 aylık devre zarfında ithalât 391 milyon dolara erişmiştir! Daha mühimi, dahildeki sanayi ve maden istihsalinde net bir duraklama, hattâ gerileme vardır. Demiryolu nakliyatında büyük bir düşüş görülmektedir. Çimento ve şeker istihsalinde net bir gerileme vardır. Devlet sektörü tekstil istihsali yerinde saymaktadır. Krom ve bakır istihsali büyük ölçüde düşmüştür. Bunun neticesi mal bolluğu iddiaları gerçekleştirilmediği gibi, yer yer işsizlik baş göstermiştir.

1958 in nisbeten iyi bir mahsul yılı olmasına rağmen 1958 - 1959 mevsimi ihracatı 300 milyon doları aşamamıştır. 1959 da hububat istihsalinin kötü olması dolayısıyla ihracatın 1959 - 1960 mevsiminde artış göstermesi şüphelidir. Halbuki 1960 yılında 100 milyon dolar borç taksidi ödemek lâzımdır. Lüzumlu ithalat gerçekleştirildiği takdirde ihracatta büyük ölçüde artış imkânsız olduğuna göre, tediye müvazenesi, normal dış krediler ve hibelerle kapanamıyarak büyük açıklar verecektir.

Devlet Sektörü hâlâ kendi kendine yeter hâle gelememiştir. Bilhassa sattıkları mal ve hizmetlerin fiyatlarına büyük zamlar yapılmasına rağmen, İktisadi Devlet Teşekkülleri ve benzeri müesseseler açık vermektedirler. Bu teşekküllerin uzun müddet ithalât primlerini ödememeleri ve vergi taksitlerini hâlâ verememeleri bunun delilidir. Meclis mürakabesinin dışında kalan ve dış yardımlar ile ihracat ve ithalât primleri arasındaki fark dolayısıyla biriken "karşılık paraları" kullanmak mümkün olmasaydı, devlet

İsmail Rüştü Aksal
Manzarayı çizdi

sektörünün durumu daha da nâzik olacaktı.

Velhasıl C. H. P. genel sekreterinin belirttiği gibi, istikrar politikası, karaya oturan gemiyi yüzdürmeye henüz muvaffak olamamıştır.

Mesele esâsen gemiyi kayalıklardan kurtarmakla bitmemektedir. İstikrar politikası, iktisadi hayat sağlam temeller üzerine oturtulduğu takdirde devamlı olabilir. Uzun vâdede muvazeneli bir gelişmeyi temin edecek sağlam bir zeminin hazırlanması lâzımdır.

Hâlen tediye muvazenesinin istikrarsızlığı, zirai mahsûlde yıldan yıla vuku bulan büyük değişiklikler, istikrar tesis edilse bile, onu bir anda altüst edebilir. Keza, hızla artan bir nüfusa iş ve ekmek sağlanamazsa, istikrarın muhafazası imkânsızdır.

Bunların temini, yâni istikrarın sağlam temellere oturtulması, geniş ölçüde ve müessir bir şekilde yatırım yapmaya bağlıdır. Aksal, bu sebeple yatırımların arttırılmasını "hayati bir dâvâ" olarak ileri sürmektedir. Yatırımların arttırılması kadar, onların en verimli sâhâlara yöneltilmesi zaruretini hatırlatmaktadır.

İstikrarın temini ve iktisadi gelişmenin hızlandırılması, her türlü israflara son verilmesine ve tasarrufun sür'atle arttırılmasına bağlıdır. "Halkı tasarrufa teşvik için bizzat devlet, idaresi mes'uliyetini omuzlarında taşıyanların millet parasının sarfında çok titiz davranmaları ve halka örnek olmaları başta gelen şarttır." Gerçek kalkınmanın yolu budur.

İsrafı itiyat hâline getiren ve şahsi kaprisler uğruna gösterişli yatırımlar peşinde koşan bir ekibin, "gerçek kalkınma ve herkese refah" dâvasını yürütebilmesi imkânsızdır. Aksala göre "Bugünkü iktidarın böyle bir zihniyet ve tutuma istidadı ve liyâkatı olmadığı, bugün çeşitli sıkıntı ve mahrumiyetlerle pençeleşen vatandaş çoğunluğu tarafından artık anlaşılmıştır."

Bu sözler, çok alın teri dökülmesini gerektirecek hayati davaların halli hususunda ümit uyandırdı. C. H. P. meselelerin farkındaydı ve onları halletmek azmindeydi. C. H. P. Genel Sekreteri, başta devlet idaresi mesuliyetini taşıyanlar olmak üzere milletçe geniş bir tasarruf hareketine girişme zaruretini, tasarrufun seçmenlerin hoşuna gidecek bir şey olmadığını bildiği halde, söylemekte tereddüt etmiyordu.

Müşterek Pazar

Yeni fikirler

Geride bıraktığımız haftanın ortasında, Salı günü, Brüksel'de toplanan müşterek Pazar bakanları, Belçikalı bakan Pierre Wigny'nın ağzından yeni görüşler işittiler.

Wigny, işleri hızlandırmak fikrindeydi. Bu maksatla intikal devresinin 12 yıldan, 6 yıla indirilmesini istedi. Daha evvel, müşterek Pazar "Komisyonu"nun başkanı Hallstein ve Muavini Robert Marjolin, ayni fikri müddet tâyin etmeden savunmuşlardı. Fikir, üyeler tarafından müsbet karşılanmıştır. Acelecilikten en çok çekinen Fransada dahi, Vekâletten artık eskisi kadar korkulmamaktadır.

Tabit ki intikâl devresinin kısaltılması, mevzuatın ahenkli bir hâle getirilmesi, müşterek bir iktisadi politikanın sahneye konması v. s. gibi halli zaman istiyen meseleler ortaya çıkarmaktadır. Ama hızlandırma fikri rağbettedir ve bu, 12 yıldan uzun intikal devresi istiyen aday memleketlerin tezlerini savunmayı güçleştirmektedir.

Wigny'nin ikinci enteresan teklifi Altılar ve az gelişmiş memleketler, arasındaki münasebetlerin yeni bir görüşle tanzimini istemesi oldu. Wigny'ye göre yardım gören memleketler bölgeler hâlinde toplanmalıydı. "Yardım edenler" grubu, her bölgedeki "yardım görenler" grubuyla, her iki tarafın eşit delege sayısına sahip olduğu "ortaklık konseyleri" kurmalıydılar. Bu suretle yardımın, bir memlekette siyasi nüfuz kurma vasıtası olarak kullanılması önlenecektir.

Ortaklık konseyleri, yardım görenlerin ihtiyaçlarını, yardım yapanların imkânlarını inceliyecek, finansman plânlarını tesbit edecekti. Yardım, uzun vâdeli krediler, teknik yardım ve uzun vâdeli ihracat mukavelelerı şeklinde olacaktı. Bilhassa bu son nokta ehemmiyetliydi. Bu sâyede az gelişmiş memleketler, sabit fiyatlarla müsterisi evvelden belli geniş ihracat imkânlarına kavuşabileceklerdi.

Wigny'nin bu fikrinin bir an evvel hakikat hâline gelmesi temenni edilmelidir. Zira bu takdirde, ihracat güçlüklerine uğramak korkusuyla, müşterek Pazara katılma gibi bir mâceraya atılmaya, Türkiye bakımından lüzum kalmıyacaktır.

Nato

Füze üsleri

Geçen haftanın başında New York Times, Türkiyede orta menzilli füze üslerinin kurulacağı hakkında Washington mahreçli, son derece alâka çekici bir haber verdi. Gazeteye göre, bu mevzuda yapılan müzakereler sona ermiştir. Türk Hükümetinin füze üsleri anlaşmasına dair "parlamentoda bir deklarasyon yapması" meselenin sona ermesi için kâfidir.

Türkiyenin hangi füzeleri alacağı meçhuldür. Ortada Hava Kuvvetlerinin Thor füzesi veya Kara Kuvvetlerinin Jupiter'i vardır. Her halükârda füzelerin -I. R. M. B.- menzili 1500 mil olacaktır. Bu sayede Rusyanın büyük bir kısmını, Türkiyedeki üsler vasıtasiyle tahrip etmek mümkün olacaktır.

Halen İngilterede Thor füzeleri vardır; İtalyada jupiter füze üsleri inşa edilmektedir. Amerika Fransada da I. R. B. M. üsleri kurmak istediyse de, atom sırlarının kendine verilmemesi dolayısiyle Fransayla anlaşmaya varmak mümkün olmamıştır. Yunanistan ile bu yolda anlaşma yapıldığı Amerikan Savunma Bakanı Neil H. McElroy tarafından açıklanmışsa da, netice öğrenilememiştir. Bu durumda Türkiye, I. R. B. M. üssü kurulan üçüncü memleket olacaktır. Gazeteye göre, Türkiyede esasen büyük NATO hava ve deniz üsleriyle muazzam bir radar tesisi mevcuttur. Radar tesisi, Rus füze denemelerinin müşahadesinde kullanılmıştır.

Anlaşmaya göre füzelerin nükleer başlıkları Amerikanın elinde bulunacaktır. Füzelerin kullanılması, Türk Hükümeti ile NATO Başkumandanının anlaşması üzerine olacaktır. "Ateş" emrini Amerikan cumhurbaşkanı verecektir.

Gazete. I.R.B.M. üslerinin teknik ve iktisadi meseleler ortaya çıkaracağını söylemektedir. Yeni yollar, kamp yerleri, personelin yetiştirilmesi bu meseleler arasındadır. New York Times, hatta I. R. B. M. üsleri kurulmasıyla Amerikadan mühim miktarda munzam dış yardım talep edeceği kanaatindedir...

Doğu - Batı

Zirve hazırlıkları

Geçen hafta yeni Muhafazakâr Hükümetin de teşkiliyle, Washington, Bonn, Londra ve Paris arasında, Zirve Konferansını hazırlamak maksadıyla temaslar başladı. Temaslar henüz eksperler kademesindedir ve Zirve tarihi tesbit edilmemiştir.

İngiltere, "sür'atle" Zirveye gitme taraflısıdır. Fransa, aceleci değildir, Zirve Konferansının diplomatik yollardan sağlam bir şekilde hazırlanmasını istemektedir. Adenauer Almanyası da aynı kanaattedir. General de Gaulle ve Adenauer'e göre, hükümet başkanları karşılaşmasının muvaffakiyetsizlikle sona ermesi vahim neticeler doğurabilir. Bunu önlemek maksadıyla müsbet neticelere varılacağı kat'iyetle anlaşılmadan Zirve toplantısına gidilmemelidir.

Fransanın bu isteksizliğinin, Zirve lâfı ortaya çıktığından beri, General de Gaulle'ün atom bombasına sahip olmadıkça konferans masasında sesini duyuramıyacağı düşüncesin-

Türkiye, İtalya ve İngilteredeki üslerden atılacak füzelerin tesir sahaları

General de Gaulle

Conrad Adenauer

"İstemezük"çüler

den ileri geldiği söylenmektedir. Adenauer, Berlin ve Almanya meselelerinde tâviz verilmesinden korkmaktadır.

Hür Dünya lideri Amerikaya gelince, Krutçef'in ziyaretinden sonra Amerikanın görüşü, İngiltereye yaklaşmıştır. Washington, Krutcefin Berlin müzakerelerini müddetle tandit etmek ve bu müddetin sonunda anlaşmaya varılamazsa tek başına hareket etmek tahdidini kaldırması üzerine, Zirve yolunun açıldığı kanaatindedir. Maamafih Zirveye çıkmakta İngiltere kadar aceleci değildir. Eisenhower, müttefikleriyle istişare etmeden, Zirve Konferansının tarihi hakkında Krutçefe karşı hic bir taahhüt almamıştır. Bu maksatla, Washington hâlen büyük Batılı dostlarının fikirlerini almaktadır. Anlaşıldığına göre, Zirve Toplantısının mevzuu iyice tâyin edilmeden, günü hakkında bir karar alınamıyacaktır. Fransa, Berlin ve Alman meselelerine inhisar eden bir Zirve Konferansının neticesiz kalacağı kanatindedir. O halde silâhsızlanma, az gelişmiş memleketlere yardım gibi meselelerin gündeme alınıp alınmıyacağı hususunda anlaşmak lâzımdır.

Batılıların bu meselelerde bir görüş birliğine varması zaman alacaktır. Hatta Zirve Konferansının Eisenhower'in Rusya seyahati dönüşüne, yani gelecek yaza bırakılacağı söylenmektedir. Halbuki Krutcefin Amerika seyahati sırasında, Zirve Konferansının 1959 yılı sonlarında toplanacağı sanılıyordu. Krutçef, bu intiba ile Amerikadan ayrılmıştı. Şimdi Krutçef, erken bir Zirve Toplantısı fikrinde ısrar ederse, Dört Batılılar arasında yeniden uzun münakaşâlar başlıyacaktır. Esasen Eisenhower'i Krutçef ile başbaşa görüşmeye iten başlıca sebep, Batılı Müttefiklerl bir fikrin etrafında toplamanın mümkün olmamasıdır.

Feza

Ha gayret !

Geçen haftanın ortasında, memleketlerinin de Aya bir peyk göndermek üzere olduğunu işitmek Amerikalıları pek sevindirdi. Peyk, Atlas füzesi vasıtasıyla 18 Kasım veya 27 Aralık tarihlerini takip eden bir iki gün zarfında Fezaya yollanacaktır. Proje muvaffakiyetle neticelenirse, Amerika Feza yarışında Rus rekorunu kırmış olacaktır. Zira Ruslar, Lunik II ile Aya vurmuşlar, Lunik III ile de mahreki Ayın yanından geçen bir peyke sahip olmuşlardı. Fakat Lunik III, Ayın peyki değildir. Halbuki Amerikalılar Aya bir peyk hediye etmek niyetindedirler.

Müjde, Lunik III'ün yarattığı endişeden sonra ümit uyandırmıştır. Rus muvaffakiyeti, Amerikada hakikaten büyük bir hayal kırıklığı doğurmuştu.

Düşünen Amerika

Lunik haberi, önce New York Times gazetesinin radyo istasyonu tarafından verildi. Geceyarısından sonra senfonik müzik plâkları çalan istasyon birden bu yayını kesti ve Lunik III hakkında Moskovadan aldığı telefon mesajını bildirdi. Öbür istasyonlar mutad ajans saatleri gelinceye kadar istiflerini bozmadılar; Frank Sinatra ve Pat Boone plâkları birbirini takip etti. Cumartesi gecesiydi; haftanın beş gününü hummalı bir didinme içinde geçiren Amerika hafta sonunun çılgınlıklarına kendisini kaptırmıştı. Kimsenin Sovyet roketini düşünüp de üzülmeğe niyeti yoktu.

Keyif kaçırıcı haber, Amerikalıların çoğu tarafından, herkesin keyifli ve sakin bir pazar günü geçirmeğe hazırlandığı sırada öğrenildi. Kiliseye gitmeye hazırlananlar, "atelerin" bu yeni başarısı hakkında kara kara düşünmeğe başladılar. O gün verecekleri vaazın plânı üzerinde çalışan papazlar, kızıl tehlikenin tehdidi karşısında Hıristiyanlık prensiplerine daha sıkı bağlanmanın lüzumunu belirten bir iki paragraf eklemeyi ihmal etmediler. Komşularıyla hasbıhâle dalanlar Feza yarışında Amerikanın ikinciliğe düşüşünün sebeplerini birbirlerine soruyorlardı.

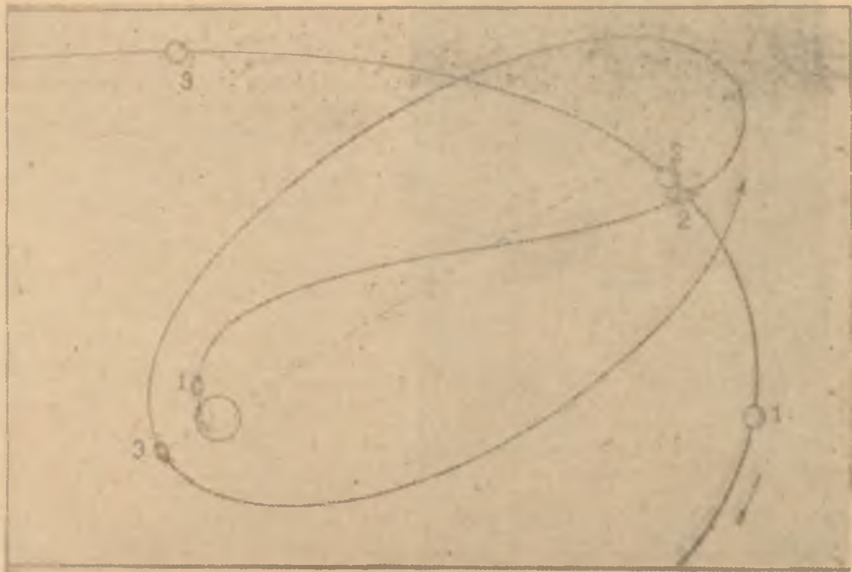
Hakikaten Lunik III, durumu bütün çıplaklığıyla ortaya koymuştu. Sovyet tekniğinin feza yarışındaki üstünlüğü hiç olmazsa şimdilik su götürmeyecek kadar âşikârdı. Üstelik, son iki üç hafta içinde, Amerikanın bu sahadaki işleri hep ters gitmişti. Aya fırlatılmak üzere hazırlanan bir Atlas roketi, yerdeki tecrübeler sırasında infilâk etmiş, Sovyetlerle rekabet etmek üzere plânlanan teşebbüsü en az iki üç ay geriye atmıştı.

Cape Canaveral'deki ve Alâbama'daki muvaffakiyetsizliklerle birlikte Lunik III hakkındaki haberler Amerikalıları en zayıf yerlerinden yaralıyordu. Yıllardan beri Amerikan tekniğinin üstünlüğü hakkında itimat telkin edici sözler işitmeye alışmış kulaklar için son Sovyet başarıları hiç de hoş birer haber teşkil etmiyordu.

Şimdilik, Amerikalılar bakımından teselli sayılabilecek noktalar çok şükür mevcuttur. Ağır cisimleri uzağa fırlatabilmek hususunda Fezada liderliği kaybetmiş olan Amerika, roketler içine konan âletler mevzuunda henüz geride kalmış değildir. Dünyanın etrafındaki sayıca kalabalık Amerikan peykleri, ağırlık bakımından değilse bile, teknik mükemmeliyet bakımından Sovyet Peyklerinden hiç de aşağı sayılamaz.

Fakat bütün bunlara rağmen, bilhassa ay roketleri mevzuunda hayli yaya kalmış olmak Amerikalıların fena halde canlarını sıkmaktadır. Şimdi bütün memleket, bu geri kalışın sebeplerini araştırmakla meşgûldür. Radyolar mütemadiyen bu mevzuyla alâkalı konferanslar, tartışmalar tertip etmekte, en küçük mahalli gazetelere kadar heryerde bu mesele ele alınmaktadır.

Meseleleri kısa vâdeli sebeplerle izah edenler, Amerikadaki roket çalışmalarının intizamsızlığından, ahenksizliğinden şikâyetçidirler. Tıpkı sanayide birbirleriyle rekabet eden firmalar gibi, Amerikan ordusunun Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri ayrı ayrı roket programları üzerinde çalışmaktadırlar. Bir de bunların dışında, Feza Çalışmaları Dairesi adı altında bir sivil teşekkül de aynı mevzuyla

Lunik III ün Feza yolculuğunda takip ettiği yol

1) Ayın mahrikinde, 2) Aya en çok yaklaştığı nokta, 3) Arza yaklaşırken

meşgul olmaktadır. Tabiî, bütün bu keşmekeş içinde milyonlar israf edilmekte, kıymetli vakitler aynı şeyleri tekrarlamak yüzünden boşa gitmektedir.

Feza yarışındaki ikincilik üzerinde ciddî olarak düşünenler için mesele bu kadar basit olmaktan uzaktır. Onlara göre, Sovyetlerin Feza araştırmaları bakımından vardıkları merhale, ilmin muayyen bir dalı üzerinde suni olarak ısrar edilmiş olmasının değil, Sovyet eğitiminin fen meselelerine verdiği ehemmiyetin bir ifadesidir. Sovyetler Birliği, iktisat sahasında olduğu gibi, eğitim sahasında da dâvayı başlangıçtan itibaren plânlı ve uzun vâdeli bir şekilde ele almış bugünkü neticeye varmıştır. Amerikan eğitimi ise, henüz yeni çağın icaplarına göre ayarlanmış ve plânlanmış olmaktan uzaktır. İşte, Sovyet başarıları, Amerikalıları bu meseleler üzerinde düşünmeğe sevketmek bakımından hayli tesirli olmuştur.

Mas'ın yolculuğu

Lunik III. Rusların tâbiriyle Otomatik Feza İstasyonu -Mas- 10 Ekimde mahrekinin Dünyadan en uzak noktasına erişti. O anda Mas, Dünyadan 470 bin kilometre uzakta bulunuyordu. Mas, ondan sonra Dünyaya doğru gittikçe artan bir sür'atle yaklaşmaktadır. AKİS'in bu sayısı baskıya girdiği sırada, Mas'ın Dünyanın 40 bin kilometre yakınından geçmesi beklenmektedir.

Güneş tarafından aydınlatılan Mas'ın, bu esnada, büyüklük itibariyle 15 inci sınıftan bir yıldız gibi görüleceği sanılmaktadır. Bu takdirde, onun fotoğraflarını da almak mümkün olacaktır.

Mas, yumurta biçimi bir mahreke sahiptir. Uzun mihveri 510 bin, kısa mihveri 280 bin kilometreyi bulan Feza İstasyonu, mahrekini 15 günde bir devredecektir.

Feza yarışında, Mas ile erişilen merhaleden sonra, muhtemel gelişmeler. Aya bir peyk gönderilmesi, Aya ölçü âletlerini havi bir apareyin indirilmesi veya insanın ilk Feza yolculuğuna çıkarılabilmesidir.

Halen gerek Amerikalılar, gerek Ruslar ilk Feza yolcularını idmana tâbi tutmaktadırlar...

İran

Manevî yardım

Geride bıraktığımız haftanın ortasında, Pakistan Cumhurbaşkanı Eyüp Han, İran Şahının dâveti üzerine gelecek ayın başında Tahrana gideceğini açıkladı. Ziyaret, Eisenhower - Krutçef mülâkatından endişeye düşen İranı teskin ile ilgilidir. Krutçefin Amerikaya dâvet edildiği haberi üzerine İran Rusya ile müzakerelere başlamış ve Şah, İranın, Rusyadan da iktisadi yardım alabileceğini açıklamıştı.

Bunun üzerine 28 Eylül tarihli New York Times'da, geçenlerde Türkiyeyi ziyaret eden ve Başbakan Menderes ile de konuşan Sulzberger bir makale yazarak, İranın bu teşebbüslerinden diğer CENTO üyelerinin endişeye düştüğünü açıklamıştı. Sulzbergere göre, Türk ve Pakistan, Cumhurbaşkanları, İran Şahını, nötralizme kayma temayüllerinden vazgeçirmeye çalışmışlardır. New York Times hatta Başbakan Menderesin CENTO toplantısının tehirini istediğini yazmaktadır. Bu haber Türk Hariciyesi tarafından tekzip edilmiştir. Amerikadaki İran Enformasyon Merkezi müdürü de, New York Times'a, son derece nazikâne bir dille yazılmış bir mektup göndererek, Sulzberger'in iddialarının tamamiyle hakikatten uzak olduğunu belirtmiştir.

. Fakat Washington daki CENTO toplantısını, işgal eden mühim meselelerden birinin İranı yatıştırma olduğu muhakkaktır. Resmî tebliğde İrana yapılan Sovyet baskısının uzun uzun bahis mevzuu edilmesi Eisenhower'in İran Başbakanını kabul ettikten sonra İrana dair hususi bir beyenat vermesi, yol inşası için kalkınma ikraz fonunun İrana 25 milyon dolar tahsisi, bu yatıştırma gayretinin su getirmez delilleridir.

14 Ekim tarihli New York Times'da Washington mahreçli bir haber, CENTO'nun gayri resmi müzakerelerinde, Eisenhower'in İranı ziyaretinin bahis mevzuu edildiğini bildirmektedir. Gazeteye göre, Krutçef Eisenhower görüşmelerinin fiyatını İranın ödiyeceği anlaşmalara müncer olması ihtimali İran Şahını sinirlendirmiştir. New York Times, CENTO toplantısında, İrana gerekli teminat verilmesine rağmen, konferansa katılan bâzı uyelerin, Eisenhower'in Tahranı ziyaretinin çok faydalı olacağını belirttiklerini yazmaktadır.

Eisenhower'in bu ziyareti yapıp yapmıyacağı henüz meçhuldür. Eisenhower, önümüzdeki yaz başında Moskova dönüşü, Hindistanı ziyareti arzuladığını açıklamıştır. Pakistan, Eisenhower'in Hindistanı ziyaret ederse, mutlaka Pakistana da gelmesi hususunda ısrar etmektedir. Bu arada Eisenhower'in Tahrana da uğraması muhtemeldir. Şimdilik İranın Amerikadan olan şikâyetlerini paylaşan Pakistan Cumhurbaşkanı Eyüp Han, ortada endişe edilecek bir şey olmadığını anlatmak maksadıyla Tahrana gitmektedir.

General Eyüp Han

Destek

İngiltere

Yeni kabine

Talihsiz Süveyş seferinden sonra kötü bir durumda teslim aldığı Muhafazakâr Partiye son seçimlerde büyük bir zafer kazandıran Macmillan, geçen haftanın ortasında kabinesini yeniden kurdu.

Yeni kabinede yeni isimler görülmemektedir. Sâdece zaferde payı olan Muhafazakâr Parti Başkanı Lord Hailsham, Mührü Has Nâzırı sıfatıyla kabineye alınmıştır. Lord Hailsham, Tory'lerin kötü günlerinde, partiye yeni bir hayatiyet vermek maksadıyla, vazifesi esas itibarıyla teşkilât ve propaganda işlerini yürütmek olan Parti Başkanlığına getirilmişti. Lord ateşli, gürültücü ve mesele çıkartmaya bayılan hayatiyet dolu ihtiyar bir

Lord Hailsham

Çalışmanın mükâfatı

delikanlıdır. Bu mizacıyla partinin kırık maneviyatını yükseltmeye muvaffak olmuştur. Seçim neticeleri de bunu göstermektedir. İşte bu çalışmanın mükâfatı olarak Lord Hailsham kabineye girmektedir. Lord, ilmi ilerlemeler ile, bilhassa Feza araştırmalarıyla meşgul olacaktır.

Kabinede başka yeni sima yoktur. Buna mukabil iki kişi kabineyi terketmektedir. Bunlardan biri Millî Eğitim Nâzırı Geoffrey Lloyd, diğeri de Müstemlekeler Nâzırı Lennox-Boyd'dur. Lennox-Boyd, Kıbrısta kan dökülmesi, Kenya ve Merkezî Afrikadaki keyfi davranışlarından dolayı Muhalefetin ağır hücumlarına uğruyordu. Kenyada 10 Mau Mau, hapisteyken dövülerek öldürülmüştü. Nyasaland'da da buna benzer hâdiseler vuku bulmuştu. Büyük bir seçim zaferinden sonra, Macmillan'ın tenkitlere aldırmıyarak, Lennox-Boydu yerinde tutması beklenirdi. Macmillan bu yola gitmedi ve eski stil bir müstemlekeci olarak şöhret yapan Lennox-Boyd'u kabine dışı bıraktı. Onun yerini geçen kabinedeki Çalışma Nâzırı Iain Macleod aldı. Macleod, Muhafazakâr Partinin Butler gibi liberal kanadına mensup olmakla şöhret yapmıştır.

Tahminler hilâfına, talihsiz Süveyş seferinden beri istifası beklenen Dışişleri Bakanı Selwyn Lloyd yerinde kaldı. Lloyd'un bu yaz, Cenevrede ki Doğu-Batı konuşmaları sırasında istifa edeceği, hükümetin hemen hemen resmi organı sayılan Times gazetesinde yazılmıştı. Times'ın haberi, büyük bir hâdiseye sebep olmuş, Lloyd'un mutlaka Dışişleri Bakanlığından ayrılacağı kanatını uyandırmıştı. Bu yüzden Selwyn Lloyd'un eski mevkiinde kalması herkes için bir sürpriz olmuştur. Bu kalışa sebep, önümüzdeki Zirve Konferansıdır. Macmillan, Doğu-Batı müzakerelerinin bütün safahatını ve müzakere mevzularını, bilhassa silâhsızlanma dosyasını iyi bilen Selwyn Lloyd'u Zirve arifesinde vazifesinden ayırmayı münasip bulmamıştır.

Kabinede kayda değer başka bir değişiklik yoktur.

A. B. D.

Karakol dayağı

Geçen hafta Amerikan Federal İstinaf Mahkemesi tarafından verilen bir karar, dayak yoluyla itiraf elde etme usulünün sadece Amerikanın bazı müttefiklerine münhasır olmadığını gösterdi. Amerikan polisinin hiç de insani sayılmıyacak usullere sık sık başvurduğu eskiden beri bilinmekteydi. Fakat, dünyadaki bütün zabıta teşkilâtları gibi, kullanılan gayrıkanuni usûlleri örtbas etmekteki ustalığıyla meşhur Amerikan polisi de, şimdiye kadar ileri sürülen iddiaların ispatını son derece güçleştirmişti. Geçmişleri karanlık ve çok çeşitli ırklardan gelme insanlar arasında nizamı sağlamak ve kanunları tatbik etmek endişesi o kadar ağır basmaktaydı ki, bu uğurda tutulan gayri kanunî yollar karşısında amme makamları bir dereceye kadar göz yummak zaruretini hissetmekteydiler.

Şimdi Amerikan halk efkârı, memleketin demokrasi müdafiliği vasfına zarar verebilecek hâdiseler karşısında daha hassas davranmaktadır. Sovyetlerin teknik sahadaki zaferlerinden sonra, Amerikayı dünya nazarında tercihe şayan gösterebilecek başlıca şey olarak insan haysiyetine saygı esası kaldığına göre, Amerikalıların bu prensip üzerinde eskisine nisbetle gitgide daha fazla

Iain Macleod

Liberal Macleod

ısrar etmelerini tabiî karşılamak gerekir. Nitekim, Federal İstinaf Mahkemesinin son kararı, gazetelerde ve radyolarda eski durumla kıyas kabul etmiyecek derecede geniş akisler uyandırmıştır.

Hâdisenin başlangıcı 1950 yılına kadar dayanmaktadır. O tarihte Joseph Carbo ve Rudolph Santobello adlarında iki sabıkalı, bir soygunculuk vakası sırasında peşlerine düşen otomobilli polis devriyelerini öldürmek suçundan dolayı mahallî ağır ceza mahkemesi huzuruna çıkarılmışlardı. Ancak, mensuplardan birinin öldürülmesine fena halde kızan mahallî polis teşkilâtı, suçluları mümkün olan en ağır cezaya çarptırabilmek için

kendilerinden bazı "itiraflar" koparmayı da ihmal etmemişti. Bu itiraflara göre, İtalyan asıllı gangsterler, polisi, takip sırasında aralarında çıkan mücadelede değil, hırsızlık saikiyle öldürmüşlerdi; maksatları polisin sürdüğü otomobili çalmaktı ve kendisine bunun için hücum etmişlerdi. Tabii, zabıta teşkilâtının elde ettiği bu çeşit bir ifade, her iki sanığın da müebbet hapse mahkûm edilmelerine kâfi geldi.

Suçlular bir müddet sonra, bu ifadeyi vermek için polis tarafından zorlandıklarını, dövüldüklerini iddia etmeğe başladılar. Mahalli ağır ceza mahkemesinin kararına karşı itirazda bulundukları eyalet mahkemesi, "delil yokluğu" yüzünden müracaatlarını reddetti. Polisin sopalarını hâlâ sırtlarında hisseden mahkûmlar, o sırada bulundukları yerde vazife gören seyyar federal mahkemeye başvurdularsa da aynı red cevabını almakta gecikmediler. Son çare olarak Federal İstinaf Mahkemesi kalıyordu. Corbo ve Santobello, pek fazla birşey ümit etmemekle beraber, bu son kapıyı da çalmağa karar verdiler.

Ümitsizliğe kapılmakta haksızdılar. Son yıllarda değişen hava, Federal İstinaf Mahkemesini bu gibi şikâyetler hususunda son derece hassas davranmağa sevketmişti. Uzun incelemelerden sonra, nihayet geçen hafta anlaşıldı ki, Amerikan polisi bu hâdisede yüz kızartıcı metodlara başvurmuştur. İfade alma sırasında sanıklar akşamın dokuzundan sabahın onuna kadar aç susuz ve uykusuz tutulmuşlar, mahalli belediye başkanıyla emniyet müdürünün de dahil bulundukları bir heyet huzurunda hayli sopa yemişlerdir. İşkence sırasında, tabanca kabzası, cop ve kelepçe gibi âletlerin kullanıldığı, şiddetli projektör ışıklarından faydalanıldığı anlaşılmıştır. Ayrıca, sanıkların avukat tutmak veya avukatla görüşmek arzuları da yerine getirilmemiştir. Bütün bunlar, Amerikan Anayasasının "On-dördüncü Ek"indeki "âdil muhakeme" esasına aykırı düşmektedir. İstinaf Mahkemesi, bu çeşit ifadelere dayanan kararın hükümsüz olduğunu ileri sürerek sanıkların tahliyesine hükmetmiştir. Fakat adam öldürme suçu henüz ortada olduğuna göre, dâvaya yeniden bakılacaktır. Sanıklar bu defa cop tehdidi altında ifade vermiyecekleri için çok muhtemelen hafifletici sebepler ortaya çıkacak, müebbet hapis cezasının yerini daha hafif bir ceza alacaktır.

Cezayir

Kulis faaliyeti

Geride bıraktığımız hafta, Fransız Milli Meclisi, Cezayir mevzuunda zâhiren eski fırtınalı günleri hatırlatan müzakerelere sahne oldu. Başbakan Debre, General de Gaulle'ün yeni Cezayir plânını izah etti ve tenkitleri cevaplandırdı. Fırtınalı anlar oldu.

Aslında, fırtına sahte bir fırtınaydı. Zira General de Gaulle Cumhuriyetinde Meclis -anayasa ne derse desin- istişari mahiyetteydi. Milli Meclisin fikrinin, Cezayir meselesine bir tesiri olmıyacaktı. Fransa namına karar veren tek adam General de Gaulle idi ve kararını vermişti.

General, Cezayir halkının kendi mukadderatını kendilerinin tâyin etmesi kararını almıştı. Cezayir halkı bir referandum ile fikrini açıklıyacak, "Fransızlaşma", Fransadan tamamiyle ayrılma, Fransayla ortaklık şıklarından birini seçecektir. Referanduma, sulh tesis edildikten sonra en geç dört yıl içinde başvurulacaktır.

EL UZATMA!.

General de Gaulle'ün teklifi budur ve teklifte, Cezayirde Fransaya karşı savaşan ve bir Cezayir muvakkat Hükümeti (G. P. R. A.) kuran milliyetçilerden hiç bahis yoktur. Halbuki Cezayir meselesinin halli yoluna girmesinin Fransa kadar, onlara bağlı olduğu âşikârdır. Fransa, milliyetçilerin ateş kesip, isterlerse bir parti teşkil ederek serbestçe referanduma katılmalarını kabul etmekte, fakat onlarla referandum şartlarını müzakereye yanaşmamaktadır.

G. P. R. A. nın General de Gaulle'un Fransa adına yaptığı teklife cevabı son derece müsait olmuştur. Şimdiye kadar derhal istiklâl diyen G. P. R. A. referanduma rıza göstermiş, halkın iradesine boyun eğeceğini açıklamıştır. Bu suretle taraflar, prensip itibariyle anlaşmışlardır. Yalnız G. P. R. A., çok haklı olarak, kendisinin bir karşı taraf sıfatıyla, referandum şartlarını Fransa ile müzakere etmesini istemektedir. Nihayet "işgal" altında bulunan ve idare mekanizmasını Cezayirin istiklâline muhalif kimselerin tuttuğu topraklar üzerinde yapılan bir referandumda sandıktan istenileni çıkartmak mümkündür. Nitekim, Cezayirde demokrasinin değişmez kaidesi olan halk iradesinin tezahürü prensibine dayanılarak, sayısız "seçim marifetleri" yapılmıştır. İyi niyetlerinden kimsenin şüphe etmek istemediği, General de Gaulle'e rağmen aynı komedinin tekrar oynanması mümkündür. İşte Cezayirli milliyetçiler, referandumun hakiki bir referandum olmasını temin için, Fransa ile konuşmak istemektedirler. Mesele şimdi tarafların karşı karşıya oturmasına imkân verecek bir formülün bulunmasıdır. Bilhassa Tunus Cumhurbaşkanı Burgiba, bir formülün ortaya çıkarılması için azami gayret göstermektedir. Bu maksatla, Cezayirli milliyetçilerin, Fransız Hükûmetinin temsilcileriyle, el altından gizli temaslar yaptıkları söylenmektedir.

Maamafih prensipte anlaşmaya rağmen, Cezayir meselesinin halli büyük müşküllerle doludur. Fransa, Kahiredeki muvakkat Cezayir hükümetini tanıdığı şeklinde tefsir edilebilecek herhangi bir adım atmaya yanaşmamaktadır. Cezayirli milliyetçiler, Hükümet yerine, "Cezayir Kurtuluş Hareketi"ni temsil edecek, bir müzakere heyeti seçmeyi kabul ettirerek, bu maniayı aşmaya çalışmaktadırlar. Böylece silâhları bırakmadan evvel, referandumun hakikaten serbest olacağını garanti altına almak istemektedirler.

Neticenin ne olacağı meçhuldür. Fakat Başbakan Debre'nin Milli Mecliste Perşembe günü söylediği sözler, bir taktik icabı değilse, Cezayir meselesinin sulhperver bir şekilde halledileceğinden ümidi kesmek lâzımdır. Debre, Milli Mecliste referandumun ordunun mevcudiyetiyle ve hükümetin nezareti altında yapılacağını açıklamıştır. Bu şartlar altında bir referanduma güvenilmiyeceği âşikârdır.

MUSİKİ

Plâklar

Maslahatgüzar

Tevazu ve nezaket maskesi altında kendini beğenmişlik, safdillik fırsatçılık ve gösterişçilik... Erdoğan Çaplının geçenlerde Amerikada yayınlanan plâğının uyandırabileceği intiba bu kelimelerle anlatılabilir. Halk zevkini istismarla ün kazanmış Dot firması tarafından yayınlanan plâk daha zarfından başlıyarak, Türkiyenin yabancı memleketlerle, hele Amerikada tanıtılması hususunda titiz davrananları öfkelendirmektedir. Plâk "Piano Pasha" gibi soğukluk timsali bir isim altında piyasaya çıkarılmıştır. Kapakta, fesi ya da sarığı nasılsa unutulmuş, Erdoğan Çaplının koskoca bir fotoğrafı, fotoğrafın yanında da şu yazılar yer almaktadır: "Erdoğan Çaplı, en sevilen Türk melodilerinden yaptığı eşsiz düzenlemeleri çalıyor." Zarfın arka kapağında da Erdoğan Çaplı, Dot firması tarafından, "Türkiyenin musiki elçiliği" ne nasbedilmektedir.

Maamafih zarfın ön kapağı, arka kapağına kıyasla, bir olgunluk ve temkinlilik örneği olarak gösterilebilir. Plâğın neye dair olduğunu öğrenmek için arka kapağı çevirenler, sağ köşede bir çerçeve içinde, "Washington'daki Türkiye Büyük Elçiliği Basın Ataşesi Altemur Kılıç" imzasını taşıyan bir yazı görmekte ve hayretler içinde kalmaktadırlar. Hayretler içinde kalmaktadırlar çünkü şimdiye kadar, İtalyan Domenico Modugno'nun, Fransız Charles Trenet'nin, ya da İngiliz Edmundo Ros'un plâklarının kapaklarında İtalyan, Fransız, ya da İngiliz Büyük Elçilikleri Basın Ataşelerinin bir reklâm memuru gibi yazı yazmış olduklarına rastlanmamıştır. Bu bakımdan Altemur Kılıç, Amerikan reklâmcılığında yeni bir çığır açmış, herhalde Madison Avenue' nün kurt reklâmcılarını kıskançlıktan çatlatmıştır.

Türkiyenin Washington Büyük Elçiliği Basın Ataşesi ve şimdi de Başbakanlık Basın - Yayın ve Turizm Umum Müdürü Altemur Kılıç, Dot'un DLP 3215 numaralı plâğının kapağında piyano paşası Erdoğan Çaplının hayat hikâyesini bizzat anlatmakta, fakat bu hikâyede bazı noktaları pek tabii olarak ya ihmal etmekte, ya da münasip bazı değiştirmelere sapmayı tercih etmektedir. Eğlence plâklarının kapaklarındaki yazılarda verilen bilgilerin gerçeğe uygun olup olmadığını araştırmak âdet olsaydı herhalde "Piano Pasha" adlı plâğın arka kapağında verilen bilgilerin aslını esasını araştırmağa kalkacak bir meraklı son derece ilgi çekici durumlarla karşılaşacak, meselâ piyano paşasının -Altemur Kılıçın bildirdiği gibi- gerçekten Ankarada Güzel Sanatlar Umum Müdür Muavinliği yapıp yapmamış olduğunu öğrenecek, 1957 yılında Türk Hükümeti tarafından Amerikaya musiki, radyo ve televizyon üzerinde incelemeler yapmak üzere ne gibi şartlar dahilinde gönderilmiş bulunduğunu anlıyacak, nihayet bu "incelemeler" den niçin vazgeçilip piyano paşasının New York Türk Haberler Bürosuna tâyin edildiğini bilecekti. Ama böyle bir araştırıcının bu bilgileri bizzat kaynağından almak için Türk Haberler Bürosuna kadar gitmek zahmetine katlandığında, orada hemen hemen hiç bir gün, hemen hemen hiçbir iş saatinde Erdoğan Çaplı ile karşılaşmıyacağı muhakkaktı. Maamafih şimdilik böyle bir araştırıcı sadece hayal mahsulü olarak kalacağına göre, "Piano Pasha" nın kapağındaki bilgileri okuyanlar olsa olsa Türk Hükümeti teşkilâtında bu kadar yüksek mevkilere tâyin edilmiş bir şahsın niçin eğlence musikisi esnaflığı yapma zorunda kaldığını kendi kendilerine sormakla yetinecekler, daha da olmazsa Ankara Devlet Konservatuarı mezunu bir musikişinasın zevkinin bozukluğuna can ve gönülden esef edeceklerdir.

Erdoğan Çaplının son plâğının kapağı

"Ah şu Amerika, ne harikulade memleket!"

Kapağın sol tarafı ise Erdoğan Çaplının edebî gayretlerine ayrılmıştır. Piyano paşası bu bölümde "Kendimi bu harikulâde Birleşik Amerikaya tanıtmanın en iyi vasıtası belki de, bugünün lehçesine uydurulması şartiyle memleketimin musikisidir" diye söze başlamakta Devlet Konservatuarına devam ettiği günlerden bu ya na Türk musikisini hep yabancı memleketlere tanıtmak istediğini söylemekte ve "Nihayet bu da oldu işte" demektedir. Çaplı Türk musikisini yabancılara nasıl tanıtmaktadır? Bunu anlamak için tabiî plâğı dinlemek gerekecektir. Pikabın iğnesini plâğın üstüne koyan dinleyici, gerçekten çok iyi yapılmış bir ses kaydıyla karşılaşmaktadır. Fakat bu kaliteli ses kaydı, yarım saatten fazla süren müzikal palavra için boş yere harcanmıştır. Piyano paşasının "memleketimin musikisini günümüzün lehçesine uydurmak" dediği şey, Türk melodilerini Kuzey yahut Güney Amerika dans musikisinin kılığına sokmaktan başka birşey değildir. Bu plâğı dinliyen bir Amerikalı, Türk halkının, Meksika musikisi, Amerikan dans musikisi, bir parça da Amerikalıların şark musikisi sandıkları şeyin karışımı bir musiki çalıp dinlediklerini sanacak ve herhalde "Ne tuhaf! Türklerin musikisi, bizim barlarda, dans salonlarında çalınan musikiden hiç de farklı değilmiş" diye düşünecektir. Gene aynı plâğın arkasına döktürdüğü yazıda "Münih'te Milletlerarası Musiki Festivaline katıldığım sıralarda dünyanın her tarafında kaydedilmiş plâklar dinledim ve o günden bu yana bütün gayem, kendimi plâk vasıtasıyla anlatmak oldu; bu plâğı dinlediğinizde vatandaşlarım hakkında biraz daha fazla bilgiye sahip olacağınızı umarım" diyen piyano paşasının plâk

gibi tesirli bir yayın vasıtasından faydalanarak vatandaşları hakkında verdiği bütün bilgi, "Aman Avcı, Hoş Bilezik, Kâtibim, Adanalı.." gibi melodileri teknik olmayan bir Carmen Cavallaro edasıyla çalmaktan ibarettir.

Herhalde Türkiyeyi Amerikalılara gerçek çehresiyle tanıtan, "Piano Pasha" adlı plâğın mazrufu değil zarfıdır.

Felsefe doktorunun plâğı

«Piano Pasha" yanında ikinci bir Türk musikisi plâğı da bugünlerde plâkçı dükkânlarının raflarında göze ilişmektedir. "Tura" marka üzerine yayınlanan bu plâğın kısa zamanda, Times Square'in müstehcen neşriyat ticareti yapan dükkânlarının vitrinlerinde baş köşeyi alacağı tahmin edilebilir."Turkish Delight" -bu deyim İngilizcede 'lokum" demektir- adını taşıyan plâğın kapağında, cami siluetlerinin üstünde, Necla Ateşin yarı çıplak bir resmi yer almıştır. Kabına bakıp da bu plâğı, bu sıralarda Times Square civarı vitrinlerinde sık sık görülen parti plâklarından biri sanan -bunlardan birinin adı -Erotica- sevişme ritmleri" dir- ve derhal satın alan bir müşteri, plâğın kabını çevirince, bir tura klişesinin üstünde "Oğuz R. Türkkan, Felsefe Doktoru" imzasını görecek, kapağın ön tarafındaki "lokum" ile arkasındaki felsefe doktoru arasında pek bir münasebet göremeyip soğuk bir şaka karşısında kaldığını hissedecektir.

Felsefe doktoru Oğuz R. Türkkan, imzasının üstündeki yazıda, alaturka musikinin üstünkörü bir tarihçesini vermekte, sahibi bulunduğu Tura firmasının etiketini taşıyan plâkta ise, iyi ve kötü örnekleriyle, düpedüz Alaturka musiki sunmaktadır. Kötü örnekler çoğunluktadır, çünkü plâğın bir yüzünü, hangi ölçüye vurulursa vurulsun, şarkı söylemesini bildiğini kimsenin iddia edemiyeceği Neclâ Ateş işgal etmektedir. Plâğın ikinci yüzünde Ahmet Yatman, Karayılan, Müzeyyen Senar gibi çalgıcılar ve şarkıcılar, plâk imalâtçılığı bakımından bir bilgisizlik ve selâhiyetsizlik örneği halinde -bilhassa Türkiyede ve Amerikada kaydedilen ayrı kısımların montajındaki beceriksizlik bakımından sıralanmaktadırlar. Plâkta ilgi çekebilecek şey, Ahmet Yatmanın Nihavent Taksimi ve Longasıdır ki bu kısım da umumi keşmekeşin ortasında kaybolup gitmektedir. Herhal de "Turkish Delight", Felsefe Doktoru Reha Oğuz Türkkanın Amerikadaki Türkler arasında bugüne kadar kazandığı itibardan birşeyler kaybetmesine sebep olacaktır.

K A D I N

Terbiye

Kabahat kimin?

Okulların dağılma saatlerinde sokaklarda, otobüs duraklarında talebe gruplarına rastlanmaktadır. Kız ve erkek talebe gruplarına bakıp, konuşma hareket ve giyimleriyle ilgilenince, aile terbiyesinin eksik, okul idarelerinin de yeteri kadar çocuklarla meşgul olmadıklarını görmek, sonra da üzülmemek elde değildir. Gerçi bir araya gelen çocuklar neşelerini, coşkunluklarını zaptedemezler ama bu neşe ve coşkunluk terbiye esasından uzak olursa göze hiç de hoş görünmeyen durumlar yaratabilir. Evde ve okulda sağlam terbiye alan çocuklar, otobüslerde ve yollarda şımarıkça ve yersiz konuşmalardan kaçınır, başkasına saygı duymayı bilir ve grup arkadaşlarına sempatik görünmek uğruna sağa sola sataşıp, alay etmeği aklından bile geçirmez. Okullarda sâdece müfredat programını tatbik eden öğretmenler, hayat hakkında, insanlık ve terbiye hakkında bir kaç söz söyleme imkânını bulamazlarsa, bütün vazife aileye yüklenir. Çocuğu yakından takip etmek, her hareketiyle ilgilenmek önce annenin sonra babanın iş edindiği bir mesele olmalıdır. Fakat anneler kendi keyif ve eğlencelerinden fedakârlık edemezlerse, çocuklar hizmetçi ya da yaşlı büyükannelerin önderliğinde idare edilirlerse bugünün terbiyesiyle, eski terbiye arasında bocalayıp ne yapacağını bilemez hale gelirler.

Bir de öğrencilerin dış görünüşleri vardır. Bilhassa kız okullarında belli bir forma giyilir. Kiminde bu forma etek - blûz şeklindedir, kiminde de önlük. Fakat bu formaların öğrencinin keyfine göre giyilmesine okul idarelerinin ve velilerin göz yummaları şaşılmıyacak gibi değildir. Çünkü formaların daracık etekleriyle adım atamıyan Marilyne Monre görünüşündekiler yahut bol jüponla önlük giyenler nasıl olur da ailenin ve okulun gözünden kaçar! Okul kıyafetinin bir çalışma kıyafeti olduğu, onun için güzel görünüşten çok rahat ve pratik olmasının icab ettiği, çocuklara anlatılmalıdır.

Çocukların konuşmalarına dikkat edilecek olursa, onlara iyi bilgi verilmediğini görmek pek mümkündür. Futboldan başka mevzular üzerinde konuşmayı beceremiyen okullu gençler, yarını acı acı düşündürmektedir. ler. Aya fırlatılan füzeler, son çıkan mecmua ve kitaplar bir araya gelen gençlerin sohbet mevzularına dahil değildir. Bu ilgisizlikten dolayı sadece çocukları suçlandırmak haksızlık olur. Çocukların bilgi ve görüşlerini yükseltmek doğrudan doğruya okul ve ailenin vazifesidir. Bu iki müessese gayret göstermezse, çocukların, memleketimizde en çok lâfı edilen futbola meyletmelerini ve diğer meselelere kendi tâbirleriyle "boş verme"lerini tabii karşılamalıdır.

Sağlık

Tırnakların esrarı

Derler ki "Tırnaklarını göster, sana kim olduğunu söyliyeceğim"... Uzun tırnakların zalimliği, kare şek-

Genç kızlar eğleniyor

Coşkunluğun da hududu vardır

Cilalı tırnaklar

Kimse bir şey bilmiyor

lindeki tırnakların realizmi, yuvarlak tırnakların da artistik kabiliyeti ifade ettiği söylenir. Söylenir ama, bu, sâdece bir salon oyunudur. İlmî bakımdan tırnaklar hakkında hemen hemen hiç bir şey bilinmemektedir. Bugün ilim, tırnakların hangi mekanizmaya göre uzadığını söylemekten bile âcizdir. Tırnakların şekli hakkında ilmen ancak, bunun veraset yoluyla geldiği ifade edilebilir. Nasıl Mendel kanunlarına göre gözlerin rengi, saçların kalitesi ana ve babadan evlâtlara geçmekteyse, tırnak şekilleri de öyledir. Meselâ ayni yumurtanın mahsulü hakikî ikizlerin tırnak şekilleri tamamiyle aynidir.

Tırnaklar ve hastalıklar

Tırnaklara bakıp bir insanın hangi hastalığa tutulmuş olduğu teşhis edilebilir mi? Bu suale "evet" cevabını veren mütehassıslar vardır. Meselâ bu mevzuda uzun araştırmalar yapan Henri Mangin, kısa ve düz tırnakların kalp zayıflığına delalet ettiği kanaatindedir. İçe çökük -konkav- tırnaklar sinir zaafiyetinin ve alkol iptilasının ifadesidir. Dar tırnaklar kötü sıhhati gösterir.

Tırnağın rengi tıbbî bakımdan pek mühim değildir. Tam mânasile sıhhatte olan kimselerin soluk renkte tırnaklara sahip olduğu görülmektedir.

Tırnaklar hakkında kat'iyetle bilinen tek şey çabuk kırılan, sert, kuru tırnakların kötü bir sıhhate delalet ettiğidir. Kansızlık, mide ülseri, tüberküloz v.s. gibi hastalıklara tutulanların tırnakları sert olmakta ve çabuk kırılmaktadır. Hastalık iyileşme yolunu tuttuğu nisbette tırnaklar da düzelmektedir. Maamafih tırnaklarım sert diye telaşa kapılmak için sebep yoktur. Bir insan tırnakları doğuştan sert olabilir. Esasen tırnaklar çocuklarda yumuşaktır, olgunluk çağına gelince tırnaklar sertleşir, yaşlı kimselerde tekrar yumuşar.

Tırnaklar ve güzellik

Tırnak güzelliği ve bakımı hakkında her hanım ezbere sayısız reçeteler sayabilir. Tırnakların güzel olması için şunu veya bunu yapmak lâzımdır diyebilir. Ne çare ki bu reçetelerin çoğu, mütehassısları güldürecek mahiyettedir. Meselâ son derece yaygın kanaatlerden biri kalsiyum kifayetsizliği yüzünden tırnakların kırıldığıdır. Bu tamamile yanlış bir düşüncedir. Zira tırnakların bünyesinde kalsiyumdan eser mevcut değildir. Tırnağı kemik cinsinden bir doku saymak yanlıştır. Tırnak, deri cinsinden bir dokudur ve kompozisyonunda bol miktarda kükürt vardır.

Bu durumda hardal, yumurta, turp gibi bol kükürt ihtiva eden gıdalar yendiği takdirde tırnakların büyümesinin temin edilebileceği düşünülebilir. Mütehassıslar buna da "Her zaman değil" cevabını vermektedirler. Zira tırnakların nasıl ve hangi mekanizmaya göre büyüdüğü bilinmemektedir. Tırnakların terkibinde bol miktarda kükürt bulunduğu malûm ise de kükürtün tırnakların gelişmesine nasıl tesir ettiği meçhuldür. Bu sebeple, güzelliği temin için tırnakları ılık yağ banyosuna tâbi tutmak yolundaki tavsiyelerin hiç bir ilmî esası yoktur. Sâdece nâzik tırnakları sudan korumak lâzımdır. Zira su, tırnakları yumuşatır. Eldiven giymek veya tırnakları su işlemez hâle getiren vernikler kullanmak yerindedir.

Dahilî bakıma gelince, kitaplar ihtiyatlı bir dille A vitamininin ve jelatinin tırnaklar için iyi olduğunu söylerler. Fakat A vitamini fazla alındığı takdirde bu hâlin yaratacağı mahzurlar da unutulmamalıdır. Jelatine gelince, bu, proteinden ibarettir. Protein de saç, deri ve tırnakların teşekkülü için zaruri bir maddedir. Deli-

Büyüklerin Kızdıkları

Fatma ÖZCAN

Yolculuk münasebetiyle üç dört hanım bir araya gelmiştik. İyi yolculuklar temennisinden sonra, hemen sohbete koyulan hanımlar çeşitli mevzularda, daldan dala atlaya atlaya konuşurken, söz pahalılığa, imara, hapse atılan gazetecilere ve düzensiz işlere geldi. Herkes kendine göre meseleyi ortaya koyuyor, yine kendine göre fikrini izah ediyordu. Uzunca bir yolculuğun sıkıntısı tatlı tatlı konuşarak gideriliyordu. Bütün söylenenleri sâdece dinleyen hanımlardan biri, yerinde doğruldu, "ben demokratım" dedi ve hemen ilâve etti. "Sizin aklınız ermez. Büyüklerin yaptığı doğrudur."

"Büyükler" sözünü duyanlar sanır ki, bu memleketin Cumhurbaşkanı, Başbakanı, ya da bakanları tenkit edildi ve yaptıkları işler yerildi. Hayır! Hanımlardan biri Haydarpaşa garına giren karşılayıcı ve geçiricilerden alınan paranın yersiz olduğunu anlatıyordu; demokrat hanımın cevabı: "Büyüklerin yaptığı doğrudur". Bir başkası, yolları yapan müteahhitlerin çalışmadıklarını, iyi niyetle hareket etmediklerini söylemesi üzerine, yine aynı ses, aynı lâfı tekrarladı. İşte o zaman hanımları bir korku aldı. Biribirlerine işaret edip sustular. Çünkü, konuşulan lâflar son derece masum dilek ve temennilerden ibaretti. Fakat demokrat hanım bu türlü konuşmaları hükümet aleyhinde bulunmak sanıyordu. Hakikaten hükümet aleyhinde bulunmak kanuna göre suçtu. Konuşulanların kanun önünde suç teşkil etmiyeceğini bilecek kadar münevver hanımlar oldukları halde, demokrat hanımın konuşma tarzı, onların susmaları ve çekinmeleri için kâfi geldi: Aksi halde, kendilerini mudafaa etmek konuşmaların samimiyet ve masumiyetini belirtmek, pek zor ve kolay kolay altından kalkılmıyacak bir mesele olabilirdi. Onun için susmayı tercih ettiler.

Demokrasi bu mudur? Bu ne biçim bir demokrasidir? Vatandaş söylediği sözlerde hiç bir suç unsuru olmadığını bildiği halde, cahil ve körü körüne iktidar partisini tutan bir kimsenin yanında açıkça fikrini söylemekten korkarsa, söz hürriyeti, düşünce hürriyeti, fikir hürriyeti nerede aranmalıdır. Bunlar demokrasinin başlıca nimetleri değil midir?

Tanıdığım bir genç, çıktığı günden beri AKİS'i alır okurmuş. Koyu demokrat olan amcası ise, yeğeninin elinde bu mecmuayı görünce kızarmış! Particilik bu zihniyet üzerine kurulursa fayda ummak yersiz olur. Kendi anlayışından başka bir anlayışa yer vermeyen, meseleleri daima tek zaviyeden gören, söylenen her sözü yıkıcı bir tenkit sanan düşünce sahipleri ne yazık ki iktidar partisi taraftarlarının ekseriyetini teşkil ediyorlar ve bu telkin hiç şüphe yok üst kademelerin davranışlarından geliyor. Halbuki, korku ve sindirmeyi gaye bilen hiç bir rejimin halk için faydalı olacağı söylenemez. İktidar partisi söz, basın ve fikir hürriyetini tahdit etmekten vaz geçerse, halka sinen bu korku ve çekingenlik zail olabilir. Güzel yarınlar, ancak kısılan hürriyetlerin iadesiyle temin edilebilir.

Ana, baba ve çocuklar

"Kol kırılır, yen içinde"

li şu ki kötü beslenen kimselerin saçları kuvvetini kaybeder ve dökülür. Fakat ilmin bugünkü seviyesinde bu hususta da fazla bir şey söylemeye imkân yoktur. Füze çağında, tıbbın insanları ebedî bir hayata kavuşmak için ümitli tecrübeler yaptığı bir çağda, tırnaklar hakkında fazla bir şey bilinmemektedir!

Tırnakların hangi vetireye göre büyüdüğü, yani kükürdün nasıl uzviyete mal edildiği anlaşılmadıkça, tıp, bu hususta sessiz kalacaktır. Söz, şimdilik tecrübenindir. Güzellik Enstitüleri ve hanımlar denenmiş reçetelere dayanarak, tırnakları güzelleştirmeye ve sıhhatını temine çalışacaklardır.

Aile

Özür dileme sanatı

Yaşlı hanımlar "Kiremitin tanesi ne kadar pahalı olsa değer, çünkü nice sırları örter" derler. Gerçekten de öyle değil midir? Her evde acı tatlı nice hâdiseler olur da kapıların pencerelerin ardında saklanır kalır. Her ailenin üzüntü mevzuu yaptığı çeşitli meseleleri vardır. Maddi sıkıntılar, aile fertleri arasındaki geçimsizlikler çocukların okutulması ve karı koca anlaşmazlıkları gibi... Fakat bu kadar çeşitli sıkıntılar içinde en çok üzücü olanı şüphesiz ki, karı koca anlaşmazlığıdır. Kadın-erkek bağı kuvvetli olduktan sonra maddi sıkıntılar gözde büyütülmeyebilir. Diğer aile fertleri arasındaki uyuşmazlıklar, meselâ kaynana uyuşmazlığı anlayışla önlenebilir. Çocukların terbiyesinde karşılaşılan müşküller, sevgiyle halledilebilir. Ama karı koca esasta anlaşamıyorlarsa, bütün bu meseleler de halledilemez, böylece aile ocağı denilen ev, bir kâbus yuvası haline gelir.

Karı koca uyuşması, mutlak bir anlaşma esasına göre kurulmuş olsa bile, ufak tefek münakaşa kapılarının açılmaması imkânsızdır. Biribirinin her dediğini kabul eden, her türlü hareket tarzını tasvip eden çiftler, pek de sevimli görünmezler. Çünkü kadın-erkek bağı daha ziyade arkadaşlık üzerine kurulacak olursa, anlaşma her cephesiyle bütün olabilir. Arkadaşlıkta her hususta zevk, bilgi, duygu alış verişi olduğuna göre, bu alış veriş esnasında karşı koymak, ikna etmek ve edilmek durumunda olmak çok tabiidir. Şu halde, bâzı hallerde münakaşa etmek tabii karşılanmalıdır. Hem arkadaşlarıyla, kardeşleriyle, hatta ana ve babalarıyla uyuşmazlıkları olan kişilerin karı - koca münasebetinde bu uyuşmazlıkları kapatacaklarını sanmak yanlış olur. Şu halde her karı - koca arasında, yani her evde ufak tefek çatışmalar mevcuttur. Ancak bu çatışmalar terbiye ve insanlık ölçüleri içinde olmalıdır. Sınirli anlarda söylenen sözler, sükûnete erince utanç vermemelidir. Ayrıca karşısındakini düşman bilip, kırıcı konuşmamak münakaşa eden her düşünce sahibinin başlıca gayesi olmalıdır. Anlaşan fakat bâzı meselelerde uyuşmazlıkları olan karı - koca için münakaşalar yapıcı bir unsur olmalıdır. Gürültülü münakaşalar, kuvvet gösterileri bugünün kadın ve erkeğinin katiyetle kaçınacağı basit bir zihniyetten doğar. Medenî insan sözün her şeye kadir olduğunu pek âlâ bilir. Hırsını yenemiyenler sâdece cahil insanlardır. Büyüme istidadı gösteren bir münakaşayı o anda daha çok makul olabilen kadın veya erkek durdurabilir. Bu mutlaka üstten hareket edeni kabullenmek mânasına gelmiyecektir. Gergin havayı yatıştırmak, daha sonra sâkin bir günde meseleyi tekrar ortaya koymak, durulmuş kafalarla düşünmek her halde daha akıllıca bir iştir.

Yersiz öfkelerden, yanlış hareketlerden sonra özür dilemek, bâzı kimselerin sandığı gibi küçültücü bir şey değildir. Bir insanın hatalı hareketi için özür dilemesinden daha tabii ve efendice ne olabilir? Özür dilemesini bilen insan, özür dilenmeğe de lâyıktır. Pişmanlık duyan kimsenin bunu belli etmesi, mutlaka karşısına geçip "Ben hata ettim, affet" şeklinde bir takım sözlerle belirtilmesini de icap ettirmez. Ufak bir gülümseme, hoşa gidecek küçücük bir hediye, ya da haksız yere üzülen kimsenin hoşuna giden bir hareketi yapmak gibi pek basit fakat o derece içten bâzı hareketler, kırılanın gönlünü almak için kâfidir.

CEMİYET

B. M. M. Başkanlığı için cereyan eden mücadele, D.P. liderlerinin hanımları tarafından da ehemmiyetle takip edilmektedir. Hanımların alâkasını çeken bir "protokol meselesi"dir. Bilindiği gibi, protokolde, B. M. M. Başkanının mevkii hemen Cumhurbaşkanından sonra gelen yerdir. Tabii ki Meclis Başkanının refikası da hanımlar arasındaki protokolda ikinci yeri işgal etmektedir. Sayın **Refik Koraltanın** muhterem refikası rahatsızlığı dolayısiyle resmî toplantılara katılamadığı için, protokoldeki mevkii boş kalmakta idi. Bu sebeple Sayın **Berrin Menderes**, resmî toplantılarda daima ikinci, hatta çok defa birinci mevkii işgal edegelmekteydi. Şimdi **Sıtkı Yırcalı** Meclis Başkanı seçilirse,

Berrin Menderes
Bir protokol meselesi

Piraye Yırcalı resmî toplantılarda sayın **Berrin Menderese** tekaddüm edecektir. Bu küçük mesele, D. P. liderlerinin hanımları arasında B. M. M. Başkanlığı seçimlerinin bir başka bakımdan ehemmiyet kazanmasına ve sık sık konuşulmasına sebep olmaktadır.

★

Muhafazakâr Hükümetin İçişleri Bakanı **R. A. Butler**, seçimlerde kazandığı büyük zaferi bir aşk muvaffakiyetiyle taclandırmaya hazırlanmaktadır. Majestelerinin İçişleri Bakanı, seçimlerin hemen akabinde açıkladığı üzere, uzun zamandan beri devam eden bir aşkı izdivaçla neticeye bağlamak kararındadır. Dul Mr. Butler'ın evlenmek üzere olduğu **Mrs. Courtauld Mollie** 49 yaşında, 6 çocuk anası güzel bir duldur ve Mr. Butler'in ilk karısının akrabasıdır. Mrs. Courtauld'a geçen sene ölen kutup kâşifi kocasından 10 milyon Türk lirası tutarında miras kalmıştır. Fakat Majestelerinin İçişleri Bakanı, ikinci defa dünya evine bu büyük servetin hatırı için değil, aşk yüzünden girmektedir ve bir gazeteciye bu mevzuda şunları söylemiştir: "Bu sevimli hanımla ben uzun zamandan beri hem komşuluk, hem arkadaşlık ediyordum. Nişanlandığımızı ilân için seçim gününü bekleyinceye kadar biraz sıkıntı çektik."

★

Geçen hafta Çarşamba günü **Eisenhower** doğduğu Abilene şehrinde 70 yaşını kutladı. Bu münasebetle doğduğu evin -ki bugün müzedir- hemen yanında kurulan "Eisenhower Kütüphanesi"nin temelini attı. Yıldönümünde arkadaşları Eisenhower'e uzun ömür sembolü olan 3 kızıl meşe fidanı hediye ettiler. Ağaçlar Beyaz Sarayın çimenleri üzerine dikildi.

Başkan Eisenhower ömrünün 70 inci yılına sıhhatli bir şekilde girdi. Tek üzüntüsü, California'daki tatil günleri sırasında -ki arkadaşlarına kendi eliyle pişirdiği yahni ile ziyafetler vermişti- aldığı birkaç kiloyu atmak... Bu meselenin halli için Başkanın, önümüzdeki günlerde golf partilerine eskisinden biraz daha fazla zaman ayırmak zorunda kalacağı sanılıyor.

★

Sevimli İstanbul Milletvekili **Nazlı Tlabar**, geçen hafta Ankaranın İzmir caddesinde "Yonca" isimli bir çiçekçi dükkânı açtı. Bu zevkli ticaret teşebbüsü, her ne kadar 1961 seçimlerinden sonra işsiz kalmamak için şimdiden atılan bir adım olarak tefsir edenler çıktıysa da zarif milletvekili "ciddi bir amme hizmeti yolunda olduğunu, mağazasında temiz çiçekler ve celenkler hazırlanacağını ve çiçekçilik sahasına yenilik getirmeye çalışacağını" söyledi. Bu kârlı ve zevkli amme hizmeti yolunda da, Nazlı Tlabarın politikada olduğu kadar başarı göstermesi temenni edilmektedir.

★

Erzurumda iki çobanı öldürdükten sonra gaspettikleri sürüyü Konyaya getirip satan ve orada yakayı ele veren 4 sanıktan biri olan **Mehmet Çimen**, polise verdiği ifadede, arkadaşlarının uyuyan çobanı öldürmelerine "Bir kimseyi uyurken öldürmek insanlığa yakışmaz, hem de günahtır" diyerek mani olduğunu söylemiştir. Bu "dini" ve "insani" müdahale üzerine çoban uyandırılmış ve iple boğulmak suretiyle öldürülmüş! Anlaşılan kabahat, bu zavallılara uyanıkken de bir kimseyi öldürmenin hem günah, hem de insanlığa yakışmıyan bir iş olduğunu öğretmiyenlerde...

★

Haznedar Çiftliği sahibi milyoner **Ahmet Mertetin** katli hâdisesi

Nazlı Tlabar
Yakışan iş

hakkında da "tahkikatın selâmeti" bakımından neşir yasağı kondu. Tecrübeli muhabirlerin ve cinayet masasının birçok memurunun "faili meçhul cinayetler" dosyasına aday gördükleri bu zabıta vakası hakkındaki yeni haberleri vermeye de bu suretle imkân kalmadı.

★

Tanınmış alaturka ses sanatkârlarımızdan **Gönül Yazar**, geçen hafta Amerikaya hareket etti ve merak uyandıran seyahatinin sebebini şöyle açıkladı: Meslekî tetkik... Ah şu Amerikalılar! Görüyorsunuz ya her şeyde nasıl dev adımlarla ilerliyorlar. Alaturka musikiyi tetkik için bile bu meşhur sanatkârlarımız taaa oralara kadar gitmek zorunda kalıyorlar!..

T İ Y A T R O

İstanbul

Edebi Heyet dâvâsı

İçinde bulunduğumuz ayın başında İstanbul Şehir Tiyatroları Edebi Heyet üyelerinden ikisi 16 kuruşluk pul üzerine imza atarak istifalarını Belediye Başkanlığına verdiler. Bu üyelerden biri Sabri Esat Siyavuşgil, diğeri ise Asûde Zeybekoğlu idi. İstifalara sebep olan hâdise aslında Edebî Heyetin diğer üyelerini de tedirgin etmemiş, hattâ sinirlendirmemiş değildi. Bu üyelerden sadece biri, mütehassıs rejisör sıfatıyla Heyete bir oy hakkı bulunan biri tedirginliği görmemezliğe gelmiş ve çalışmasına sükûnetle devam etmişti. Bu mütehassıs rejisörün adı Muhsin Ertuğrul, hâdiseye sebep olduğu kuvvetle tahmin edilen eser ise "91 Numaralı Kadın" idi. İstanbul Şehir Tiyatrolarının Lâle Sineması bölümünde Eylülün 28 inde temsiline başlanan bu eser Heyette bir oy hakkı bulunan Şehir Tiyatroları mütehassıs rejisörünün bu tek reyini kullanması neticesinde sahneye konulmuştu. Diğer Edebî Heyet üyelerinin hiçbirinin ise eserin sahneye çıkışında herhangi bir söz sahibi olmalarına imkân bırakılmamıştı. İşte Heyet üyelerini tedirgin eden, hattâ sinirlendiren ve eserin temsiline başlandıktan sonra da ikisinin Belediye Başkanlığına istifalarını vermesine sebep olan durum bu hiçe sayılmanın bir neticesi olarak görünüyordu. Türk tiyatrosunun en tecrübeli sanat adamı Muhsin Ertuğrulun ötedenberi Edebî Heyetlere fazla güvendiği, onların kararlarına fazla bel bağladığı söylenemezdi. Gerektiğinde tek oyunu bir karar gibi kullandığı veya bu tek oyun etrafına usulen birkaç imza daha ilâve ettirmek gibi bir tutuma gittiği bilinirdi. Aslında Türk Tiyatrosunun bu en tecrübeli sanat adamı böyle bir tutuma gitmekte haksız da değildi. Günün birinde tutsa da bir edebî heyetin heyet çalışmasına fazlaca bel bağlasa mevsim başında oynatacak eser bulamama tehlikesiyle karşı karşıya kalabileceğini çok iyi bilirdi. Zira edebî Heyet azalarının en fazla çalışmaları gerektiği yaz aylarında onların ya uzun seyahatlere çıkmış veya sayfiyelerde istirahata çekilmiş oldukları görülürdü. Yaz ayları sahne sanatkârları gibi Edebî Heyet azalarının da tatile girdikleri bir devirdi. Halbuki bir tiyatro, mevsime girmeden en aşağı bir ay evvel elinde hazırlanmış bir mevsim repertuvarı bulmak isterdi. Eğer bu repertuvarı bulamazsa, mevsim repertuvarından geçtik, mevsimin oynanacak ilk eserinin ne olacağını bilmezse yapılacak şey tek oyu kullanmaktan ibaretti.

İstanbul Şehir Tiyatroları Edebî Heyet azalarından ikisi hiçe sayılmaktan ötürü istifa etmiş. Tiyatroların ciddî ve sistemli bir çalışmayla ayakta tutulabileceklerine inananların gözünde zaten toptan müstafi sayılan bir Edebi Heyetten iki kişinin eksilmesinin fazla bir telâşa sebebiyet verdiği söylenemez.

Sabri Esat Siyavuşgil

Ne gam!.

Yıldız Kenter

Tutluğu altın oluyor!

Kenter Tiyatrosu

Bu mevsim başında Ankara Devlet Tiyatrosunda vuku bulan diğer iki istifa ise İstanbul Şehir Tiyatroları Edebî Heyetinde vuku bulan istifalardan daha büyük bir ehemmiyet taşıyordu. Devlet Tiyatrosu kadrosunda senelerce başarıyla çalışmış iki sanatkâr bu kadrolarından ayrılmışlar ve çalışmalarına yeni bir istikamet vermek için İstanbula gelmişlerdi. Bu Ankaralı seyirciler için bir kayıp ve şüphe yok ki İstanbullular için sevinilecek bir hâdiseydi. Bu sanatkârların adı Yıldız ve Müşfik Kenter idi. Yıldız ve Müşfik Kenter kardeşler bu mevsim basında Devlet Tiyatrosundan istifa edip de İstanbulda Muhsin Ertuğrul ile bir iş birliği yaptıktan sonra Karaca Tiyatrosunda hocalarının rejisi altında verdikleri ilk temsil İstanbullular için gerçekten bir sanat hâdisesi olmuştu. Halk temsil devamınca sık sık ayağa kalkmış ve Kenter kardeşleri coşkunlukla alkışlamaktan kendini alamamıştı. Yıldız ve Müşfik Kenterin Karaca Tiyatrosunda mevsim başında oynadıkları eserin adı "Salıncakta İki Kişi" idi ve piyes oya gibi işlenmiş, zarif bir aşk hikâyesinden ibaretti. Piyeste büyük çıkış noktaları, oynayanları kolayca başarıya götürecek gösterişli motifler yoktu. Reji ise alabildiğine sade, alabildiğine iddiasızdı. Buna rağmen işte Kenter kardeşler hangi sahne üzerinde ve ne şartlar altında olursa olsun sanat kabiliyetlerini ispat edebileceklerini göstermişlerdi. Bu temsilin üstünden bir hafta geçtikten sonra Karaca Tiyatrosu ikinci bir sanat hâdisesine daha sahne oluyor ve Yıldız Kenterin bu defa "Burada Gömülü" isimli eserin rejisörlüğünü yapmış olması zayıf bilinen bir kadroya yeni ve daha kaliteli bir hava getirmekten geri kalmıyordu. İki sanatkâr kardeşin Devlet Tiyatrosunu bırakarak istanbulda Muhsin Ertuğrul ile yaptıkları işbirliğinin ilk meyvaları böylece ortaya çıkmış oluyordu. Bu işbirliğinin başarılı tarafı sâdece oyunda kalmıyor, fakat Karaca Tiyatrosu bütün diğer tiyatro topluluklarının bugüne kadar yapmadığı bir şeyi yapıyor, mevsim basında neşrettiği broşüründe bu mevsim sahnesinde oynanacak eserleri de halka ilân ediyordu. Öte yandan bu işbirliğinin çalışmaları sâdece Karaca Tiyatrosunda verilecek temsillere münhasır kalacağa benzemiyordu. Muhsin Ertuğrul Devlet Tiyatrosu Umum Müdürlüğünden ayrılalıberi yeni bir tiyatro açmak için giriştiği teşebbüslere Kenter kardeşler İstanbula göç eder etmez daha büyük bir hız vermiş bulunuyor. Şimdi tiyatro meraklıları arasında kulaktan kulağa fısıldanan bir haber vardır: Muhsin Ertuğrul yeni bir tiyatro açacak ve tiyatronun adı "Kenter Tiyatrosu" olacaktır. Kenterlerin İstanbula gidişleri Devlet Tiyatrosu üzerinde ne gibi bir tesir yapmıştır, bilinemez. Ama bilinen birşey vardır, o da İstanbullu tiyatroseverlerin bu mevsim çok sevinçli olmalarıdır.

Ankara

Nâmevcut Edebî Heyet

Yeni mevsim yaklaşırken tiyatro meraklısı bütün gözler duvar afişlerinde ve gazetelerde mevsim başında hazırlanmış senelik bir repertuvar ilânını boşuna arayıp durmuşlardı. Fakat mevsim başına on gün kala bu gözler duvar afişlerinde Devlet Tiyatrosunun sâdece ilk temsillerinin ilânını görebildiler. Böylece tiyatro meraklısı hayalperestler rüyalarından uyanmak ve gerçekle yetinmek zorunda kaldılar. Şimdi ilk temsillerin üstünden üç haftaya yakın bir zaman geçti ve şu satırların yazıldığı ana kadar Devlet Tiyatrosu hâlâ değil mevsim repertuvarını, şimdi sahneye konmuş bulunan piyeslerden sonra tiyatrolarında temsil edilecek eserleri dahi ilân etmedi.

Bu sütunlarda sırası geldikçe Yalnız Devlet Tiyatrosunun değil, memleketimizdeki bütün tiyatro topluluklarının daima repertuvarlarını mevsim başında halka ilân etmelerindeki lüzumu belirtilmiş, edebî heyet çalışmalarının bu bahiste gösterdikleri gevşeklik ve programsızlıktan bahsedilmiştir. Devlet Tiyatrosunun şimdiki Umum Müdürü iş başına geçmeden evvel de bu bahse temas edilmiştir. Görülüyor ki ne aradan geçen zaman, ne de makamdaki değişiklik bir Devlet Tiyatrosunun mevsim repertuvarını önceden halka bildirmesi işini halletmeğe yetmemiştir. Burada Devlet Operasından aynı şeyi istemek lüzumsuzdur. Çünkü Opera Bölümü daha mevsim başında halka kendi işinden başka işlerle uğraşmağa niyetli olduğunu beyan etmiştir. Fakat Devlet Tiyatrosundan hâlâ ümitler kesilmiş değildir. Sahnelerinde bir "Ekmek Parası" yahut bir "Kral Oidipus" gibi eserleri halka başarıyla takdim eden bir tiyatro idaresinden hataların ve noksanların düzeltilmesini beklemek büsbütün de boşuna sayılmamalıdır.

Devlet Tiyatrosu Umumu Müdürünün yapabileceği ilk iş hiç şüphe yok ki Edebî Heyetini çalışmaya davet etmek olmalıdır. Mevsim repertuvarlarının hazırlanması muhakkak ki bir Umum Müdürün tek başına yapacağı bir iş değildir. Tiyatroya sadece ücretlerini almak için uğrayan bir Edebî Heyetle elbette ki mevsim repertuvarlarını hazırlamak mümkün değildir. Şu halde yapılacak tek şey vardır: Bu kadar zaman geçtiği halde hâlâ nâmevcut bulunan bir Edebî Heyeti resmen müstafi saymak ve gerekirse tıpkı Muhsin Ertuğrul gibi tek oyu kullanmak...

DİKKAT!

AKİS'in 115 ve 123. sayısı mahkeme kararıyle toplattırılmıştı. Gene mahkeme karariyle iade edilen bu fevkalâde mecmualar şimdi satışa arzedildi.

Merakla ve katıla katıla gülerek okuyacağınız bu iki mecmuayı AKİS mecmuası P. K. 582 Ankara adresine göndereceğiniz 2 adet altmış kuruşluk posta pulu ile temin edebilirsiniz.

KİTAPLAR

SAÇKIRAN

(Aziz Nesinin mizahî romanı. Karikatür Yayınları Mizah Serisi : 9. Yeni Matbaa, İstanbul 1959. 149 sayfa, 5 lira)

Saçkıran Aziz Nesin'in yirmibeşinci ve son kitabıdır. Üçüncü sayfasına konan bir notta açıklandığına göre, baskı tarihi bakımından sonuncu olan bu kitap, 1957 senesinde "Dolmuş" mecmuasında "Erkek Sabahat" adıyla tefrika edilmiş; bu yıl içinde düzeltme ve ilâvelerle Akşam gazetesinde yeniden yayınlanmıştır.

Bu açıklamanın Aziz Nesinin sanatı zaviyesinden bir ehemmiyeti vardır. Yazarın sonradan yazdığı yazılarla bu husus daha belirli olarak ortaya çıkıyor. Çünkü Aziz Nesinin 1957 senesinden sonra sanatına yeni bir istikamet verme yolunda olduğu gözden kaçmamaktadır.

Bu yeni istikamete tesir eden içten ve dıştan çeşitli sebepler vardır. Aziz Nesin yazı hayatına atıldıktan sonra muhtelif gazete ve mecmualarda şiirden, röportaja; hikâyeden fıkra yazarlığına kadar çeşitli dallarda çalışmıştı. Ama ilk şöhret basamağı "Marko Paşa" haftalığıdır. Bu mecmuada siyasî mizahın en cüretkâr örneklerini vererek şöhretinin ilk basamaklarına ulaştı. Ancak bu şöhret o zamanki cemiyet bünyesinin hazmedemediği bir şöhret oldu ve Aziz Nesin aforoz edilerek Bâbıaliden uzaklaştırıldı.

Uzaklaştı... Fakat kuvvetinin nereleri fethedebileceğini biliyordu. Yıllar sonra ikinci defa Bâbıaliye gelişinde tek arzusu vardı: Kendisini kabul ettirmek!.. Uzun zaman imzasız yazdı. Denebilir ki bu devresinin en güzel yazıları imzasız çıkmıştır. Bu hâdise elbet bir yazar için de bir memleket için de hazindir. Ama meselâ Aziz Nesin Bordighera'da mükâfat kazanan "Kazan Töreni" adlı hikâyesini bile imzasız neşretmek zorunda kalmıştır.

1956 senesinde Bordighera mizah mükâfatını kazanıp A. P. ajansı bülteninde yer alınca, Bâbıalinin yazı işleri müdürleri, Aziz Nesin adına birinci sayfalarda yer vermek zorunda kaldılar. Böylece aforoz kalkmış oldu. Aziz Nesin ikinci defa şöhret yıldızını daha sağlam yakalamış oluyordu. Kapılar açılmıştı. Bundan sonra yazar hummalı bir faaliyete koyuldu. O güne kadar hapisten, sürgünden, sefaletten, sevgiden, iyilikten, kötülükten, her şeyden nasibini almış, hayatta büyük sürünmeler içinde yaşamıştı. Dağarcığı doluydu. Büyük bir çalışma gücüyle yazılarını birbiri peşisıra sürüyor, memleketin sosyal realitesini üstün mizah kabiliyetiyle yoğurarak edebiyat tarihimizin vazgeçemiyeceği örnekler yaratıyordu. Aziz Nesin adı dillerde dolaşıyor, kitapları satılıyor, takdir ve alâka yağıyordu.. İstediğini elde etmişti. Bu devre Aziz Nesinin evinden çıkmadan, kitapları arasında, mütemadiyen yazdığı devredir. Çileli yılların doldurduğu bir akümülâtörü okuyucunun hizmetine vermişti. Ancak istediğini elde eden herkeste olduğu gibi Aziz Nesini bu deşarjın sonunda yeni düşüncelerin sardığını görüyoruz.

Aziz Nesin Türk edebiyatı mizah vadisinde bir dönüm ve bir başlangıç noksadır. Bunu elde etmek için fazla eser bile vermiştir. Bugün 25 kitabı, büyük şöhreti, Akşam gazetesindeki sütunu ile cemiyetin her katında kabul edilmiş bir kıymettir. Aziz Nesin tuttuğu yolda yapacağını yapmıştır, fazlasıyla yapmıştır. Bu noktada kendisinde bir yeni adım atmak mesuliyetini duymaktadır. Son yazılarında "olmuş, duyulmuş müşahade edilmiş" hâdiselerin bağlantısından sosyal realiteye varmak ve bu realiteyi bir mizah örgüsü içinde okuyucuya vermek yolundan ayrılma denemeleri içindedir. Bunun elbette sebepleri vardır: Yirmibeş kitapta büyük ölçüde malzeme harcanmıştır. Son yıllarda, kitapları ortasında, dış âlemle münasebetlerini keserek yaptığı çalışmaları, kendisini daha geniş ölçüde bir zihni faaliyete teşvik etmektedir. Yakınlarda yazdığı "masallar" bu teşvikin neticeleridir. Bunun yanında "Biraz gelir misiniz" piyesi de yaşadığımız muhitteki tiplerin âdeta, istidlal yoluyla tecrit edildiği bir eserdir. Aziz Nesin artık sosyal realiteyi yakalamak isterken vakıalardan, yahut vak'alardan uzaklaşmakta muhayyilesini yardıma çağırmaktadır.

Bunun içindir ki 1957 senesinde yazılıp iki sene sonra kitap haline getirilen Saçkıran Aziz Nesinin basılan son kitabı olmasına rağmen kendisini dikkatle takip edenler için ehemmiyetinden kaybetmiş bulunmaktadır.

Saçkıran tesadüfen "sanatçı" olmak durumuna düşen "Oğuz"un romanıdır. Bütün kitap boyunca "meyhane sanatçıları" tenkit edilmekte ve tabiî gene Aziz Nesinin karakteristiği olan "sosyal zaviyeden hiciv" ikmal edilmektedir.

Oğuz bir gün tesadüfen Seylân pastahanesine ve gene tesadüfen bir masaya düşer. Bu masa orayı kendilerine merkez yapan genç sanatçıların masasıdır. Onlar Oğuzu kendilerinden sanırlar, Oğuz onları pek benimser ve böylece piyasaya bir "yeni sanatçı" daha çıkmış olur. Bundan sonra kitapta Oğuzun "Sanat dergisi" çıkarışı ve gazeteciliği hikâye ediliyor. Yalnız kitapta Aziz Nesinin kısa hikâyelerinde olduğu gibi sağlam bir vak'a örgüsü yoktur. Sayfalar boyunca diyalog şeklinde devam etmekte, bazan gülünç, bazan da ciddiye kayan tenkit ve hicivler yer yer serpiştirilmektedir. Bütün kitap boyunca karşımıza çıkan tipler ve mahaller Bâbıali mensupları ve sanatkârlar için hiç te yabancı değildir.

Dikkat edilecek nokta Aziz Nesinin "meyhane sanatçı"larını tenkit ederken muayyen bir ölçüde yeni sanat cereyanlarının mizahına da kaymasıdır. Yine dikkate şayan nokta roman kahramanlarının, arada bir meselâ bir Oğuzun, bir "Selâhattin Ağabey"in, bir "Günay"ın şahsiyetlerinden sıyrılıp adeta Aziz Nesin ağzı ile konuşmakta oluşlarıdır.

Böyle olması da tabiidir. Çünkü bu romanla yazar son yıllarda uğradığı bâzı hücumlara cevap vermektedir. Aziz Nesin şöhrete ulaşıp cemiyet tarafından kabul edilince "edilmemişler"in, "rate"lerin tepkisine uğramıştır. Cemiyetin genel hükümlerine katılmayı "ileri sanat" düşüncelerine aykırı bulanlar, herkesin beğendiği bir Aziz Nesini bir nebze olsun dahi beğenmeyi kendilerine yedirememişlerdi. Aziz Nesin "çok yazıyordu" "kendi kendini tekrarlıyordu" "sanatçı değil mizahcıydı". Bütün bunları bir sürü iyi örneği bir tarafa iterek yirmibeş kitabın zayıf taraflarıyla ispata çalışıyorlardı. Aziz Nesin Saçkıranda bu muhitin içyüzünü ve davranışlarını anlatmağa çalışmıştır.

Saçkıranın kahramanı Ozuğ, bütün kitap boyunca bir "Karagöz" rolünde görünmektedir. Hiç olmazsa bilmediğini bilen, saf, züppeliğe pek meyli olmayan bir tip... Diyaloglarda diğer yeni sanatçıların ve çok bilmişlerin öğütleri, bilgileri Oğuzun bu safiyetinde kırılarak romanın mizahını hazırlamaktadır. Kitabın en sağlam ve unutulmaz tipi sermürettip "Cemal Usta"dır. Cemal Usta "kafasından ishal olmuş" bir tiptir. Kendisini tutamaz atar, attığına da inanır ve durmadan konuşur. Söyliyecek şeyleri çok, mizahı kuvvetli bir yazarın elinde böyle bir tipin ne kuvvetli koz olduğu bütün kitap boyunca müşahade edilmektedir.

Aziz Nesin büyük ustalığı ve mizah gücüyle Saçkıran romanında da başarıya ulaşıyor. Bütün sayfalar boyunca devam eden tertemiz bir Türkçeyi de bu başarıya ilâve etmemiz gerekir. Ancak yazarın bugün tuttuğu yol ve yapmak istediği şey bu kitabın dışında kalmaktadır. Bu yeni yolunda da Aziz Nesinin muvaffak olacağına inanmamak için sebep yoktur. Son günlerdeki Karadeniz kıyılarında süre gelen tetkik seyahatinin neticelerinin bu yoldan kendisini çevirmemesi temenni olunur.

SİNEMA

Filmler

"İhtiyar adam ve deniz"

John Sturges'ün imzasını taşıyan "The Old Man and the Sea - İhtiyar adam ve deniz"in çevrilişine yol açan sebepler açık. Eserleri beyazperdeye en fazla aktarılan yazarlardan biri olan Hemingway'in 1954 Nobel Edebiyat mükâfatını kazanması, son eseri "İhtiyar adam ve deniz"in de filme alınmasını "kaçınılmaz" hale getirdi. Doğrusu istenirse, işin içinde 1954 Nobel mükâfatı olmasaydı, "İhtiyar adam ve deniz"e el atılması pek de beklenemezdi. Bunun sebebi, "İhtiyar adam ve deniz"in zayıf bir eser oluşu değildi, aksine bu uzun hikâye Hemingway'in en usta eserleri arasında yer alıyordu. Ama, Okyanusun ortasında küçük teknesinde üç gün tek başına korkunç bir maceraya atılan yaşlı balıkçının hikâyesi, sinema adaptasyonuna hiç de yatkın sayılmazdı.

Sonra daha başka güçlükler de çıktı. Önce Fred Zinnemann'ın çevirmesi kararlaştırılan senaryosu ve bütün hazırlıkları yapılan eserin renkli mi, yoksa siyah - beyaz mı, çekileceği münakaşası ortaya çıktı. Zinnemann bu basit, son derece sade hikâyeyi, ihtiyar adamla denizi ve balığı siyah - beyazla vermenin çok daha yerinde olacağını düşünüyordu. Ama içinde, kadın, aşk ve fazla değişik hâdiseler bulunmıyan bu hikâyenin ticari şansını arttırmak için, prodüktör filmin renkli çekilmesine taraftardı. Zinnemann işi daha başında bıraktı, Sturges on ikiye beş kala rejisörlüğü üzerine aldı.

Filmin çekimi, bir başka macera idi. En çok değer verdiği eserlerinden olan bu hikâyenin titizlikle filme alınmasını isteven Hemingway, prodüksiyon birliğinin peşinden ayrılmadı. Yerlerin seçiminde, tiplerin seçiminde ve bilhassa hikâyedeki büyüklükte bir balığın avlanışında hazır bulundu. Uygun denizin, uygun havanın bulunması, balık avı sahneleri prodüksiyon ekibini, 84 gün boşuna bekliyen ihtiyar balıkçıdan daha çok yordu. Hollywood'un emektar kameracılarından James Wong Howe'dan başka iki kişilik ayrı bir ekip deniz altı çekimleri için başka bir kameracının çalışması gerekti. Ayrı ayrı zamanlarda, ayrı şartlar içinde alınan fotoğrafların birleştirilmesi her vakit iyi netice vermiyordu. Zinnemann'ın endişeleri, teknik bakımdan da haklı çıkmış sayılırdı. Bir tek baş oyuncunun küçük bir tekne içindeki oyunu, filmin dörtte üçünü kapladığı halde, film bu yüzden Hollywood'un pahalıya mal olmuş prodüksiyonları arasına geçti.

Balığın büyüğü zarar

«İhtiyar adam ve deniz", Hemingway'in birçok eserlerinde yer alan kara ve deniz avlarından biri üzerine kurulu. Ama, ünlü bir avcı olan

"İhtiyar adam ve Deniz" de Spencer Tracy

İnsanlar ve balıklar!

Hemingway'in, çok kere otobiyografik bir kuruluş içinde anlattığı, zevk için, av hırsı için ava giden insanların aksine, bu uzun hikâyenin kahramanı, geçimini sağlamak için avlanmak zorunda olan bir insan. Üstelik yaşlı bir adam. Artık eski gücü kalmamış, fazladan olarak talihi de ters dönmüş yaşlı bir balıkçı. 84 gün ard arda bir tek balık yakalamadan elleri boş, geri dönüyor. Talihsizliği yalnız kendisini değil, etrafındakileri bile korkutuyor. Başlangıçta yanında küçük bir çocuk varken, çocuğun ana babası bu talih değişmesinden endişelenerek onu başka bir balıkçının yanına veriyorlar. Yaşlı balıkçı son günlerini büsbütün yapayalnız, deniz ortasında tek başına geçirmeğe mahkûm oluyor. 85 inci gün zokasına büyük bir kılıç balığının takıldığını görüyor. Üç gün süren bir uğraşmadan sonra balığı öldürüp küçük teknesine bağlıyarak geri dönmeğe başlıyor. Yorgunluktan harap düşen zavallı adam, bir de balığına saldıran köpek balıklarıyla uğraşmak zorunda kalıyor. İskeleye, bu 6-7 yüz kiloluk balığın ancak iskeletini getirebiliyor. Fakat yine de memnundur, zira mağlup olmamıştır. Zaten Hemingway, hikâyesinin ana fikrini, ihtiyarın ağzından şu cümleyle anlatıyor: "İnsanoğlu yok edilebilir ama, mağlup edilemez"

Zinnemann'ın nezaretinde hazırlanan ve Hemingway'in tasvibinden geçen senaryo aslına uygunluk bakımından şaşılacak bir sadakattedir. Hemingway'in uzun hikâyesi hemen kelimesi kelimesine muhafaza edilmiş. Teknesinde yalnız başına bulunan yaşlı adam, kendi kendine yüksek sesle konuşmak âdetinde olduğundan, bu sahneler fazla "sükuti" olmuyor. Bundan geri kalan kısımlarda da yine Hemingway'in metni, açıklayıcı tarafından okunuyor. Bunun yanı sıra, John Sturges, Hemingway'in hikâyesinde görüntü haline geçirilebilecek ne varsa, hepsinin karşılıklarını vermeğe çalışmış. Rüyalarını bile. Yunus balıklarının çiftleşme mevsiminde denizde cilveleşmeleri, bir Afrika kıyısında güreşen aslan yavruları.. Öte yandan Hemingway'in hikâyesi uzun bir beklemeye, sinir bozucu bir gerginliğe ve bunun ardından kılıç balığıyla, köpek balıklariyle mücadele şeklinde ortaya çıkan "patlamalara" davandığı için, filmde belli bir temponun tutturulması gerekiyor. Spencer Tracy ile çevirdiği başka bir filminde "Bad Day at the Black Rock - Zafer Madalyası"nda bu çeşit tansiyonları sağlamakta oldukça usta olduğunu ortaya koyan Sturges, "İhtiyar adam ve deniz"de de bunu bir dereceye kadar sağlıyor. En büyük yardımı, Spencer Tracy'nin sanatında bulduğundan da şüphe yok. Kırışık yüzü, bembeyaz saçları, canlı ve zeki gözleri ile Spencer Tracy, toplu vücudu hariç, Heminway'in çizdiği tipi tamamiyle andırıyor. Bunların dışında Sturges'ün en büyük meziyeti, bir Hollywood prodüksiyonu içinde kolayca soysuzlaşabilecek, seyircinin ilgisini çekmek için eserle ilgili olmıyan sahneler ilâve edilecek bu hikâyeyi şaşılacak bir sadelik, büyük bir itidal ile filme alması. Ayrıca sabah karanlığında meşaleleriyle balığa çıkmağa hazırlanan balıkçıların yürüyüşünü, henüz gün ağarmadan sahilden uzaklaşan kayıkların ışıklarını ve kürek seslerini, ihtiyar balıkçının gördüğü rüyaları dalgalı bir satıh üzerinde veren görüntüler veya ihtiyarın kocaman kılıç balığını ilk defa suyun yüzünde görüp, teknesinin kenarına bağlayıncaya kadar yorgunluktan ve şaşkınlıktan onu bulanık bir sekilde gördüğünü anlatan sahneler gibi usta işi yerler var. Fakat bütün bunlara rağmen, "İhtiyar balıkçı ve deniz", He-

mingway'ın hikâyesindeki sıcaklığı, canlılığı ve dokunaklılığı aksettiremiyor. Kamerayı, bu dokunaklı hikâyenin dışında bırakan kayıtsız, soğuk bir tutum var. Belki de bu, Hemingway'in metninin, değil sinemaya, hatta yüksek sesle okunmaya bile elverişli olmamasından ileri geliyor. "İhtiyar adam ve balıkçı" Hemingway'in en çok şiir unsuru taşıyan bir hikâyesi, aynı zamanda yalnız "içinden okumağa" elverişli en usta nesri. Kısacası, "İhtiyar adam ve deniz", tıpkı hikâyedeki kılıç balığının ihtiyar balıkçı için çok büyük oluşu gibi, John Sturges çapındaki rejisörün de üstesinden gelemiyeceği kadar zor bir eser. Sturges, tıpkı ihtiyar balıkçı gibi mücadeleyi göze alıyor ve saygı uyandıracak bir şekilde işini başarmağa çalışıyor. Başarısızlığı, büyük ölçüde bir başarısızlık veya yüz kızartıcı bir başarısızlık değil. İhtiyar balıkçı gibi o da elinden geleni yapıyor, ama netice itibariyle Sturges de en sonunda Hemingway'in kahramanı gibi sahile bir iskelet getirmekten öteye geçmiyor. Belki de, sonlarına doğru her Amerikan vazarının yüreğinde yatan Melville'in "Moby Dick"ini andırmağa başlıyan bu hikâyeyi beyazperdeye aktarmak için en elverişli rejisör John Hutson idi. Her halde bu balık, Sturges için biraz fazla ağır görünmektedir.

Prodüktörün renkle kurtarmağa çalıştığı ticari şansın ise fazla büyük olacağı ileri sürülemez. "İhtiyar adam ve deniz"in yapısı, iki saat bir tekne içinde geçen bu film, sinema zevki gelişmemiş seyirci için "can sıkıcı" dır. Vasatın üstündeki seyirci için ise yarısındaki ve tekniğindeki kusurları iyice göze çarpan bir eserdir. "İhtiyar adam ve deniz", ticari şansını ancak bu iki seyirci kütlesi arasındaki dar sahada deneyebilir.

Sinemacılar

"My Wicked, Wicked Ways"

Perdede canlandırdığı tipler ile hakiki tipi ayırdedilemiyecek kadar birbirine benziyen bir aktör varsa o da Errol Flynn idi. Perdedeki Errol Flynn, aşk ve macerayı temsil ederdi. Hakiki hayattaki Errol Flynn'ın hayatı ise, perdede canlandırdığı "Robin Hood" veya "Don Juan"dan daha renkli, daha maceralı idi.

Flynn, bundan elli yıl önce Tasmanya'da doğmuştu. Annesiyle babası burada bir deniz araştırmaları merkezini idare ediyorlardı. Şimdi Belfast'taki "Queen's College"de profesörlük yapan babası Okyanus araştırmalarında bir otorite sayılmaktadır. Oğlunun deniz sevgisi de ailesinden geliyordu. Hatta macera düşkünlüğü bile: zira dedelerinden biri "Bounty" gemisindeki isyana katılanlardandı.

Bir yerde durmayan ailesi yüzünden Flynn, dünyanın hemen bütün mühim eğitim merkezlerinde durak verdi. Bu arada Londradaki "Saint Paul" okulunda, Paristeki "Louis-le-Grand" lisesinde okudu. 17 yaşında evinden kaçtığı vakit, ölümüne kadar sürecek macera hayatı da başladı. Yeni Ginede altın arayıcılığı, Batavyada polislik, çiftlik bekçiliği, Çin denizlerinde gemicilik, Avustralyada gazetecilik, inci avcılığı, boksörlük gibi çeşit çeşit işlere girip çıktı. Bunlardan bir kısmını "Beam Ends", bir kısmını "Showdown" adlı romanlarında anlattı.

Sinemaya başlaması da yine bir tesadüf eseriydi. Moresby limanındaki bir meyhanede Herman Erben adlı bir kameracı ile tanıştı. Erben Yeni Kaledonyada bir dokümanter çevirecekti, Flynn de peşine takıldı. 1934 te prodüktörlüğe başlıyan Erben, Avustralyada çevirdiği ilk filmi "In the Wake of the Bounty"nin başrolünü Flynn'e verince, hiçbir meslekte uzun zaman tutunamıyan Flynn, belki de hayatta en çok lüzumlu gördüğü bol parayı sağladığından olacak 25 yıl bu meslekte kaldı. Londrada birkaç piyeste oynarken, Warner'in bir yıldız avcısı kendisini keşfedip Hollywood'a götürdü. İlk büyük başarısı Rafael Sabatini'nin macera romanından Michael Curtiz'in çevirdiği ve Olivia de Havilland ile Basil Rathbone'un da oynadıkları "Captain Blood -Kanlı kaptan"dı. Bunu yine çoğunu Michael Curtiz'in rejisörlüğünde ve Olivia De Havilland'ın eşliğinde çevirdiği düzinelerce film takibetti. 1937 deki "The Adventures of Robin Hood- Vatan kurtaran aslan" Flynn'i geniş bir seyirci kütlesinin gözdesi haline getirdi. Birçokları ona yeni bir "Douglas Fairbanks" gözüyle bakıyorlardı. Hiçbir vakit vasat bir oyuncu olmaktan ileri geçemiyen Flynn,in en tanınmış filmleri, yukarıdakilerden başka, "The Sisters -Balo gecesi", "The Dawn Patrol -Keşif alayı". "Dodge City -Kahramanlar diyarı". "Private Lives of Elizabeth and Essex -Kraliçe Elizabeth". "Virginia City -Vatan kahramanları", "They Died With Their Boots On -Sayılı kahramanlar", "Adventures of Don Juan -Don Juan'ın maceraları" idi. Son yıllarda, Henry King'in Hemingway'dan perdeye aktardığı "The Sun Also Rise -Güneş de doğar"da Ava Garder, Tyrone Power ve Mel Ferrer ile oynamış, John Huston'un çevirdiği "The Roots of Heaven -Cennetin kökleri"nde Trevor Howard, Juliette Greco ve Orson Welles'in yanında yer almıştı.

Errol Flynn

Maceralar kralı

Bütün bu sinema çalışmalarının dışında, Flynn maceranın peşini bırakmadı. Hollywood'taki ve Tasmanya'daki evi, "Zaca" adındaki yatı Hollywood'un meşhurları ile dolup taşıyordu Hususi hayatındaki skandallar birbirini kovalıyordu. Ne bunlara ne de yaşadığı çevrenin gerektirdiği diğer kayıtlara hiç aldırış ettiği yoktu. Üstelik bunu o kadar tabii ve sempatik bir şekilde yapıyordu ki. bir başka Hollywood'lu aktörün meslek hayatına son verebilecek olan hâdiseler, Flynn bahis mevzuu olunca kolaylıkla affediliyordu. 1943 te, yatına aldığı 16 - 17 yaşındaki iki kıza tecavüzde bulunmaktan açılan dâva bile çok geçmeden unutuldu.

Flynn, Lily Damita, Nora Eddington, son olarak da Patricia Wymore ile evlenmişti. Dört kız çocuğu vardı, ama bunların babalarını gördükleri yoktu. Son karısıyla bir yıldan beri ayrı yaşıyan Flynn, her zamanki gibi genç kızlarla düşüp kalkıyordu. Bu arada, Küba ihtilâline katılmak gibi maceralardan da geri kalmıyordu. Vaktinden evvel yıprandığını söyliyenlere "hayatımda herşeyi en azdan iki kere yaşadım, ölüm beni korkutmuyor" diye cevap vermekteydi.

Paul Douglas'tan bir ay, Mario Lanza'dan bir hafta sonra onlar gibi bir kalb krizine kurban giden Flynn'ın sonu da, sürdüğü hayata uygun şekilde oldu. Para sıkıntısından kurtulmak için yatını satmak üzere Vancouver'e gelmişti. Satışın şartları üzerinde anlaştıktan az sonra bir kalb krizi geçirerek yere düştü ve öldü. Az sonra cankurtaran arabasında yola çıkarılırken baş ucunda, bir yıldan beri yanında dolaştırdığı son sevgilisi, 17 yaşındaki sarışın Beverly Adland hıçkıra hıçkıra ağlıyordu. Filmlerinin dışında geriye bıraktığı şey yatı ve son günlerde tamamladığı otobiyografisi idi. Otobiyografi "My Wicked, Wicked Ways - Kötünün kötüsü hayatım" adını taşıyordu.

Olimpiyatlar

Turistik oyunlar

Aylardır hazırlığı yapıldı, idareciler arasında kafileye girme yarışıdır aldı yürüdü ve nihayet 87 sporcunun başına hemen bunun yarısı kadar bir idareci grubu tâyin edilerek Türk kafilesi Beyrut yolunu tuttu. 11 Ekimde törenle başlayan ve halen devam eden Üçüncü Akdeniz oyunları, aslında Türk kafilesi için cazip bir turistik geziden başka birşey değildi. Yüzü aşan insanın temsil ettiği Türk kafilesini, gayrıresmi olarak daha bir çok zevat, bu arada sayın idarecilerin eşleri de tamamlıyorlardı. 9 Ekim günü Ankaradan yola çıkan bordo bir Opel arabanın direksiyonunda oturan ve oldukça genç görünen esmer, siyah gözlüklü Bisiklet Federasyonu Başkanının yanında, kendi ve üç dostunun hanımları da yer alıyordu. İşte Akdeniz oyunlarına bu şartlarla yolcu olan Türk takımı, halen müsabakalarda bocalayıp durmaktadır.

Esenboğa hava alanında, bu turistik geziye çıkmanın heyecanı içinde kendilerini Beyruta götürecek THY uçağını bekleyen idarecilerin hepsi de neşeli, hepsi de neticeden ümitvar idiler. Kime sorsan ümitli olduğunu söylüyor ve takımlarımıza şans veriyordu. Her sehayatte ve her müsabakada olduğu gibi, "İyi hazırlandık, yurda iyi neticelerle döneceğiz" diyorlardı. Hele kafilenin ufak tefek esmer başkanı Mehmet Arkan ise, hepsinden çok daha iyimser görünüyor, dudaklarının arasından düşmeyen sigarasından sık sık nefeslenerek; "Çok iyi hazırlandık, Beyrutta bir şanssızlık olmazsa iyi neticeler elde edeceğiz" diyordu.

Fakat daha aradan bir hafta geçmeden, müsabakaların ortasında birçok branşlarda müsabıklarımız elimine oluvermişlerdi! Hani iyi hazırlanmıştık, neredeydi iyi neticeler? Bunun cevabını vermek onlar için çok kolaydı: "Efendim, diyorlardı, Lübnan seyircisi para ile tutulmuş, hep Birleşik Arap Cumhuriyeti sporcularını tutuyor. Biz kiminle oynarsak oynayalım, bizi yuhalıyor, karşı tarafı da alkışlıyorlar. Bu bizim sporcuların moralini bozuyor, bunun için kaybediyoruz."

Daha bir ay önce Tahranda Japon takımını yendi ve turnuvada birinci oldu diye övdüğümüz eskrimcilerimiz, ilk turlarda elenivermişlerdi. İlk defa bir yabancı müsabaka yapmakta olan haltercilerimizin ise pek sesi duyulmamıştı. Büyük iddia sahibi görünen Federasyon Başkanı Tâlat Tuncalpın bisikletcileri ise, onbeşincilikten aşağı inememişlerdi. Topu topu üç müsabaka ile şampiyonluk ünvanına sahip olunan boksta ise, boksörlerimiz sapır sapır dökülmüşlerdi. Avrupa çapında kıymet kabul ettiğimiz Orhan Tuş dahi ilk müsabakada elendi. Vural ve Fuat ise birer maç kazanıp finale çıktılar ve hepsi o kadarla kaldı. Finalde kaybederek üçer kişinin katıldığı sıkletlerinde ikinci oldular. Ya Sivaslı şampiyonumuz Hüseyin Yıldırımın hazin akıbeti? Başıboş bir kafilenin, disiplinsiz bir sporcu grubunun bundan daha güzel örnek vereceği düşünülemez. Kur'ada tur atlayan bu boksörümüz, ikinci müsabakaya çıkamadı, zira kilosunu ayarlayamamıştı. Ayarlayamadı derken, sakın öyle kilolarla fazlası vardı sanmayın sadece otuz gram fazlası yüzünden tartıda kaybetti ve elimine oldu.

Celâl Atik
Bakla dilinin altında

Devşirme para ile Akdeniz oyunlarına katılan ve idarecilerimize göre başta yer alacağımız sanılan Türk takımının, umumi klâsmandaki durumu ise hazindir. Birkaç gümüş ve bronz madalya ile Tunus, Fas ve Lübnandan sonra dokuzuncu sırayı işgal ediyoruz. Birleşik Arap Cumhuriyeti ise bizden çok uzaklarda ve farklı neticelerle Fransızların ardından ikinci durumdadır.

Tahsisatsız olur mu?

Üçüncü Akdeniz Oyunlarına katılmamız ise tam mânasiyle bir maceradır. Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğünün 1959 bütçesi hazırlanırken, Genel Müdürlük tarafından bu oyunlar için talep edilen 400 bin liralık tahsisat, Bütçe Encümenince kabul edilmeyerek reddedilmişti. Bu durum karşısında ise kafilemizin Akdeniz oyunlarına katılmasına artık imkân kalmamıştı. Fakat ne sihirdir ne keramet misali Türk kafilesi, Beyrutta Akdeniz Oyunlarına katıldı. Bu kerameti idareciler, federasyonların tahsisatlarını ellerinden alıp bir ise tahsis ederek gösterdiler. Federasyonlar, bundan böyle 1959 malî yılı sonuna kadar parasızlık yüzünden artık müsabaka yapamayacak, faaliyet gösteremeyeceklerdir. Federasyonların tahsisatlarını ellerinden alan Genel müdürlük, bu da yetmezmiş gibi Futbol Federasyonunu fonundan da 160 bin lirayı bir kalemde çekmiştir. Fakat şimdi ortaya malî bir problem çıkmaktadır. Bütçede faslı ve maddesi tamamen sınırlandırılmış olan bu paralar başka maksatlar uğruna nasıl sarfedilmiştir. Federasyonlar ve bu turistik geziyi çok arzuladığı söylenen Genel Müdür vekili, usulsüz sarfedilen bu yüzbinlerce liranın mahsubunu nasıl yapacak, sarf evrakını divandan nasıl geçirecektir? Öyle anlaşılıyor ki Genel Müdürlük, mahsup işinde, ihtimal "Allah kerim" diyecektir.

Gökayın takdiği

Dört milletin katıldığı voleybolde Birleşik Arap Cumhuriyeti ve Lübnan takımlarını yenip İtalyaya yenildikten sonra voleybolde ikincilik elde ederek, şimdiye kadarki en büyük başarıyı gösterdik.

Futbolde ise iki devreli lig usulü ile oynanan müsabakalarda halen liderliği muhafaza etmekteyiz. Bu liderliği elde ederken Lübnan'ı 3 - 0 yendik, İtalya ile de 1 - 1 berabere kaldık. Üç takımın katıldığı müsabakalarda averajla muhafaza ettiğimiz liderlikte, Futbol Federasyonu Başkanı Faik Gökayın emeği doğrusu inkâr edilemez. Faik Gökay, Türk kafilesinin müsabakayı takip eden diğer sporcularına bir taktik vermiş, bu takdikde muvaffak olmuştur. Gökay takdiği şöyledir: Sporcularımız Lübnan'lı yan hakemlerin hemen yakınında maçı takip edecek, İtalyanların her hücumunda "Ofsayt" diye bağıracaklardı. Öyle yaptılar ve Gökay takdiğini de tutturdular. Lübnanlı hakemler her dilde aynı söylenen ve değişmeyen bu kelimeyi yadırgamayıp, bizimkiler "ofsayt" diye bağırdıkça, salladılar bayrağı, kestiler İtalyan akınlarını ve müdafaamıza nefes aldırdılar. Ne de olsa hakem psikolojisi! Gökay da bir zamanlar kâh elinde düdük, kâh bayrak az mı ter dökmüştü? Bir hakemin nasıl tesir altında kalabileceğini pek iyi biliyordu.

Güreş

Açılış törenine elinde portatif radyosunu çalarak katılan güreşçilerimiz ise iki tur devam edecek karşılaşmalar sonunda herhalde kolaylıkla şampiyon olacaklardır. Fakat güreşteki düzensizliği, buna rağmen örtmek yine de kabil olmayacaktır. Zira Genel Müdür vekili tarafından yurda iade edilen başantrenör Celâl Atik, hâdise hakkında fazla birşey söylememiş, esasen teşkilât mensubu olduğu için ileri geri lâf etmemesinin kendisine tenbih edildiğini, bu hususta federasyon müşaviri Yaşar Doğunun, yurda avdet'inde bol bol konuşacağını bildirmiştir. Celâl Atik şimdilik tek cümle ile iktifa etmiştir: "Güreşimizi

benzinci ve berberler idare ettikçe, bundan daha ileri gidileceğini düşünmek sâdece hayaldir".

Milli Lig

Sinirli idareci

Hacettepe sağiçi Hayri, Fenerbahçe müdafaasını aşmış ceza sahası içine girmişti. Bu gidiş, eğer pek büyük bir talihsizlik olmazsa gol olabilirdi. Nitekim bunu sezen Fenerbahçe ortahafı Naci, Hayriyi kaçırmakla yaptığı ilk hatayı telafi etmek için en son çareye başvurdu. Hayriyi arkadan çelmeleyerek düşürdü ve gole mani oldu. Hakem hareketin tam karşılığını vererek penaltı noktasını gösterdi; Fenerbahçeliler ise hakemin etrafındaki çemberi daraltarak karara itiraz ediyorlardı. Fakat hakem bu mücadelede ağır bastı, meşin top penaltı noktasına kondu. Hacettepeye ilk golü kazandıran takım kaptanı Oktay gerildi ve kesilen nefesler arasında topa vurdu. Kısa bir an içinde top, yerini terketmiş bulunan Fenerbahçe kalecisinin ayağına çarparak Fenerbahçeyi muhtemel bir mağlubiyetten kurtarıyor, Hacettepeyi ise kazanabileceği bir maçtan mahrum ediyordu.

İşte tam bu sırada maçı saha kenarından takip eden gözlüklü, kır saçlı bir Fenerbahçe idarecisi İsmet Uluğ Şeref tribününe telâşla çıkarken, "olmaz efendim, bu hakemle maç oynanmaz, takımı sahadan çekmek lâzım" diyordu.

Hâdise geçen haftanın sonunda Cumartesi günü Ankaranın 19 Mayıs stadında cereyan ediyordu ve Fenerbahçenin sahada terlemesi taraftarlarının ve idarecilerinin sinirlerini bozuyordu.

Hakem ne yapmıştı? Fenerbahçenin attığı golü mü saymamıştı; yoksa Fenerbahçenin haksız bir gol yemesine mi sebep olmuştu? Hayır, hakem Fenerbahçeye karşı affedilmez bir suç işlemişti. Hakemin haksızlığı ve azizliği Hacettepeye olmuştu. Penaltıda yapılacak bir hareket varsa, o da Özcanın atışta yerini terketmesi dolayısiyle vuruşu tekrarlatmasıydı. Bunu yapmadığına göre, Fenerbahçeye karşı bir kusurda bulunmamıştı.

İlk mağlubiyet

Cumartesi günü Hacettepe müdafaasından maçı oldukça ucuz kurtaran Fenerbahçe, Pazar günü Gençlerbirliği karşısında Milli Ligin ilk mağlubiyetini tatmaktan kurtulamadı. İlk devrede duruma hâkim görünmesine rağmen sâdece tek gol kaydeden Fenerbahçe, Canın bir ceza atışının kale direklerinden dönmesi ve birkaç fırsatında golle neticelenmemesiyle, şansının yaver gitmediğini anlamıştı. Nitekim ikinci devrede sakatlanmış olan Basrinin sağaçıkta yer alması ile Fenerbahçe defansında sol kanat kolay gedik vermeye başladı. Bu gedik vermelerden biri golle neticelenince, Fener defansının çökmesi zor olmadı. Kolay gol yiyen Fenerbahçe defansı üç dakika fasıla ile ikinci gole de mani olamadı ve bütün gayretler neticeyi değiştiremedi ve Fenerbahçe Milli Ligde ilk mağlubiyeti tattı.

Çirkin hareketler

Maç elektrikli bir havada cereyan etmesine rağmen, sahada ve tribünlerde zaman zaman çirkin hâdiselere şahit olundu. Avni, bir ara kendisini protesto eden seyircilere elle çok çirkin mukabelede bulundu, bu yetmezmiş gibi maçın son dakikalarında da kendisine son ihtarı veren hakemi tartaklayacak kadar kendinde cesaret buldu. Öyle ya şampiyon takımın aslarındandı, hakemi de tartaklar, seyircilere de mukabele edebilirdi.

Sahada cereyan eden bu hâdiselerin yanısıra, kapalı tribünde de üzüntü verici hâdiseler oldu. Halk birbirini ayva koçanı ile tartakladı, Fenerbahçeli futbolcu Niyazi de, Hacettepenin yedek kalecisi Turanı bir yumrukta yere serdi. Bir tek yumruk Hacettepe kalecisinin gözünün patlamasına kâfi gelmişti. Hâdise pek tabii olarak polise aksettiyse de, Fenerbahçeli idarecilerin ricalarını Hacettepeli futbolcu efendice bir düşünüşle reddetmiyerek sportmen arkadaşını affetti.

Fenerbahçeliler Hacettepe kalesi önünde

Çekirgenin ikinci atlayışı

Şehirlerarası
OTOBÜS
BİLET SATIŞI
YOLCU HİZMETİNDE YENİ BİR SERVİS
KONFORLU
ULUSOY
OTOBÜSLERİYLE
İSTANBUL
İZMİR
ADANA
KONYA
SAMSUN
TRABZON
GARAJLARA GİTMEDEN ACENTAYA TELEFON KAFİDİR.
DÜNYA
SEYAHAT VE TURİZM ACENTASI
tel: 24588 27954
TUNA HAN No: 1/2 YENİŞEHİR - ANKARA